

POLITIHØGSKOLEN

"MANNEN I MIDTEN"

DE NORDISKE LIAISONOFFISERENES
ROLLE I INTERNASJONALT
POLITISAMARBEID

Monica Skogen Nilssen & Martin Myhrvold-Hanssen

MASTER I POLITIVITENSKAP 2014

1 Innhold

Sammendrag	3
Forord.....	5
2 Innledning – en dag på jobb	7
2.1 Bakgrunn for valg av tema	9
2.2 Formålet med studien	9
2.3 Oppgavens oppbygging.....	10
2.4 Hvem er de nordiske liaisonoffiserene?	11
2.5 PTN-samarbeidet	14
3 Metode – hvordan vi har gått fram	19
3.1 Vitenskapelig perspektiv.....	19
3.2 Politivitenskap.....	20
3.3 Forberedelser	21
3.4 Datainnsamling.....	22
3.5 Utvalg	22
3.6 Intervjuguide.....	24
3.7 Rekrutteringsprosessen	25
3.8 Intervjugjennomføring.....	25
3.9 Transkribering	26
3.10 Analyse	27
3.11 Undersøkelsens kvalitet.....	28
3.11.1 Validitet.....	29
3.11.2 Reliabilitet.....	29
3.12 Forsker på eget felt.....	30
3.13 Forskningsetikk	33
4 NLO som en moderne politirolle.....	35
4.1 NLO versus politirollen.....	35
4.2 NLO versus diplomatrollen	39
4.3 Politirollen versus diplomatrollen.....	42
5 Politiet på den internasjonale arena	45
5.1 Globalisering og transnasjonal kriminalitet.....	45
5.2 Internasjonalt Politisamarbeid.....	47
5.2.1 Interpol	51

5.2.2	<i>Europol</i>	53
5.2.3	<i>NLO som et supplement til de etablerte samarbeidsstrukturene</i>	55
6	De nordiske liaisonoffiserenes rolle i internasjonalt politisamarbeid	57
6.1	"Mannen i midten"	57
6.2	Rollen som rådgiver	62
6.2.1	<i>Det vanskelige samarbeidet</i>	62
6.2.2	<i>Ulike rettslige rammer</i>	65
6.2.3	<i>Sosiale, kulturelle og historiske omstendigheter</i>	68
6.2.4	<i>Språk og oversettelse</i>	69
6.3	Rollen som tilrettelegger.....	73
6.3.1	<i>Den sosiale faktoren</i>	75
7	"Oljen i maskineriet" – NLOs suksessfaktorer	77
7.1	Tilstedeværelse.....	77
7.2	Effektivitet.....	80
7.3	Nettverk	82
7.4	Tillit.....	84
8	Et uforløst potensial	88
8.1	Mangel på kunnskap	89
8.2	Få saker - feil saker	94
8.3	Organisatoriske vanskeligheter	98
8.4	Står ordningen for fall?	100
9	Oppsummering og noen avsluttende betraktninger	104
10	Bibliografi	111

Sammendrag

Denne oppgaven bygger på en kvalitativ, eksplorativ studie som tar for seg de nordiske liaisonoffiserens rolle i internasjonalt politisamarbeid. På bakgrunn av dybdeintervjuer med åtte liaisonoffiserer, og med utgangspunkt i hvordan de selv opplever sitt arbeid, har vi forsøkt å beskrive hva de faktisk gjør, hvordan de utfører sine oppgaver, og hva som er grunnen til at det finnes slike stillinger i politiet.

Synet på kriminalitet har utviklet seg fra å bli betraktet som et lokalt anliggende til å bli sett på som et globalt fenomen. Det har gjort at politiet har forsterket sin tilstedeværelse på den internasjonale arena. Som et ledd i denne utviklingen har det blitt opprettet en rekke internasjonale instrumenter og samarbeidsfora slik som Interpol og Europol (Bowling & Sheptycki, 2012, s. 1). Denne utviklingen reiser spørsmål om hva som er politiets rolle på den internasjonale arena. Utøvelsen av politiets makt og myndighet er noe som er klart begrenset til nasjonalstaters egne jurisdiksjoner. Derfor møter politiet på problemer når behovet for inngripen strekker seg ut over egne landegrenser. Dette kompliseres ytterligere av varierte strukturer innenfor de ulike staters politiorganisasjoner, ulike kulturer, ulikt språk, ulike rettslige rammer, mangel på tillitt, staters suverenitet og plikt til å verne egne borgere. Dette ulendte terrenget gir følgelig et stort behov for veiledning.

De nordiske liaisonoffiserene er politi- og tolltjenestemenn som er stasjonert utenfor Norden gjennom det nordiske politi- og tollsamarbeidet, Politi Toll Norden (PTN). De fungerer som kontaktpunkt mellom Norden og vertslandets politimyndigheter. De utgjør en moderne og spesialisert politiroлле, på siden av det vi tradisjonelt forbinder med politiets oppgaver og rolle i samfunnet, ved at de ikke har noen formell jurisdiksjon, men jobber etter tillatelse og i samarbeid med vertslandets myndigheter (Block, 2008, s. 77).

Gjennomgående finner vi at liaisonoffiserens rolle handler om å gjøre noe for noen, og samtidig få andre til å gjøre noe for seg. Vi beskriver dem derfor som "*mannen i midten*". Videre finner vi at rollen materialiserer seg i to hoveddimensjoner. På den ene siden handler dette om å være en *rådgiver* som tilfører nordisk politi vanskelig tilgjengelig kunnskap om hvordan politisamarbeid kan foregå på tvers av landegrenser. Den andre dimensjonen av rollen er å være en *tilrettelegger* for at parter og finner hverandre, informasjon utveksles og at samarbeid kan finne sted.

For å oppnå gode resultater i internasjonalt politisamarbeid, fremhever liaisonoffiserene faktorene *tilstedeværelse, nettverk, effektivitet og tillitt*. De nordiske liaisonoffiserenes unike posisjon i forhold til å oppnå disse faktorene, ser vi som en forklaring på hvorfor de i mange sammenhenger har blitt ansett som en suksess i internasjonalt politisamarbeid (se for eksempel Bigo, 2000; den Boer, 2010; Kleiven, 2010b). Vår undersøkelse gir likevel grunn til å nyansere dette bildet. Det er ting som tyder på at det ligger et uforløst potensial i forhold til å utnytte den nordiske liaisonordningen bedre. Mangel på kjennskap til tjenesten i politidistriktene, liten tilgang på saker og at man bruker tid på feil type saker, samt organiseringen av tjenesten både i Norge og Norden, er forhold som informantene trekker fram som utfordringer, og hvor de mener at det ligger et forbedringspotensial.

I lys av de barrierene politiet står overfor når de skal samarbeide på den internasjonale arena, mener vi likevel at bildet av de nordiske liaisonoffiserene som "*oljen i maskineriet*" gir en god illustrasjon på deres rolle i internasjonalt politisamarbeid.

Forord

Mange vi har snakket med, har gitt uttrykk for at arbeidet med en masteravhandling i politivitenskap er en ensom foreteelse. Dette skyldes kanskje den motvilje og skepsis som finnes i deler av politiet mot å blande akademia inn i et praktisk politityrke. En annen side er den ensomheten som oppleves under skriveprosessen når avhandlingen tar form, eller kanskje snarere, når man føler at den ikke vil ta form. Dette er forhold vi kjenner oss igjen i. Vi har imidlertid forsøkt å bøte på noe av dette ved å være to som skriver sammen. Det har hatt sine klare fordeler. For det første så har vi kunnet sparre med hverandre og diskutert ulike løsninger på utfordringer som har dukket opp. For det andre har vi kunnet dele på enkelte arbeidsoppgaver, noe som for eksempel har gjort datainnsamlingen mer effektiv. For det tredje har det vært disiplinerende å vite at det sitter en annen og venter på arbeidet som vi har produsert hver for oss. De dagene det har gått trått, har vi hatt gleden av å tenke at det likevel skjer noe med teksten fordi den andre har arbeidet med den. Ikke minst har det å være to, gitt oss mulighet til å diskutere problemstillinger etter hvert som de har dukket opp. Dessuten har det vist seg å være en god øvelse i å være ydmyk overfor ulike tolkninger og forståelser som vi har hatt underveis, noe som også har minnet oss på vitenskapens mangelfullhet. Det vi tror er riktig i dag, kan vise seg å være galt i morgen, og derfor blir det umulig å hevde at noe er definitivt sant (Fjelland, 1999, s. 117).

Det er imidlertid ikke til å underslå den frustrasjonen som følger av at en tanke ikke alltid er forenelig med to hoder. Når vi nå ser tilbake på prosessen, mener vi likevel at vi har kommet styrket ut av det. Om noen skulle lure, så er vi fortsatt gode venner og kollegaer.

Foruten å takke hverandre for et godt samarbeid, kommer vi ikke utenom å takke vår arbeidsgiver, Kripos, og våre nærmeste ledere for at de har lagt forholdene til rette slik at vi har kunnet fullføre denne utdanningen.

Uten velvillighet fra våre informanter og deres faglige leder, Anne Siri Lorvik, hadde denne avhandlingen blitt umulig å gjennomføre. En stor takk til dere alle.

En selvsagt takk går også til vår veileder ved PHS, Paul Larsson. Selv om vi lenge slet med å forstå hva som mentes med ”å elte materialet” og ”løfte det et hakk videre”, hadde vi ikke kommet oss videre dersom du ikke hadde pekt ut retningen og stilt reflekterte spørsmål.

Studieadministrasjon og biblioteket ved PHS, med henholdsvis Torunn Andersen og Kjersti Urnes i spissen, fortjener ros og takknemlighet for den imøtekommenhet og kunnskap som vi har blitt møtt med, når vi har henvendt oss.

Takk til Silje Ørbø Kirkegaard for din fantastiske hjelp med å lage illustrasjon, og til Ingrid Aamodt for hjelp med gjennomlesning og gode innspill.

Sist men ikke minst fortjener våre nærmeste den dypeste takk. Vi er klar over at dette har vært en tidkrevende og meget utfordrende prosess, som også har vært tung for andre enn oss selv. Men nå er denne fasen endelig over.

2 Innledning – en dag på jobb

Høsten 2009 mottok Kripos opplysninger fra serbisk politi om at tre utenlandske, navngitte personer var på vei til Norge for å begå alvorlig kriminalitet. På bakgrunn av opplysningene etablerte norsk politi spaning på de som skulle komme. Det ble i tillegg igangsatt telefonavlytting, avlytting av bopel og hemmelig ransaking som ble godkjent av Oslo Tingrett (Dom, 2010).

Høstdagen da denne informasjonen kom fra serbisk politi, var den nordiske liaisonoffiseren i Beograd på jobb. Serbisk politi hadde en pågående etterforskning mot et større kriminelt nettverk som drev med narkotikasmugling, ran og grov vinningskriminalitet. Plutselig fikk de vite om en gren av dette nettverket som skulle til Norge for å rane et gull-lager og begå tyverier. Utfordringen ble da hvordan man skulle kunne dra nytte av disse opplysningene for å stanse en forbrytelse som var under planlegging, og som skulle utføres i et annet land. Politiet i Serbia valgte å kontakte den nordiske liaisonoffiseren for et møte.

Gjennom sitt brede nettverk av personer som arbeidet direkte med den aktuelle saken, fikk liaisonoffiseren mulighet til å fange opp viktige informasjonsbrikker på et tidlig tidspunkt. Dette viderefremidlet han til Kripos like etter at møtet var konkludert. I påfølgende samtaler som han hadde med Kripos, fikk han beskjed om at norsk politi ønsket å samarbeide med serbisk politi for å stanse forbrytelsene som disse lovbrysterne hadde planer om å utføre. Dette skulle i første omgang gjøres gjennom å kartlegge deres aktiviteter på norsk territorium. Kartleggingen førte blant annet til at man fikk oversikt over til sammen fire personer fra dette nettverket som planla å begå kriminalitet i Norge.

Siden Kripos fikk informasjonen så raskt, rakk norsk politi ”å fange opp” lovbrysterne og iverksette spaning mot dem da de krysset grensen til Norge. Etter at politiet hadde fulgt personene i ti dager, ble tre personer pågrepet under en aksjon der de var i ferd med å begå et grovt tyveri fra en privatbolig på Jeløy i Moss. En person klarte å rømme fra åstedet mens politiaksjonen pågikk. Han ble senere pågrepet i forbindelse med at norsk politi mottok ny informasjon gjennom den nordiske liaisonoffiseren. Informasjonen gikk ut på at en kvinne var på vei fra Serbia med et nytt pass og penger til vedkommende. Planen hans var å komme seg ubemerket ut av Norge med det nye passet. Kvinnen ble imidlertid spanet og senere pågrepet sammen med den fjerde gjerningsmannen da de møttes for å foreta overleveringen av passet.

Personene hadde i løpet av de ti dagene de ble fulgt av politiet, gjort omfattende rekognoseringer på ulike åsteder, blant annet i området rundt en gullforedlingsbedrift. De hadde videre gjennomført søk på skattelister, telefonopplysninger, adresser og biler, og de var i besittelse av innbruddsverktøy, utstyr til å forstyrre mobiltelefonssignaler, taustige og skjærebrenner. Disse gjenstandene ble beslaglagt ved pågripelsen.

Denne saken ble av flere betraktet som et eksempel på godt internasjonalt politisamarbeid (Tv2.no, 2010). Det spilte en vesentlig rolle at nordisk politi var til stede i Serbia gjennom den nordiske liaisonoffiseren. Hvordan skulle denne informasjonen nådd fram til norsk politi dersom det ikke hadde befunnet seg en representant der? Det finnes alternative instrumenter, som for eksempel Interpol, som serbisk politi kunne ha benyttet for å kommunisere informasjonen til Norge. En slik fremgangsmåte ville imidlertid ha inkludert et ekstra kommunikasjonsledd som kunne ha ført til forsinkelser. Interpolkontoret i Serbia måtte i tilfelle ha fått informasjonen, oversatt den til engelsk, og videreformidlet den til Interpolkontoret i Norge. Sannsynligvis hadde kommunikasjonen skjedd via e-post og eventuelle detaljer og spørsmål hadde tatt tid å oppklare. Dessuten er det ikke sikkert at politiet i Serbia hadde hatt lyst til å gi fra seg informasjonen uten å vite nøyaktig hvordan den ville bli brukt og hvem som ville få den. Kanskje var den fremskaffet på en måte som krevde at deler av informasjonen måtte holdes utenfor en eventuell straffesak. Hjemler norsk lovverk slike muligheter? Ville norsk politi ha avsatt ressurser til å gjøre noe med den informasjonen de ville fått? Kunne serbisk politi forventet å få noe tilbakemelding dersom det ble agert på noe av informasjonen de ga fra seg? Hvordan skulle etterforskerne i Serbia ha fått avklart slike problemstillinger uten at viktig tid hadde gått til spille? Og sist men ikke minst, hvilke muligheter hadde norsk politi hatt til å oppklare disse forbrytelsene dersom de ikke hadde blitt varslet av serbiske myndigheter?

Midt i dette landskapet befinner de nordiske liaisonoffiserene seg. De er til stede i ulike land for å hjelpe til med å manøvrere gjennom disse dilemmaene. De skaffer seg nettverk, opparbeider gjensidig tillit og legger til rette for samarbeid mellom myndigheter. De veileder og gir råd (PTN, 2012). De formidler tidskritisk informasjon begge veier. De er Nordens ansikt på stedet.

Velkommen til en litt annerledes politihverdag enn det Robert Reiner har beskrevet som "*taken-for-granted idea of police*" - et politi som opptrer i blå uniform for å patruljere gatene og kontrollere folk (Reiner, 2010, s. 3).

2.1 Bakgrunn for valg av tema

Politivitenskap er forskningsbasert kunnskap om politiet og av politisær virksomhet (Politihøgskolen, 2009). Med politisær virksomhet menes de kontrolltiltak som politiet og andre utøver for å opprettholde den sosiale kontrollen i samfunnet (Reiner, 2010, s. 4). I politiet finnes det mye verdifull erfaringsbasert og ”taus” kunnskap som i liten grad har vært gjenstand for systematisk refleksjon og dokumentasjon (Politihøgskolen, 2009). De nordiske liaisonoffiserene sitter på mye kunnskap som omfatter arbeid med internasjonalt politisamarbeid. Deres virke har i liten grad vært gjenstand for forskning og akademisk tilnærming. Dette har vært én viktig grunn til at vi har valgt deres virksomhet som tema i vår avhandling.

Vi er begge ansatt ved Kripos, og jobber med internasjonalt politisamarbeid til daglig. Vår bakgrunn har virket inn på vårt valg av tema, og ikke minst gjort temaet interessant å skrive om. En relativt entydig og positiv beskrivelse av liaisonoffiserers rolle i internasjonalt politisamarbeid (se for eksempel Block, 2008; den Boer, 2010; Zagaris, 2002), bidro også til at vi vendte blikket i deres retning. Spesielt interessant ble det fordi den nordiske modellen for liaisontjeneste, der én liaisonoffiser representerer alle de nordiske landene, har vekket internasjonal oppsikt og blitt fremhevet som en suksess (Kleiven, 2010a). Vi mener dette synet er noe mangelfullt begrunnet, og vi savner forskning som utdyper en slik påstand. Sett fra et akademisk perspektiv mener vi det er viktig at en ordning som blir ansett som suksessfull, blir analysert og dokumentert grundig. Det vil gi grunnlag for videreføring av noe som fungerer godt. Samtidig vil det åpne for å betrakte ordningen i et mer kritisk lys, noe som i sin tur kan danne basis for en videreutvikling.

2.2 Formålet med studien

En rekke akademikere har forsøkt å identifisere, systematisere og forklare trender og utvikling innen internasjonalt politisamarbeid. På grunn av den raske utviklingen og samtidig manglende gjennomsiktighet i denne typen samarbeid, har dette vist seg å være en komplisert øvelse (den Boer, 2010, s. 52). De nordiske liaisonoffiserenes instruks forteller en del om hva de skal gjøre. Den sier blant annet at de skal være koordinator og bindeledd i politiets kamp mot den organiserte og transnasjonale kriminaliteten (PTN, 2012). Selv om begrepene ”bindeledd” og ”koordinator” gir noen klare indikasjoner på hva som ligger i rollen, sier de likevel lite om hvordan rollen skal operasjonaliseres og utføres i praksis. På denne bakgrunn

kan man si at instruksen som regulerer arbeidet til de nordiske liaisonoffiserene åpner for en rekke ulike tolkninger av hva de skal foreta seg i sitt virke. Vårt formål med denne studien har nettopp vært å se bakenfor begrepene. Vi har ønsket å beskrive de nordiske liaisonoffiserenes rolle og faktiske oppgaver i internasjonalt politisamarbeid med utgangspunkt i deres egne fortellinger.

Denne oppgaven er først og fremst en deskriptiv og eksplorerende studie. Vi hadde ingen hypotese som utgangspunkt. Selv om vi begge har flere års yrkeserfaring med internasjonalt politisamarbeid har vi ikke arbeidet ut ifra noen spesiell formening om hvilke svar våre undersøkelser ville gi. Johannessen, Tuft & Kristoffersen (2010) hevder at eksplorative undersøkelser har som formål å utforske forhold eller fenomener som er mindre eller helt ukjente. Dette er i tråd med utgangspunktet vårt. Ifølge Grønmo (2004, s. 67) kjennetegnes eksplorerende undersøkelser av at de ikke opererer med særlig presise forskningsspørsmål, men at de likevel er i stand til å ivareta både de kritiske så vel som de analytiske oppgavene til samfunnsvitenskapen. Sammenhengen mellom mangelen på et klart definert og avgrenset forskningsspørsmål og valg av metode har derfor ført til at våre beslutninger når det gjelder forskningsdesign har befunnet seg i en kontinuerlig prosess. Vi har gjort valg og endringer underveis i takt med at vi har fått ny og bedre innsikt i eget materiale. Det vil si at i stedet for at vi har operert med et klart avgrenset forskningsspørsmål, har studiens formål blitt dens ledestjerne. Vi har likevel hatt med oss noen grunnleggende spørsmål som vi har kretset rundt, og som har tjent som rettesnor gjennom hele undersøkelsen. Dette har dreid seg om hvem de nordiske liaisonoffiserene er, hva de gjør, og ikke minst hva som er grunnen til at man har slike stillinger i politiet. Med oss på veien har vi også hatt påstanden om at PTNs liaisontjeneste ofte blir betraktet som en suksess. Vi har forsøkt å finne fram til begrunnelser for dette og samtidig sett etter problematiske sider ved tjenesten. I og med at dette er en oppgave innen politivitenskapen, har vi naturlig nok også stilt spørsmål ved hvorvidt de nordiske liaisonoffiserene utøver en politirolle.

2.3 Oppgavens oppbygging

Avhandlingen består av åtte hovedkapitler. Dette kapitlet danner rammen for studien gjennom presentasjon av tema og formål. I forlengelse av dette kapitlet vil vi også gjøre rede for hvem de nordiske liaisonoffiserene er, og presentere det nordiske politi- og tollsamarbeidet (PTN), som ordningen er en del av.

Kapittel to er viet til metode og våre forskningsmessige valg. Her vil vi gjøre rede for hvordan vi har gått fram i undersøkelsen.

I kapittel tre diskuterer vi i hvilken grad rollen som nordisk liaisonoffiser er en politirolle, og vi sammenholder dette med forskning på den generelle politirollen.

I kapittel fire gjør vi rede for hva som menes med internasjonalt politisamarbeid, og beskriver videre den konteksten som de nordiske liaisonoffiserene befinner seg i.

I kapittel fem går vi ett skritt videre, og presenterer de nordiske liaisonoffiserenes rolle i internasjonalt politisamarbeid. Vi forsøker å gi en forklaring på hvorfor man trenger en slik rolle i politiet, og ser nærmere på hvordan denne rollen blir operasjonalisert.

I kapittel seks presenterer vi hva informantene fremhever som sine viktigste verktøy, og gir en forklaring på hvorfor tjenesten ofte blir omtalt som en suksess.

Kapittel sju tar for seg problematiske sider ved tjenesten, sider som informantene omtaler som et uforløste potensial.

Til slutt, i kapittel åtte, gir vi en oppsummering av våre viktigste funn og noen avsluttende betraktninger.

2.4 Hvem er de nordiske liaisonoffiserene?

Ordet ”liaison” er fransk og kommer opprinnelig av det latinske ordet ”ligatio” eller ”ligare”, som betyr å binde sammen (Agnes & Guralnik, 2005).

I følge Oxford advanced learner’ Dictionary (Hornby, Cowie, & Gimson, 1974) defineres ”liaison” som:

”a relationship between two organizations or different departments in an organization involving the exchange of information or ideas”.

En liaisonoffiser er følgelig *”a person whose job is to make sure there is a good relationship between two groups or organizations”.*

Selve begrepet ”liaisonoffiser” er ikke knyttet til politiet spesielt. Det er en rolle som finnes innen flere samfunnsinstitusjoner, som for eksempel helsevesenet og militæret. Fra utlandet

ser man for eksempel ofte at politiet opererer med liaisonoffiserer på skoler innen et politidistrikt, som et fast kontaktpunkt.

I denne oppgaven snakker vi om polititjenestemenn som er utstasjonert i et annet land, som kontaktpunkt mellom politimyndighetene i eget land og vertslandets politimyndigheter. De har ingen formell jurisdiksjon, men jobber etter tillatelse og i samarbeid med vertslandets myndigheter (Block, 2008 s. 77). Generelt er deres rolle å opprette direkte kontakt mellom politi og styrende myndigheter i landet, utvikle profesjonelle relasjoner, og fremme gjensidig tillit og trygghet mellom landenes politistyrker (Casey, 2010, s. 106).

Med sin kjennskap til vertslandet er liaisonoffiserer med på å forklare lovmessige, kulturelle og strukturelle forskjeller mellom landene. (Block, 2008, s. 77). Bigo ser av den grunn på liaisonoffiserer som det menneskelige ansiktet, *"the human interface"*, mellom ulike lands politistyrker (Bigo, 2000, s. 74). Han hevder at de spiller en avgjørende rolle for politisamarbeid i Europa ved at de håndterer flyten av informasjon mellom landene. Bowling & Sheptycki går enda lenger og kaller liaisonoffiserer *"the practical glue that binds global policing together"* (Bowling & Sheptycki, 2012, s. 5).

Gjennom det nordiske politi og tollsamarbeidet, PTN, er det etablert en liaisontjeneste hvor tjenestemenn fra politi og toll fra de nordiske landene utstasjoneres i land som står sentralt når det gjelder kriminalitet rettet mot Norden. I de landene de er utstasjonert, regnes det som særlig viktig å ha direkte kontakt med lokale rettshåndheverende myndigheter (Politiet, 2011).

Deres arbeidsinstruks sier blant annet at de skal:

"bidra til å forsterke og effektivisere det internasjonale samarbeidet vedrørende bekjempelse av den grenseoverskridende, organiserte kriminaliteten (...)

fungere som forbindelsesledd mellom nordiske politi- og tollmyndigheter og tilsvarende myndigheter i virkeområdet i konkrete etterforskning- og etterretningsaker som vedrører alvorlig, organisert kriminalitet" (PTN, 2012).

Som vi ser av instruksjonen skal de i all hovedsak beskjeftige seg med saker som angår alvorlig, organisert kriminalitet, og andre saker av en viss alvorlighetsgrad. Dette reiser naturlig nok en del spørsmål knyttet til å definere hva som er organisert og alvorlig kriminalitet.

Organisert kriminalitet er et upresist og problematisk konsept. Innenfor akademiske kretser, så vel som i media og i det praktiske liv verserer det debatter om begrepets innhold og betydning. Hva man legger i det, har konsekvenser for alt fra hvordan vi regulerer det i straffeloven, til prioritering av politiresurser, inkludert hva de nordiske liaisonoffiserene skal arbeide med (Sørli & Ingvaldsen, 2009). I sin tid som seksjonssjef i Politidirektoratet på begynnelsen av 2000-tallet, beskrev Larsson organisert kriminalitet som:

”DET store kriminalpolitiske tema. Midlene rant inn, det ga status og oppmerksomhet, mens andre politioppgaver ble avspist med langt mindre rause bevilgninger.”

(Larsson, 2008, s. 151)

Dette står seg fremdeles godt. I Stortingsmelding 7, 2010-2011 står det for eksempel at *”Innsatsen mot organisert kriminalitet er et viktig kriminalpolitisk satsningsområde for regjeringen”* (s. 7).

Begrepet i seg selv er importvare, og kommer fra USA (Larsson, 2008, s. 37). Det er befengt med assosiasjoner til mafialignende grupper, og beskrivelsene av organisert kriminalitet stammer også ofte derfra. Store hierarkiske organisasjoner som driver med korrupsjon, utpressing og drap, infiltrerer myndighetsorganer og fagbevegelser, driver med utlånsvirksomhet og spill, passer ikke så godt til forholdene slik de er i Norden, og heller ikke i det meste av Europa. I Norge foregår den organiserte kriminaliteten i større grad innenfor uformelle og løse nettverk (Sørli & Ingvaldsen, 2009). Sannsynligvis er betraktningen av organisert kriminalitet som bestående av løse konstellasjoner der personer kommer og går, og der roller blandes, en mer korrekt framstilling enn den hierarkiske og strukturerte måten å se dette på (Larsson, 2008, s. 41).

Den nordiske liaisontjenesten har inntil nylig hatt navnet sambandsmannstjeneste, og tjenestemennene har vært kalt PTN-sambandsmenn, eller bare sambandsmenn. I 2012 ble det besluttet at alle PTN-sambandsmenn skulle bære tittelen Nordic Liaison Officer. På norsk er dette oversatt til nordisk liaisonoffiser (NLO). Denne navneendringen var ment å skulle styrke samholdet innad i Norden og samtidig synliggjøre det faktum at Norden jobber sammen som en enhet utad (PTN, 2012). I denne oppgaven vil vi derfor være konsekvente på bruken av betegnelsen ”nordisk liaisonoffiser” eller ”NLO”, i og med at det er den instruksfestede betegnelsen. Informantene veksler derimot mellom å kalle seg selv for liaisonoffiserer og sambandsmenn. Når vi refererer dem, vil vi naturlig nok benytte deres egne ordvalg.

Organisering og ansvarsforhold som er knyttet til de nordiske liaisonoffiserene, er et nasjonalt anliggende og varierer noe mellom de nordiske landene. Slik det er organisert i Norge i dag har utenriksdepartementet det administrative ansvaret. Politidirektoratet (POD) har et overordnet fagansvar for de som kommer fra politiet, og Toll- og avgiftsdirektoratet (TAD) har det faglige ansvaret for tollerne. POD har igjen delegert fagansvaret og den daglige kontakt og oppfølging til Kripos.

Kripos har i tillegg rollen som nasjonalt og internasjonalt kontaktpunkt for norsk politi, og er hovedansvarlig for å formidle kontakt og informasjon mellom politidistriktene og de nordiske liaisonoffiserene (PTN, 2012).

Ved flere av stasjonene er de nordiske liaisonoffiserene sideakkrediterte til flere av nabolandene. Det betyr at de har fullmakt til å ivareta Nordens interesser i enkelte av disse nabolandene, på lik linje med landet de er utstasjonert i. Dette gjelder for eksempel i Bulgaria, hvor liaisonoffiseren også dekker Romania, eller i Albania der liaisonoffiseren også dekker Makedonia, eller Serbia der liaisonoffiseren også dekker Bosnia-Herzegovina, Kroatia og Montenegro. Per mai 2013 er det i regi av PTN, til sammen 31 liaisonoffiserer som dekker 39 land. Norge har utstasjonert 11 nordiske liaisonoffiserer, hvorav to er tollere, og ni er polititjenestemenn (Kripos, 2013).

Tollere og polititjenestemenn som innehar stilling som NLO, jobber i utgangspunktet etter samme stillingsbeskrivelse (PTN, 2012). De er imidlertid ofte utstasjonert etter behov, og arbeidsoppgavene blir følgelig preget av stedlig behov og deres bakgrunn. Noen steder er det utstasjonert både en representant fra toll og en fra politiet, og det er da naturlig at de deler oppgavene seg i mellom etter faglig bakgrunn. Det betyr at tollovertredelser og smugling av varer som i utgangspunktet er lovlige, håndteres av representanten fra tollvesenet, mens mer alvorlige straffbare handlinger skjøtes av politirepresentanten. Dette er for eksempel tilfelle i Spania, der det både finnes toll- og politirepresentanter som tjenestegjør som nordiske liaisonoffiserer (Kripos, 2013).

2.5 PTN-samarbeidet

Som navnet tilsier, er PTN et samarbeid mellom politi og tollmyndighetene i alle land i Norden; Sverige, Danmark, Finland, Island og Norge. PTN-samarbeidet ble initiert på et nordisk justisministermøte i 1982, men ble ikke formelt opprettet før i 1984. Bakgrunnen for opprettelsen var et unisont ønske om å effektivisere kampen mot narkotika gjennom en felles

nordisk liaisonoffiserordning. I tillegg ønsket man å utarbeide felles nordiske analyser av både taktisk og strategisk karakter som kunne danne grunnlag for operativ innsats. Det manglet ikke på ambisjoner til dette prosjektet, noe en uttalelse fra en av informantene i våre forundersøkelser kan underbygge:

”Et av de første PTN møtene hadde til hensikt å få et narkotikafritt Norden” (Helga).

I retningslinjene fra 1986 står det at PTN skal

- drive systematisk bearbeiding av informasjon for å kartlegge og vurdere narkotikaens vei til fordeling i Norden,
- vurdere fortsatt postering og effektivisering av den nordiske sambandsmannsordningen,
- videreutvikle samarbeidsrutiner vedrørende operativ innsats, spesielt rettet mot kontrollerte narkotika leveranser, og
- være et nordisk forum for drøfting av samarbeidsspørsmål og utveksling av erfaringer for å forberede og effektivisere toll og politisamarbeidet (Politidirektoratet, 2007, s. 5).

Innholdet i PTN-samarbeidet har endret seg med kriminalitetsutviklingen i Norden. Etter en evaluering i 1998 så man behovet for å utvide arbeidet mot flere former for kriminalitet enn det ensidige fokuset på narkotika som eksisterte i begynnelsen. I dag retter PTN seg mot alle former for grenseoverskridende kriminalitet og saker av alvorlig karakter (PTN, 2012).

Forutsetningen for samarbeidet er likevel at kriminaliteten berører to eller flere nordiske land (Politidirektoratet, 2007; PTN, 2009).

Et særegent trekk ved den nordiske liaisonoffiserordningen er at én liaisonoffiser fra et av de nordiske landene representerer og tjenestegjør for hele Norden i landet der han eller hun er utstasjonert (Kleiven, 2010b, s. 4). Denne modellen har vakt internasjonal oppsikt og har blant annet tjent som forbilde ved etableringen av Schengen-samarbeidet (Kleiven, 2010 s. 5).

For å forstå hvordan PTN-samarbeidet har latt seg gjennomføre må det sees i sammenheng med en lang tradisjon mellom nordiske myndigheter til å samarbeide på en rekke områder. Den nordiske passunionen ble etablert allerede i 1954. Denne unionen gjorde Norden til en grenseløs sone hvor alle borgerne kunne bevege seg fritt uten pass (Utenriksdepartementet,

1998-1999). Bakgrunnen for opprettelsen av passunionen var å gjøre det lettere for arbeidere og folk generelt, som stadig reiste mellom landene.

I tillegg til PTN-samarbeidet finnes det et rent politisamarbeid i Norden. Dette samarbeidet startet mer uformelt. Myndighetene var enige om at man skulle ha et samarbeid, men fra starten var ingenting skrevet ned, og det fungerte mer som en ”gentlemans agreement”. Samarbeidet ble etter hvert formalisert, og den første nordiske politisamarbeidsavtalen ble signert i 1972 (Kleiven, 2010b, s. 3).

Et viktig formål med den nordiske politi- og tollsamarbeidsavtalen er å fremme samarbeid og forenkle prosedyrer i interaksjonen mellom politi- og tollvesen i de nordiske landene. Avtalen gir blant annet retningslinjer om utveksling av informasjon og adgang til å følge eller delta i etterforskning i andre nordisk land. Den er lagt opp slik at et samarbeid i minst mulig grad skal begrenses eller forsinkes av omstendelige saksbehandlingsprosedyrer. De nordiske politi- og påtalemyndigheter gis veiledning når det gjelder fremsendelse av anmodninger om bistand på forskjellige områder, og gir de nordiske politimyndigheter i de fleste tilfeller adgang til å ta direkte kontakt med hverandre uten bruk av internasjonale kanaler, som for eksempel Interpol (St. melding nr. 18, 1999-2000). Det er likevel verdt å merke seg at dette ikke er et felles lovverk, men at samarbeidet som er basert på denne avtalen, skjer i henhold til nasjonal lovgivning.

”The Nordic police cooperation has proven that successful cooperation across border is possible within existing national and international legislation, and that pragmatic approach, which includes operational measures, may be a better way to go than finding a joint legal framework, which in many regions would be unattainable”
(Kleiven, 2010b).

En forutsetning for å ha en slik ordning, er selvsagt at man har en høy grad av harmonisering av relevant lovgivning, blant annet utleveringsloven, lov om vitneplikt og lov om fullbyrding av nordiske straffedommer (St. melding nr. 42, 2004-2005). Kleiven mener likevel at tillit til hverandres politi og rettsapparat er det som er av avgjørende betydning for et slikt samarbeid.

”However, the over near 40 year old cooperation between the Nordic police services should be seen in light of the Nordic countries but also the close history which has resulted in the development of one vital factor, namely trust” (Kleiven, 2010b).

Larsson deler dette synet og legger til at likhet mellom de nordiske landene er det som muliggjør dette gode samarbeidet (Larsson, 2006). Han trekker fram lover, organisering, kultur og historie når han redegjør for hva han mener er de viktigste likhetstrekkene. Han hevder at organisering av politiet bygger på de samme demokratiske prinsipper, og i tillegg at politiet i Norden har et sivilt preg. Innen politiopplæringen er det godt samarbeid i Norden, og man har jevnlig møter og utvekslingsprogrammer. Innholdet i opplæringen er nokså lik. Det er liten avstand mellom topp og bunn, og politimannen på gata har selv myndighet til å ta tak i problemer når de inntreffer. For øvrig skårer politiet høyt på tillit i befolkningen i alle de nordiske landene.

Vi som bor i de nordiske landene, har i stor grad felles kultur og historie, og ikke minst forstår vi hverandres språk (Hofstede, 1991 i Larsson, 2006). Over 20 millioner mennesker i Norden kan kommunisere med hverandre ved hjelp av morsmålet – eventuelt supplere med visse justeringer i ordforråd og uttale (Sletten, 2004, s 73). Dette betyr at vi kommuniserer godt, vi deler forståelsen av hva som er bra og dårlig, og våre normer og verdier har mye til felles. Majoriteten i befolkningen nyter godt av den ”nordiske velferdsmodellen” som baserer seg på sosialdemokratiske verdier med sterk vektlegging av individets rettigheter. Felles kultur gjør at vi ofte prioriterer likt innen kriminalitetsbekjempelse (Larsson, 2006). I Europa for øvrig har det vært større toleranse for smugling av alkohol og tobakk enn man har sett i Norden. På den annen side har Norden ofte vært oppfattet som tolerante overfor vinningskriminalitet og vold, noe det lave straffenivået i slike saker vitner om. Innenfor narkotikakriminalitet er det derimot meget høye strafferammer sett i forhold til Europa (Davis, 2003 i Larsson, 2006).

Larsson mener likevel at det er nødvendig å nyansere bildet av nordisk samarbeid. Han peker på at det også finnes kulturelle forskjeller i Norden. For eksempel har svenskene en lang tradisjon for byråkrati og sterkere formalisme enn Norge. Dette gjenspeiles også i deres politiorganisasjon og hvordan de håndterer politisamarbeid. Norge og Danmark blir ofte sett på som mer like, men også her er det forskjeller, for eksempel i tilnærmingen til narkotikalovbrudd. Danmark må kunne sies å ha et mer liberalt syn på hasj, mener Larsson (2006).

Det finske politiet er bygget opp tilnærmet likt det norske, men her vil man finne større kulturelle og språklige forskjeller. Island blir på mange måter annerledes landet, ikke minst på grunn av den isolerte geografien, men også fordi de ikke er like sterkt rammet av den samme kriminaliteten.

Det kan ikke utelukkes at disse forskjellene vil spille inn på hvordan de ulike landene prioriterer og vurderer viktighetene av et samarbeid, men tross alt er likhetene så mange at det legger forholdene til rette for et samarbeid som fungerer. Dette kan også tenkes å være noe av forklaringen på at samarbeidet ofte blir omtalt som en suksess.

3 Metode – hvordan vi har gått fram

I dette kapittelet vil vi redegjøre for hvordan vår undersøkelse har blitt gjennomført, våre forskningsmessige valg og vårt vitenskapelige ståsted. Vi vil gi noen forskningsetiske betraktninger, og ikke minst foreta en vurdering av kvaliteten på vår egen forskning.

Vitenskapen søker sannheten, eller forsøker å finne ut hvordan ting forholder seg i virkeligheten (Thurén, Gjestland, & Gjerpe, 2009, s. 13). Et tradisjonelt syn på vitenskapen er også at den søker etter å gjøre fremskritt gjennom at kunnskap erstatter uvitenhet eller feiltakelser, eller at kunnskap utvides i dybden gjennom at nye funn legges til gamle, og således utvider kunnskapsbyggverket (Fjelland, 1999, s. 114). I dette ligger også det vitenskapelige paradoks; hvis vitenskapen gjør stadige fremskritt, hvordan kan en da si at noe faktisk er sikkert og sant (Thurén et al., 2009, s. 14)? Svaret er at det kan man ikke. Det vi vet i dag, kan vise seg ikke å holde mål i morgen. Dette er også selve kjernen i vitenskapelig utvikling, den går alltid fremover og genererer ny kunnskap (Fjelland, 1999, s. 117).

Vitenskapsteori er med andre ord et felt som rommer mange og omfattende spørsmål – spørsmål som det er vanskelig å drøfte inngående på noen få sider.

Likevel ønsker vi å trekke frem noen av de mest sentrale diskusjonene om metoder og vitenskapsteoretisk ståsted. Etter vår oppfatning vil en slik gjennomgang kunne bidra til å forstå våre forutsetninger i det arbeidet som her er gjort. I tillegg gir det mulighet til å sette vår egen forskning i et mer kritisk søkelys.

3.1 Vitenskapelig perspektiv

Det finnes to hovedmetoder i samfunnsvitenskapelig forskning (Befring, 2007, s. 29). Dette er kvalitative og kvantitative metoder. Svært forenklet kan man si at kvalitative metoder forholder seg til data i form av tekster, og legger vekt på fortolkning av dataene, mens kvantitative metoder forholder seg til data i form av kategoriserte fenomener, og legger vekt på opptelling og utbredelse av fenomenene (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2010, s. 101).

Hammersly og Atkinson (1987) understreker i likhet med Johannessen et al, at metoder alltid må velges ut etter de formål de skal tjene (siteret i Larsson, 2002, s. 21). Bastante påstander om at spesielle teknikker rent generelt er andre helt overlegne, har lite for seg.

Dette er et syn som riktignok ikke har stått uimotsagt i samfunnsvitenskapens historie, og er bakgrunnen for det som har blitt kalt positivismedebatten. I diskusjonen om hva som er gyldig vitenskap representerer positivismen et naturvitenskapelig forskningsideal som legger til grunn at alle typer fenomener kan undersøkes med den samme vitenskapelige metoden. Forskning skal konsentrere seg om det som er positivt gitt, det vil si de fenomener og egenskaper som kan måles og registreres. Kvantitative metoder gir muligheter for objektive funn, og har man et representativt utvalg, kan funnene generaliseres og etterprøves (Johannessen et al., 2010).

Hermeneutikerne fra den kvalitative forskningsleiren kritiserte positivismen ved å vise til at observasjoner ”utenfra” ikke gir innsikt i det som skjer mellom mennesker, fordi all menneskelig handling har en meningsdimensjon. For den eller de som handler, betyr handlingene mer enn den rent fysiske handlingen slik den observeres utenifra. For å få innblikk i meningen bak menneskelig handling må forskeren delta i samfunnet, snakke med mennesker, og fortolke det som skjer. Dette oppnås bare ved bruk av kvalitative metoder (Johannessen et al., 2010).

Utover å plassere oss i den kvalitative forskningsleiren, er det vanskelig å heise flagget helt til topps når det gjelder å vise hvilket teoretisk perspektiv vi har fulgt i denne studien. Kvalitativ metode er kjennetegnet av nettopp fraværet av en analytisk hovedretning, og kvalitative undersøkelser kan gjennomføres på mange måter (Johannessen et al., 2010, s. 80). Larsson påpeker at det under utførelsen av hermeneutiske undersøkelser, ofte er svært vanskelig å skille mellom kvalitative forskningsopplegg som representerer ulike teoriretninger. I stedet for å oppfatte denne fremgangsmåten som en metode, bør den heller betraktes som et vitenskapelig ståsted, en filosofi, med klare idealer som påvirker undersøkelser utført i dette perspektivet (Larsson, 2002, s. 27).

Ved å fokusere på hvordan de nordiske liaisonoffiserene opplever og erfarer sitt arbeid, hvordan de fortolker sin rolle generelt og hvordan de definerer og klassifiserer den sosiale virkeligheten de arbeider i, har vi plassert oss i en fortolkende og hermeneutisk tradisjon.

3.2 Politivitenskap

Som en del av masterstudiet i politivitenskap vil studien naturlig nok også være farget av rådende diskusjoner og teorier fra dette feltet. Politivitenskap eller det som internasjonalt omtales som ”Police Science”, er et tverrfaglig forskningsfelt under utvikling både nasjonalt og internasjonalt (Gundhus, Hellesø-Knutsen, & Wathne, 2010, s. 8). Selv om det har foregått

en debatt om politivitenskapens virksomhetsfelt og avgrensninger i faget de siste årene, må den kunne sies å tilhøre den samfunnsvitenskapelige familien. European Police College, CEPOL, ga i 2007 ut en rapport som het ”*Perspectives of police science in Europe*”, der politivitenskapen blir definert på følgende måte:

“Police Science is the scientific study of the police as an institution and of policing as a process. As an applied discipline it combines methods and subjects of other neighbouring disciplines within the field of policing. It includes all of what the police do and all aspects from the outside that have an impact on policing and public order”
(Jaschke et al., 2007, s. 23-24).

Hellesø-Knutsen (2010) skriver i sin artikkel om den ”*Nye politivitenskapen*” at det er en vitenskap som bør være til nytte for politiet, og at det er forskningsspørsmålene som må styre teori og metodevalg og ikke den enkelte forskers kompetanse, fagbakgrunn og metodepreferanser. CEPOL-rapporten påpeker på samme måte at det viktige for politivitenskapen er å bygge bro mellom forskning på politiet og politipraksis (Jaschke et al., 2007).

Forholdet mellom politi og publikum har endret seg. Politiet blir ikke lenger kun betraktet som en autoritet hvis ordre må etterfølges av publikum, men en statlig etat som må rettfærdiggjøre og forklare hva den gjør. Forskingen er på denne måten et viktig bidrag til å evaluere og utvikle politiet, men ikke minst for å kunne forstå politiets utgangspunkt (Hellesø-Knutsen, 2010, s. 31).

Vi oppfatter følgelig at vårt eksplorerende formål harmoniserer godt med Hellesø-Knutsens forståelse av politivitenskapen.

3.3 Forberedelser

Etter at temaet for undersøkelsen var valgt, hadde vi en fase hvor vi innhentet kunnskap på området. Vi leste, snakket med kolleger og diskuterte oss fram til mulige spørsmål og innfallsvinkler til den endelige undersøkelsen. Vi gjennomførte i den forbindelse fire uformelle intervjuer med to tidligere liaisonoffiserer, og to personer som tidligere hadde jobbet med administrasjonen av tjenesten fra norsk hold. Hovedformålet med disse intervjuene var å komme nærmere et konkret forskningsspørsmål og utvelgelse av informanter, men også disse intervjuene har til en viss grad inngått som data i oppgaven.

Gjennom vår forundersøkelse fant vi ut at det finnes flere kilder til kunnskap om de nordiske liaisonoffiserenes rolle. Instruksjer, rammeverk og rapporteringer ville kunne gi oss kunnskap om deres mandat og deres rapporterte aktivitet. Ledere og ansvarlige for tjenesten ville kunne tilføre noe av det tilsvarende. Videre ville brukerne, altså polititjenestemenn i de ulike politidistriktene, kunne si noe om i hvilke saker de henvender seg til de nordiske liaisonoffiserene, hvordan de opplever deres bidrag, og hvilket utbytte de har av denne tjenesten. Ingen av disse kildene ville imidlertid kunne gi inngående svar på hvordan rollen fylles i praksis. Med det mener vi hvordan rollen som nordisk liaisonoffiser operasjonaliseres i dag - hva de faktisk gjør og bidrar med. Et naturlig utgangspunkt for oss ble derfor å gå direkte til kilden, nemlig liaisonoffiserene selv.

3.4 Datainnsamling

”Det er to grunnleggende måter å samle inn egne kvalitative data på: Det er gjennom observasjon der dataene bygger på forskerens sanseinntrykk av handlinger og samhandlinger i konkrete situasjoner, eller gjennom intervju der dataene bygger på hva informanter sier i samtaler med forskeren” (Johannessen et al., 2010, s. 102).

Av både praktiske og faglige grunner valgte vi det kvalitative forskningsintervjuet som metode for innhenting av data. Et observasjonsstudium ville gitt oss muligheten til selv å observere hva liaisonoffiserene gjør. Det ville i tillegg gitt oss anledning til å få luket ut muligheten for at informantene beskriver sin rolle ut i fra sånn de mener at den burde være, og ikke slik den faktisk er. Dette ville imidlertid ha blitt svært ressurskrevende, spesielt fordi de nordiske liaisonoffiserene er spredt rundt omkring i verden. Dessuten hadde undersøkelsen en begrenset tidsmessige og økonomiske ramme.

Intervju som metode ble imidlertid først og fremst valgt ut fordi vi ønsket å beskrive de nordiske liaisonoffiserenes egne erfaringer med å utøve rollen. Kvale og Brinkmann beskriver nettopp at det kvalitative intervjuet forsøker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side ved at det er med på å få fram betydningen av folks erfaringer, og avdekke deres opplevelse av verden (Kvale, Brinkmann, & Anderssen, 2009).

3.5 Utvalg

Hensikten med kvalitative undersøkelser skiller seg fra kvantitative undersøkelser ved at de i stedet for å ha statistisk generalisering som mål, snarere genererer overførbar og mer

utfyllende kunnskap om et fenomen (Johannessen et al., 2010, s. 107). Behovet for et tilfeldig og representativt utvalg faller derfor ofte bort.

Denne studiens utvalg sorterer under en strategisk utvelgelse av informanter ved at den har hatt en bestemt målgruppe som den har rettet seg mot for å samle inn nødvendig data. En slik utvelgning bygger på systematiske vurderinger av hvilke respondenter som er mest relevante og interessante (Grønmo, 2010).

I våre forundersøkelser var utvalget i større grad preget av en strategisk, bekvemmelig snøballmetode. Med andre ord plukket vi ut personer som vi visste hadde kunnskap om temaet, som var lett tilgjengelig, og som igjen anbefalte oss andre personer å snakke med (Johannessen et al., 2010, s. 107-111).

Det er ulike meninger om antall informanter som bør inngå i et kvalitativt forskningsopplegg. I følge Johannessen et al. (2010), s 106 bør det ligge på et sted mellom 5 og 25. Utvelgning av informanter er viktig i all forskning fordi prosessen har stor innflytelse på analysen av dataene og således på hvilke konklusjoner som trekkes (Johannessen et al., 2010, s. 135).

Vi har avgrenset vår studie til å omfatte de norske politiliasjonoffiserene som inngår i den nordiske liaisontjenesten. Dette valget er gjort mest av praktiske grunner, men også for å sette noen klare rammer for studien. De nordiske liaisonoffiserene består av personell fra hele Norden og inkluderer også tolltjenestemenn som jobber etter samme instruks og mandat som politioffiserene. Siden vårt fokus har vært rettet mot internasjonalt politisamarbeid som inngår i en politivitenskaplig studie, valgte vi bort tolloffiserene. Da toll bare utgjør to stillinger som Norge besetter i dag, anser vi ikke at denne avgrensningen har fått betydning for resultatet. Vi tilkjenner likevel at aspekter ved den totale rolleforståelsen kan ha gått tapt.

At vårt utvalg bare omfatter de norske liaisonoffiserene, henger sammen med at selv om alle de nordiske liaisonoffiserene jobber for alle de nordiske landene, er de likevel underlagt og organisert av sitt hjemland (PTN, 2012). Det vil si at det hadde vært svært omfattende å bringe klarhet i og ta høyde for alle de organisatoriske forskjellene som eksisterer internt i de ulike landene i Norden. Det praktiske med språk og tilgjengelighet var et annet moment som spilte inn. Det er likevel vårt ønske om å beskrive liaisonrollens rolle ut fra et norsk perspektiv, som har vært det avgjørende i denne avgrensningen. Selv om de øvrige nordiske liaisonoffiserene jobber tett opp mot norsk politi, er det likevel naturlig å tenke seg at de

norske offiserene har bedre kjennskap til hjemlige forhold, og at de derfor har en bedre forutsetning for å beskrive og forstå liaisontjenestens betydning for norsk politi.

Et hovedpoeng for oss har vært å intervju liaisonoffiserer i aktiv tjeneste. PTN og norsk politi har vært i kontinuerlig utvikling de siste årene, og et formål for oss har vært å tegne et bilde av rollen slik den utøves i dag. Bakgrunnen for dette valget var at mye av informasjonen vi fikk i forundersøkelsen bar preg av beskrivelser om ulike forhold som var annerledes før enn nå.

Per i dag er det utplassert ni norske polititjenestemenn/kvinner i den nordiske liaisonoffiser-tjenesten. Utvalget ga seg derfor selv. Alle ble forespurt om å delta i studien, og selv om alle ni var positive til å delta, lot det seg dessverre bare å gjennomføre intervjuer med åtte av offiserene. Etter å ha gjennomført åtte intervjuer, ser vi imidlertid at vi har nådd det som Johannessen et al (2010, s. 106) betegner som en ”grenseverdi” innen de fleste temaer. Det vil si at vi i gjennomføring av de siste intervjuene i liten grad mottok ny informasjon, og at mye av det som allerede var sagt, ble gjentatt av nye informanter.

3.6 Intervjuguide

Erfaringene fra forundersøkelsen viste at de nordiske liaisonoffiserene står overfor et svært variert arbeidsfelt, og at mye av deres hverdag er styrt av stedlige forhold. Slik vi ser det, er det likevel mulig å beskrive fellestrekk for rollen, og dette ble et moment vi tok med inn i intervjuene. Vi merket oss også at ved å stille for mange konkrete spørsmål var vi selv med på å påvirke de svarene som kom og hva informantene vektla. For å sikre at våre antagelser i minst mulig grad påvirket informantenes svar, valgte vi derfor å utarbeide en semistrukturert intervjuguide som var tilpasset vårt formål og våre inngangsspørsmål.

Kvale et al. (2009), s. 325 beskriver det ”semistrukturerte livsverdenintervju” som en planlagt og fleksibel samtale som har til formål å innhente beskrivelser fra intervjupersonens livsverden med henblikk på fortolkning av meningen av de fenomener som blir beskrevet. I vår sammenheng vil det si at vi valgte ut temaer eller hovedspørsmål som vi ønsket at informantene skulle snakke om, men vi lot informantene lede an og styre hvor det var naturlig å stille oppfølgingsspørsmål.

Et helt åpent og ustrukturert intervju hvor man kun har ett tema, kunne kanskje tenkes å være det ideelle fordi slike intervjuers natur er at de er svært fleksible, og de åpner for individuelle

betraktninger. Dette øker samtidig sannsynligheten for at informantene sporer av og bruker mye tid på å snakke om temaer som ikke er relevante for undersøkelsen (Kvale og Brinchmann, 2009). Vår erfaring fra forundersøkelsene var i tillegg at informantene hadde forventninger til at vi hadde forberedt spørsmål, og at de i varierende grad var motiverte for å ta ansvaret for progresjonen i intervjuet. Å ha forberedt klart formulerte, men likevel åpne spørsmål, ble derfor viktig.

I forkant av intervjuene valgte vi å sende ut et forberedelsesskriv til informantene. I skrivet ble de gjort kjent med formålet med intervjuet, og stikkordsmessig hvilke temaer vi ville ta opp. Vi mente at dette ville bedre muligheten til å få grundige svar omkring de temaene vi ville ta utgangspunkt i, og dessuten sikre en mer effektiv intervjugjennomføring. Vi overveide om dette på noen måte ville kunne påvirke informantene på en slik måte at kvaliteten ved undersøkelsen ville bli svekket. Vi kom imidlertid fram til at en forberedelse og refleksjon i forkant ville hjelpe informantene med å finne den sentrale underliggende mening eller essensen i en opplevd erfaring som fenomenologisk forskning handler om (Postholm, 2010, s. 78).

3.7 Rekrutteringsprosessen

For å komme i kontakt med informantene, fikk vi fagansvarlig for de norske liaisonoffiserene til å sende ut et informasjonsskriv om studien, sammen med en forespørsel om de ønsket å delta. I informasjonsskrivet hadde vi understreket at deltakelse i studien var frivillig. Det at forespørselen ble sendt ut via informantenes overordnede kan likevel sees på som uheldig ved at dette kan framstå som føringer og at undersøkelsen blir gjennomsett av ledelsen. På den annen side har vi søkt om tillatelse til å gjennomføre studien hos både Riksadvokaten og Politidirektoratet. I tillegg har alle intervjuer blitt anonymisert så godt det har latt seg gjøre, gjennom blant annet å gi alle informantene fiktive navn. Fremgangsmåten som ble valgt virket derfor ryddig for alle parter. Verken Riksadvokaten, Politidirektoratet eller Kripos har hatt innsigelser mot studien, og vi har i høyeste grad opplevd at vårt prosjekt har blitt mottatt positivt.

3.8 Intervjugjennomføring

Metodelitteraturen gir mange råd om gjennomføringen av intervjuer, herunder hvilke omgivelser intervjuer bør foregå i. Eksempelvis nevnes at intervjuet bør foregå i omgivelser

som skjermer deltakerne for forstyrrelser (Postholm, 2010, s. 78). De bør skje på et sted der informanten slapper av, og på et sted som det ikke er for kronglete for informanten å komme seg til. Slike hensyn har vi forsøkt å legge til rette for i størst mulig grad. I og med at våre forskningsdeltakere i stor grad har befunnet seg i utlandet og ellers er mye på reise, har imidlertid omstendighetene rundt intervjuene ikke vært like. Ei heller har vi kunnet følge de rådene som her er nevnt, fullt ut.

Vi har gjennomført henholdsvis tre og fem intervjuer hver for oss. Intervjuene har hatt en varighet på mellom 46 minutter og 1 time og 20 minutter. Vi har til sammen gjennomført tre studiereiser hvor vi har oppsøkt informantene og gjennomført intervjuene der de har vært utstasjonert. Reisene har delvis vært finansiert av stipend fra vår lokale arbeidstakerorganisasjon, PF Kripos. To intervjuer er gjort på nøytrale kontorer på Kripos. Et intervju er foretatt i en stille hotelloobby, et på et hotellrom og et ble av praktiske årsaker gjennomført som et telefonintervju via Skype.

Ved telefonintervju reduseres noe av det frie samtaleaspektet ved at man mister muligheten til å sitte ansikt til ansikt, se kroppsspråk, nikke og lytte aktivt (Tjora, 2012, s. 122). Temaene i våre intervjuer var imidlertid i all hovedsak fokusert rundt det faglige og var i liten grad av personlig og sensitiv karakter. Dette gjorde at vi vurderte behovet for personlig trygghet og tillitt som mindre betydningsfullt for resultatet. Vi har likevel merket oss at den informanten som ble intervjuet per telefon ga uttrykk for at det hadde vært ønskelig å ha gjort intervjuet ansikt til ansikt. I gjennomgangen og sammenligning av de ulike intervjuene kan vi imidlertid ikke se at intervjuforholdene har påvirket sluttresultatet nevneverdig.

3.9 Transkribering

Som Tjora (2012), s. 27 beskriver, er det innlysende at muntlig språk ikke er det samme som skriftlig språk. Vi snakker ikke i avsnitt, og vi signaliserer ikke tegnsetting når vi snakker. Kvale et al. (2009), s. 189 påpeker i den anledning at det i stedet for en objektiv transkripsjon, snarere er snakk om en fortolkningsprosess der forskjellene mellom talespråk og skrevne tekster kan skape en rekke praktiske og prinsipielle problemer. Den største utfordringen er tapet av visuelle ledetråder og informasjon om stemningen i løpet av intervjuet. Ved at den som foretok intervjuet har vært den samme som har transkribert, har vi forsøkt å minske dette tapet. Når man leser transkribert tekst fra et intervju man selv har vært med på, er man straks

tilbake i situasjonen, og ser for seg kroppsspråk og uttrykk. Det er derfor mindre sjanse for at det reelle meningsinnholdet forsvinner (Tjora, 2012, s. 127).

I stedet for å snakke om standardregler for transkripsjon, hevder Kvale et al. (2009), s. 189 at det handler om mange og kontinuerlige valg som skal treffes. Deres eneste grunnregel er derfor at man skal beskrive uttrykkelig hvordan transkripsjonen er utført.

Vi har valgt, så langt det har latt seg gjøre, å transkribere intervjuene fullt ut. Kremting, ufullstendige ansatser, og lyder som ”ehh” og ”ahh”, er likevel utelatt der det ikke har vært en direkte del av et svar. Av hensyn til lesbarheten har vi også gjort enkelte små endringer der vi mener at det ikke har gått ut over meningsinnholdet. Hensynet til anonymitet har gjort at sitater på dialekt er omskrevet til normert norsk. I og med at informantenes erfaringer i stor grad er hentet fra en bestemt geografisk kontekst som avslører deres identitet, har vi måttet skrive om enkelte partier. I stedet for å skrive navnet på landet som har vært omtalt, har vi for eksempel brukt benevnelsen ”vertslandet”, ”virkeområde” eller en annen nøytral vending. Dette har til tider vært en vanskelig avveining fordi informantenes erfaringer ofte er stedsspesifikke. Uttalelser mister litt av sin kontekst og opprinnelige innhold når slik informasjon utelates. I enkelte tilfeller har dette ført til vi har latt være å beskrive fenomenet. Vi mener imidlertid at vi i all hovedsak har klart å omgå dette problemet, ved at vårt fokus har vært på det generelle ved rollen og ikke det stedsspesifikke.

3.10 Analyse

Formålet med analyse av kvalitative data er å komme fram til en helhetlig forståelse av spesielle forhold eller utvikle teorier og hypoteser om bestemte samfunnsmessige sammenhenger (Grønmo, 2004, s. 245). utfordringen i kvalitative forskningsopplegg er å få noe fornuftig ut av en stor mengde ustrukturerte data, redusere informasjonsmengden så den blir håndterlig å jobbe med, identifisere mønstre og lage et rammeverk for å formidle innholdet (Johannessen et al., 2010, s. 157). Til forskjell fra kvantitative undersøkelser finnes det ingen fasit på hvordan dette skal gjøres. Det eksisterer imidlertid en mengde forskjellige teknikker innenfor de ulike forskningstradisjonene.

Det faktum at vi gikk inn i analysen med et nokså vidt forskningsspørsmål, gjorde det utfordrende å finne ut hvor vi skulle begynne, og hvilken metodikk vi skulle følge. Vår framgangsmåte ligger likevel nær det Tjora kaller en stegvis-deduktiv-induktiv metode (SDI) (Tjora, 2012, s. 155). Med SDI arbeider man i etapper fra rådata til konsepter eller teorier.

Den induktive prosessen går fra data til teori, mens den deduktive prosessen kan sees på som en tilbakekobling der man sjekker det teoretiske mot det mer empiriske.

I praksis vil det si at vårt første trinn i prosessen var en tematisk organisering av data. Vi startet med å ta utgangspunkt i de begrepene og kategoriene som allerede fantes i datamaterialet, og samlet disse for seg. På den måten fikk vi redusert og systematisert materialet slik at det ble mer oversiktlig. Underveis i denne prosessen dukket det imidlertid opp nye kategorier og underkategorier som viste flere dimensjoner og forklaringer av fenomenet. Det gjorde at vi gikk over materialet på nytt, og inkluderte flere kategorier i flere omganger. Gradvis i denne prosessen kom vi i gang med å utvikle tolkninger og perspektiver på den informasjonen som lå i datamaterialet. Det gjorde at vi på nytt fikk behov for å gå tilbake til empirien for å underbygge våre funn. Etter hvert ble det også relevant å løfte blikket ut og se om det fantes andre mer generelle merkelapper på fenomenet, eller andre teoretiske bidrag som allerede omtalte samme fenomen.

Innenfor forskningstradisjonen "Grounded Theory" kaller man denne tilbakekoblingen "thoretical sampling", det vil si at man i konseptutviklingen finner behov for mer empiri for å komme videre (Glaser og Strauss 1967 i Tjora, 2012, s. 157). I ærlighetens navn må vi bemerke at vi ikke har fulgt dette konseptet fullt ut, men snarere er inspirert av det. Ideelt sett skulle vi for eksempel gjerne ha foretatt flere gjenintervjuer hvor vi hadde testet ut våre konsepter og teorier på informantene. Begrenset tid og rammen for denne undersøkelsen har imidlertid gjort at det ikke har latt seg gjennomføre.

3.11 Undersøkelsens kvalitet

Data kan betraktes som noe vi skaper, og som utgjør bindeleddet mellom virkeligheten og analysen av den (Thagaard, 2009). Man kan også si at data utgjør mer eller mindre vellykkede representasjoner av virkeligheten. Dataene i denne oppgaven baserer seg først og fremst på én hovedkilde. Dette er kvalitative data som er samlet inn gjennom intervjuer som har hatt et spesielt formål. Dersom dataene er dårlige eller gale, vil også svarene som oppgaven gir, bære preg av dette.

Ofte benyttes de tre kriteriene reliabilitet, validitet og generaliserbarhet som indikatorer på kvalitet i forskning. På norsk: pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet (Johannessen et al., 2010, s. 198-200). Larsson (2002, s. 25) peker på viktigheten av ikke å strekke seg etter

positivistiske idealer når man forsker kvalitativt, men at man i stedet understreker metodens egenverdi og særegenheter og vurdere dem ut fra sine egne idealer.

3.11.1 Validitet

Validitet innen kvalitativ forskning dreier seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke (Johannessen et al., 2010, s. 199). I og med at vårt utgangspunkt for denne undersøkelsen har vært åpent og eksplorerende, må vi kunne svare ja på at våre semistrukturerte intervjuer med norske liaisonoffiserer faktisk treffer undersøkelsens formål. Det er imidlertid viktig å påpeke at undersøkelsen har sine begrensninger. Vår undersøkelse har hatt som mål å presentere liaisonoffiserens eget syn på rollen. Det har følgelig fått noen konsekvenser for både valg av metode og utvalg. Riktignok er våre data hentet fra "første rad", men det er viktig å huske at liaisonoffiserene er en del av et større PTN-samarbeid, og en liten brikke i et vell av instrumenter i internasjonalt politisamarbeid. Et annet valg av informanter og metode ville derfor kunne gi en annen vinkling på resultatene.

I og med at eksplorative undersøkelser ofte undersøker fenomener som vi har lite kunnskap om fra før, kan de være med på å identifisere interessante forskningsspørsmål som det er mulig å se nærmere på i framtiden (Johannessen et al., 2010, s. 59). Våre intervjuer av de nordiske liaisonoffiserene representerer i så måte bare starten på en forståelse av deres rolle.

Validitet handler imidlertid ikke bare om metodevalg. Validitet handler også om forskeren selv. Forskeren som person, hans eller hennes moralske integritet og praktisk klokskap er betydningsfulle faktorer for evalueringen av den håndverksmessige validiteten. (Kvale et al., 2009, s. 253). Postholm (2010), s. 170 beskriver på sin side at en høy validitet i kvalitativ forskning er avhengig av at leseren kan følge med de valg som er gjort gjennom hele forskningsprosessen, og se hvilke spillerregler forskeren har brukt i enhver fase. Dette har vi forsøkt å legge til rette for gjennom en grundig gjennomgang av våre forskningsmessige valg i dette kapitlet.

3.11.2 Reliabilitet

Reliabilitet refererer vanligvis til resultatenes pålitelighet (Postholm, 2010, s. 169). Med det mener man alt fra undersøkelsens data, hvilke data som velges ut, måten de er samlet inn på og hvordan de bearbeides. Det normale kriteriet på reliabilitet er at resultatene kan reproduseres og gjentas. Dette er imidlertid ikke i samsvar med logikken i det kvalitative forskningsintervjuet. For det første vil datainnsamlingen ofte styres av den unike samtalen

mellom forsker og informant. For det andre vil det som fremkommer være kontekstavhengig. For det tredje bruker man som forsker seg selv som instrument. Ingen andre har samme erfaringsbakgrunn som forskeren, og kan derfor ikke sette seg inn i fortolkningsprosessen (Johannessen et al., 2010, s. 199).

En utfordring for oss har vært at vi har vært to som har skrevet sammen, og derfor har hatt med oss to sett av fortolkninger. På den andre siden er nettopp det faktum at vi er to som har kommet fram til det samme resultatet ved hjelp av de samme dataene, vært med på å styrke undersøkelsens pålitelighet.

I den fortolkende tradisjon har man imidlertid innsett at en fullstendig nøytralitet ikke kan eksistere. I stedet for å se på forskerens engasjement i tematikken som støy, blir den sett på som en ressurs (Tjora, 2012, s. 176). Tjora hevder sågar at det viktigste forskningsinstrumentet i all kvalitativ forskning er forskeren selv. For å sikre forskningens pålitelighet forutsetter dette imidlertid at forskeren gjør nøye rede for hvordan egen posisjon kan komme til å prege forskningsarbeidet (Kvale et al., 2009, s. 253). I det følgende vil vi derfor legge fram noen betraktninger i forhold til vårt ståsted som forskere på eget felt.

3.12 Forsker på eget felt

Det faktum at vi er forskere på eget fagfelt har medført noen ekstra utfordringer og etiske overveielser. Med en sterk bevissthet rundt dette mener vi likevel at vi i all hovedsak har snudd dette til vår egen fordel og til en styrke for undersøkelsen.

Det at vi begge har internasjonalt politisamarbeid som arbeidsfelt og har jevnlig kontakt med de nordiske liaisonoffiserene, skaper en nærhet til eget undersøkelsesopplegg som kan ha implikasjoner for forskningens uavhengighet. Ingen av oss har imidlertid hatt noe nært forhold til noen av informantene utover faglig kontakt. Det kan likevel tenkes at dette har påvirket vår forskning på den måten at vi har stilt spørsmål og forsøkt å finne bekreftelser på forhold som vi, bevist eller ubevist, har hatt en formening om på forhånd. På den annen side er det viktig å møte forskningsfeltet med å være teoretisk oppdatert og å ha forutsett problemstillinger. Jo mer teori forskeren har lest, dess mer er han eller hun rustet til å ta fatt på det forskningsarbeidet som skal gjennomføres (Malinowski, 1922, sitert i Postholm, 2010, s. 46).

Å gjennomføre intervjuer med liaisonoffiserer grenser opp til det man innen forskningen kaller intervjuer med eksperter eller elitepersoner (Kvale et al., 2009, s. 158).

Liaisonoffiserene kan på mange måter anses som spesialister eller personer med stor faglig tyngde i kraft av sin spesielle rolle innen politiet. Videre er internasjonalt politisamarbeid i seg selv et omfattende og komplisert fagfelt. Ekspertvitner er personer som ofte er vant til å bli spurt om sine meninger og tanker, og som derfor kan ha mer eller mindre forberedte ”innlegg”. Det kan gjøre det vanskelig for en intervjuer å komme ”forbi” dem. Kvale og Brinkmann (2009, s. 159) beskriver derfor at intervjueren bør ha god kunnskap om temaet, og mestre fagspråket, for på den måten å oppnå en viss grad av symmetri i intervjuelasjonen. I så måte opplevde vi at det var en klar fordel at vi var godt innsatt i tematikken, og at vi av den grunn fulgte informantenes resonnementer godt igjennom intervjuene. Foruten å ha forkunnskaper om temaet, opplevde vi også at gode forberedelser var med på å løse noen av de utfordringene som skjevheter i styrkeforhold kunne gi.

Metodeidealene fra politiavhøret om å stille åpne spørsmål, lytte aktivt, ikke avbryte, og stille oppfølgende spørsmål, har åpenbare paralleller til forskningsintervjuet (Postholm, 2010, s. 35). Vår bakgrunn som politietterforskere, og med god erfaring i å ta avhør, har derfor bidratt til å gi oss en trygghet og bevissthet i gjennomføringen av intervjuene. På den annen side har det vært viktig å være oppmerksom på hvilken rolle vi har hatt under intervjuene. Det er et grunnleggende krav i forskningen at den ikke bør være til skade for eller ha negative konsekvenser for forskningsobjektet (Bjørge & Myhrer, 2008, s. 9). Dette er et hensyn som er underordnet i politiavhør.

Som kollegaer med informantene har vi opplevd å ha et fortrinn når det gjelder å oppnå tillit. Som politikollega deler man allerede et sett av kunnskap om politiarbeid, politimetoder og politispråk. Under intervjuene var dermed faren for misforståelser mindre og vi trengte heller ikke å bruke mye tid på å få informantene til å utdype det de selv anså som selvfølgeligheter, men som en utenforstående forsker kanskje ville hatt behov for å få oppklart. Samtidig har dette noen problematiske sider ved seg. Våre forkunnskaper kan ha gjort det vanskelig å problematisere forhold som en utenforstående ville sett klarere. Vi kan ha kommet i fare for å ta ting for gitt som det kanskje kunne vært viktig å dvele mer ved, eller stilt flere spørsmål rundt. Dette er forhold som vi har forsøkt å være oss bevisste gjennom vårt arbeid med avhandlingen. Vi har også forsøkt å være påpasselige med å forklare spesielle fagbegreper og forhold underveis, som vi har tenkt kan være vanskelig for en utenforstående leser eller forsker å forstå.

Som bevandret innen forskningstemaet er det også en fare for at vi kan ha hatt en tendens til å fylle ut åpne huller i informantenes uttalelser med egen kunnskap og antakelser. Etter å ha opplevd et par slike situasjoner tidlig i intervjuprosessen, ble vi mer oppmerksomme på denne problematikken. I innledningen til intervjuene understreket vi derfor tydeligere overfor informantene at selv om vi var politikolleger så gjennomførte vi intervjuene som forskere. De ble også informert om at det var viktig at de ikke tok snarveier i sine forklaringer, selv om de antok at vi ut i fra vår kjennskap til feltet skjønte hva de mente. I forbindelse med transkriberingen har vi etter dette ikke identifisert noen slike tilfeller som vi mener har vært av betydning.

Vår opplevelse av informantene har gjennomgående vært at de har vært åpne og ærlige i intervjuene, og svart etter beste evne. Dette kan tenkes å ha sin bakgrunn i det tillitsforholdet som vi opplevde at ble etablert gjennom vår felles fagbakgrunn. Andre studier har dessuten vist at politifolk generelt er skeptiske til utenforstående som skal gjøre undersøkelser på politiet (Gundhus, 2006, s 89). Dette kan betraktes som en styrke i forhold til undersøkelsens validitet, og underbygger noe av fordelene ved å være en av dem det forskes på. Imidlertid finnes det også utfordringer i dette som det er verdt å merke seg.

Forskere som Liv Finstad og Rolf Granér har studert yrkeskulturen i politiet. De har gjort funn som viser at det innad i politiet eksisterer måter å opptre på som er ulik den rollen politiet har i møtet med publikum (Finstad, 2000, s. 88; Granér, 2004, s 148). I sin studie av ordenspolitiet i Oslo sentrum opplevde Finstad at det ble benyttet et helt annet språk i politibilen enn i sammenhenger der man var i nærkontakt med publikum eller kriminelle. Hun beskriver at ord som slask, kjeltring, lurv og luring var flittig brukt innad for å beskrive folk som var kjent for politiet, men disse ordene forekom nesten aldri på politiradioen eller i direkte dialog med publikum. Granér viser i sin forskning til Erving Goffmann når han forklarer årsaken til dette fenomenet. Goffmann beskriver eksistensen av en fremre og en bakre region. I den fremre regionen spiller man den rollen som er forventet av en, ut fra den yrkesrollen man innehar. Gjennom dette vil andre personlige behov undertrykkes, og dermed skapes det en arena der man kan få utløp for dette. Slike bakre regioner kan for eksempel være i gymsalen, inne i politibilen eller på politihuset i samtaler med kollegaer.

”Mot det yttre korrekta scenframträdandet kunde bakom scenen andra sidor av personligheten få framträda och regressiva behov uttryckas. Skämt, fester och tuff

innebandy blev då en avlastning där man fick uttrycka de sidor av personligheten som i andra sammanhang undertrycktes.” (Granér, 2004, s. 148).

Granér er samtidig opptatt av at man skal være varsom med å bruke det som kommer frem i den bakre regionen som uttrykk for politiets holdninger. Dette rommet representerer en ventilator som gir mulighet for å lette på trykket i en ellers krevende tilværelse der forventningene er høye til politiets opptreden.

Som kollegaer var vi i møte med våre informanter nokså klart en del av den bakre regionen. I utgangspunktet ser vi dette som en styrke fordi det kan ha medvirket til at informantene har svart åpent og ærlig i intervjuene. Samtidig var det viktig å være klar over at de kunne komme til å bruke sterkere ord og uttrykk, eller å si andre ting enn de ville ha gjort med en fremmed forsker til stede (Winsnes, 2011). I noen tilfeller har vi i tillegg fått informasjon som vi har vært i tvil om kan være taushetsbelagt, eller der informantene selv har sagt at ”det er ikke sikkert dere skal skrive om dette”. Eksempler er når informantene har gått ganske langt i å eksemplifisere sine poenger med reelle hendelser, eller hvor de har fortalt om noe de vet at andre kollegaer har opplevd. For å unngå skadelige effekter for begge parter, har vi valgt å utelate slik informasjon når vi har referert fra intervjuene. I stedet har vi tatt i bruk andre ”ufarlige” eksempler.

3.13 Forskningsetikk

For å sette i gang med dette prosjektet, var vi nødt til å sette oss inn de forskningsetiske retningslinjene som Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) stiller. Det innebar blant annet å innhente nødvendige tillatelser for å gjennomføre prosjektet. Politihøgskolen har i tillegg utarbeidet en egen forskningsetisk veileder som adresserer de spørsmål som aktualiseres ved forskning på det polisiære fagområdet (Bjørge & Myhrer, 2008, s. 2). Hovedsakelig består den av tre siktemål som vi har forsøkt å etterleve etter beste evne; å reflektere over egne etiske oppfatninger og holdninger, å bli bevisst de konflikter mellom ulike normer og hensyn som kan oppstå under forskningsvirksomhet, og å velge riktig og hensiktsmessig fremgangsmåte ved innhenting av nødvendige godkjenninger og tillatelser.

Foruten å søke Personvernombudet for norsk samfunnsvitenskapelig datatjenesten (NSD) om tillatelse til å gjennomføre studien, har vi som nevnt også meldt prosjektet for Riksadvokaten,

POD og Kripos. Vi har ikke mottatt noen innsigelser som skulle tilsi at vi måtte endre på noe av forskningsopplegget vårt.

Johannessen et al. (2010, s. 93) oppsummerer de etiske retningslinjene til NESH med å vise til at det er særlig tre typer hensyn som en forsker plikter å tenke igjennom: retten til selvbestemmelse og autonomi, respekt for privatliv, og unngå skade.

For å sikre informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi, ble de allerede ved første kontakt gjort kjent med studiens formål, at det var frivillig å delta, samt at de på et hvilket som helst tidspunkt kunne trekke seg fra undersøkelsen. Informasjonen ble gitt i skriftlig form.

For å respektere privatlivets fred ble informantene gjort kjent med at intervjuene ville bli tatt opp på lydopptaker og lagret på forsvarlig vis, og at lydopptaket vil bli slettet ved prosjektets slutt. De ble informert om at dataene som gjengis i publiseringen ville bli anonymisert så langt det ville la seg gjøre, men at det var fare for at den enkelte kunne gjenkjennes indirekte på grunn av utvalgets begrensede størrelse, og at episoder og spesielle hendelser uansett vil kunne gjenkjennes av de som har kjennskap til området. Likevel mener vi at omskrivninger av stedsspesifikke navn og bruk av fiktive navn på informantene har vært viktig i anonymiseringen av vårt materiale. Vi kan også tilføye at vi i den forbindelse har benyttet kvinne- og mansnavn helt vilkårlig og uavhengig av om informantene i realiteten har vært menn eller kvinner.

I vår vurdering i forhold til informantenes risiko og skade har vi lagt til grunn at innholdet i intervjuene ikke har vært av særlig personlig eller sensitiv karakter, men i hovedsak forholdt oss til deres faglige og profesjonelle rolle. En eventuell kritisk omtale av rollen og det systemet de selv arbeider i, og faren for negative konsekvenser av den grunn, har likevel gjort at vi har hatt en økt bevissthet rundt anonymisering ved behandling av slike temaer.

Selv om vi har fulgt alle generelle krav som NESH stiller, hviler likevel all forskning på tillit mellom forsker og ”den det forskes på” (Tjora, 2012, s. 174), og på forskerens moralske integritet (Johannessen et al., 2010, s. 93). Dette har gjort at vi har hatt en kontinuerlig konsekvensvurdering av våre forskningsmessige valg gjennom hele arbeidet med denne oppgaven.

4 NLO som en moderne politirolle

Hva handler politirollen om? Hvordan defineres politirollen? Hva er det politiet faktisk gjør? Dette er vesentlige spørsmål som reises i politivitenskapen (G. Aas, 2009, s. 34). De nordiske liaisonoffiserene som er subjekt for denne undersøkelsen, er polititjenestemenn, men de er samtidig underlagt norsk utenriks tjeneste og diplomatiet. De tjenestegjør utenfor egen jurisdiksjon og har ingen makt eller myndighet som man vanligvis forbinder med politirollen. Det gir grunn til å stille spørsmål om i hvilken grad liaisonoffiseren utøver en politirolle. Vår undersøkelse gir ikke grunnlag for å komme med et entydig svar på et slikt spørsmål. Likevel vil vi sette søkelys på noen sentrale aspekter ved liaisonrollen og sammenholde det med akademiske tilnærminger til den generelle politirollen. Problemstillingen blir av flere av informantene kalt for «rollens to hatter». Samtidig er samtlige informanter veldig klare på at det først og fremst er polititjenestemenn de er. Distinksjonen mellom *hvem* som fyller en rolle, og *hva* selve rollen består i blir viktig i en slik diskusjon.

4.1 NLO versus politirollen

Larsson og Gundhus hevder at det ikke er noen direkte knytning mellom det å utøve politivirksomhet og politiet som yrkesgruppe (Larsson & Gundhus, 2007, s. 11). De mener det er viktig at man flytter fokus fra *politiet* til *polisiær virksomhet* når man skal forske på politiet. Begrunnelsen for dette er at en rekke andre aktører enn politiet utøver virksomhet som både har blitt sett på som politioppgaver tidligere, og som overlapper med det politiet driver med. Tollere, vektere, kontrollører, diverse tilsyn, er eksempler på etater som i tillegg til politiet, driver med polisiær virksomhet. I et forsøk på å se virksomheten til de nordiske liaisonoffiserene opp imot annen politivirksomhet, gir det mening å betrakte dette med et slikt fokus som Larsson og Gundhus lanserer.

Selve begrepet *rolle* er et nøkkelbegrep innen sosiologien. Det referer til atferd og handlemønstre som er et resultat av forventninger og uskrevne regler som rettes mot oss fordi vi befinner oss i en bestemt posisjon eller situasjon. Giddens forklarer rollebegrepet fra et sosiologisk perspektiv og sier at:

“The expected behaviour of an individual occupying a particular social position. The idea of the social role originally comes from the theatre, referring to the parts which actors play in a stage production. In every society individuals play a number of

different social roles, according to the varying contexts of their activities.” (Giddens, 2001, s. 93)

Politirollen består på samme måte av flere delroller som viser til politiets mangfoldige praksis. Ordenspolitimannen, etterforskeren, kriminalteknikeren og liaisonoffiseren har alle noe distinkt ved sin rolle. De har likevel en del felles som er med på å definere og avgrense deres yrkesrolle. Ved å betrakte politiet fra et makroperspektiv, vil man få øye på hva som er politietatens samlede funksjon for samfunnet (G. Aas, 2009, s. 110). Gjennom blant annet politiloven og politiinstruksen har samfunnet sagt hva de mener er politiets ansvar og mål. Politiet skal *beskytte, forebygge, avdekke, hjelpe, bistå, samarbeide for å bekjempe kriminalitet og beskytte samfunnet og dets borgere som sådan* (Politiloven, 2013). Ifølge Stortingsmelding 42 om politiets rolle i samfunnet, er kriminalitetsbekjempelse politiets viktigste funksjon både nasjonalt og internasjonalt (St. melding nr. 42, 2004-2005, s. 80). Henter vi fram igjen mandatet til de nordiske liaisonoffiserene, kan vi lese at:

”NLO skal fungere som forbindelsesledd mellom nordiske politi- og tollmyndigheter og tilsvarende myndigheter i virkeområdets konkrete etterforsknings- eller etterretningssaker som vedrører alvorlig, organisert kriminalitet (og) på de nordiske lands vegne, være koordinator for informasjonsutveksling samt etterforskning i virkeområdet” (PTN, 2012).

Dette kan man si er i samsvar med mye av politiets generelle ansvar og mål som nettopp handler om å *bekjempe kriminalitet* (Politiloven, 2013). Det er likevel sider ved arbeidet til de nordiske liaisonoffiserene som skiller seg nokså tydelig fra den tradisjonelle politirollen. PTN instruksen sier for eksempel at liaisonoffiserene ikke har anledning til å foreta seg noe operativt:

”NLO må ikke av eget initiativ arbeide operativt på vegne av de nordiske land i virkeområdet. På anmodning fra virkeområdets politi- og tollmyndigheter skal NLO – uten selv å foreta operative tiltak – bistå med etterforskningsmessige undersøkelser innenfor sitt virkeområde” (PTN, 2012).

Innen vitenskapens rekke er det vanlig å peke på adgangen til å utøve makt som et hovedskille mellom politiet og andre aktører som utøver politisær virksomhet. Selve definisjonen på politiets rolle blir fremhevet til å ligge nettopp i selve i retten og plikten til å utøve makt for å opprettholde lov og orden. Chan sier for eksempel at:

“The mandate of policemen consist of dealing with all those problems in which force may have to be used” (Chan, 2005, s. 338).

Klockars strammer dette enda mer inn, og sier at:

“Police are institutions or individuals given the general right to use coercive force by the state within the state’s domestic territory” (Klockars, 1985, s. 12).

Som utsendte polititjenestemenn utenfor sitt lands jurisdiksjon har liaisonoffiserene verken makt eller myndighet til å utøve tvang eller til å pålegge andre å utføre dette. Med utgangspunkt i slike rammer vil det være mer riktig å argumentere for at NLO er en rolle som inneholder polisiær virksomhet framfor at det er en ren politirolle. Det er også i dette skjæringsfeltet at ”Louise” beskriver at liaisonrollen skiller seg vesentlig fra politirollen:

”Den skiller seg ved at man ikke har fysisk kontakt med kjeltringene. Vi er aldri ute og tar noen eller avhører noen, eller noe som helst. Når det ransakes så står vi med hendene i lomma og ser på at det er en utenlandsk kollega som gjør etterforskninga. Så du er ikke sånn direkte involvert i sakene.”

I tråd med en stadig utvidelse av politietatens samlede ansvarsområde og stadig nye aktører som utøver polisiær virksomhet, peker Larsson og Gundhus på at en av de mest sentrale funksjonene for politiet i fremtiden vil bli rollen som informasjonsformidler og informasjonsbehandler. Politiet vil i økende grad få en koordinerende og spesialisert rolle sammenlignet med andre aktører som arbeider med de samme problemområdene (Larsson & Gundhus, 2007, s. 27). I så henseende kan man si at virksomheten til de nordiske liaisonoffiserene allerede er et eksempel på en slik funksjon gjennom sitt koordinerende ansvar innen informasjonsutveksling. I dette perspektivet kan man kanskje si at de utøver en *moderne og spesialisert* politirolle.

Flere av informantene i vår undersøkelse gir uttrykk for at det er vanskelig å beskrive egne arbeidsoppgaver fordi de favner bredt og varierer stort. Nettopp mangfold og mangel på avgrensning i oppgaver blir i politistudier fremhevet som et kjennetegn ved politiets rolle. Westley beskriver eksempelvis politiets anliggende til å være *“every variety of subject imaginable”* (Westley, 2005, s. 137). I samme ånd har Bittner udødeliggjort sin forståelse av hva som er politiets anliggende gjennom setningen: *“something-that-ought-not-to-be-happening-and-about-which-someone-had-better-do-something-now”* (Bittner, 2005, s. 162).

Selv om dette i sitt utgangspunkt handler om det patruljerende politi, gir det gjenklang i de fleste politiroller. Etter Bittners skjønn er politiet den institusjonen som trår til, når noe må gjøres med en gang, og man ikke vet hvem andre man skal ringe. På tilsvarende måte fyller liaisonoffiserene dette tomrommet når politiet må begi seg ut på den internasjonale arena og man ikke helt vet hvordan man skal gripe saken an.

Generelt er mange av politiets mest typiske oppgaver knyttet til samfunnets skyggesider, og de ”faste kundene” har som regel en tung bagasje å bære på. Å omgå nød og elendighet er derfor en stor del av mange politifolks arbeid (Bittner, 2005, s. 165). Westley beskriver i denne sammenheng et trekk ved den generelle politirollen som står i skarp kontrast til liaisonoffiserenes hverdag:

”The listings reveal that much of the policeman’s job consist of ‘dirty work’. It consists of dealing with drunks, with the insane, with the dead, with the vice-ridden, with the ill. It is a necessary function in any modern community, but exceedingly unpleasant and in some sense degrading one.” (Westley, 2005, s. 139)

Liaisonoffiserene er riktignok ikke alene om å ha flyttet seg noen skritt vekk fra den direkte kontakten med ”gatefolket”. Enkelte etterforskere, operatører på operasjonssentraler, politilærere på Politihøgskolen, og politiledere, er andre eksempler på politiroller som kan sies å ha denne distansen til det klientellet som Westley beskriver. ”Jans” beretning om at en del av hans rolle er ”å spise kanapeer på Norges vegne”, viser likevel en i øyenfallende kontrast til Westleys betegnelse av den generelle politirollen:

”Det er en rolle med mangfoldige oppgaver for i forbindelse med det jeg har beskrevet så er det veldig mange forskjellige arbeidsoppgaver. Fra på en måte, ren etterforskningsmessig og politimessige arbeidsoppgaver, som å fortelle politiet i Norden hva som trengs for å få opp en kommunikasjonskontroll i vertslandet, til å bestille restaurant for finske kollegaer som skal komme hit. Liksom alt det er en del av rollen og en del av jobben. Og andre ting som det å gå på mottagelser og snakke med presidenten og statsministeren og kollegaer og alt mulig sånne ting, det er jo en ambassadør rolle, ikke sant. Det er en helt annen hverdag, da. Men det er noe man som liaisonoffiser må bruke aktivt for å bli kjent med folk her nede for å få jobben gjort, på en måte. Altså, jeg går på mottagelser, og hva skal jeg si, for å spise

kanapeer på vegne av Norge, for å få norske saker igjennom. Det er liksom litt av hverdagen.”

4.2 NLO versus diplomatrollen

De nordiske liaisonoffiserene er som tidligere nevnt, administrativt underlagt Utenriksdepartementet (UD). Det vil si at stasjonssjefen på ambassaden der de er utstasjonert, er deres nærmeste foresatte. Gjennom å representere de nordiske politi- og tollmyndigheter innenfor virkeområdet, inngår de i UD's samlede representasjon i et land (PTN, 2012). De er med andre ord en del av det diplomatiske system som på mange områder står i kontrast til politiet. PTN-instruksen sier at:

”NLO bør ikke inngå i konsulære vakter på ambassadene, idet en slik vaktjeneste er prinsipielt uheldig i forbindelse med den 24/7 vaktjenesten som NLO har for de nordiske politi- og tollmyndigheter” (PTN, 2012)

På tross av dette fremhever flere av informantene dobbeltrollen de får i kraft av at de inngår i UD's samlede representasjon som problematisk. ”Kai” kaller dette for ”rollens to hatter” og understreker viktigheten av å være bevisst dette skillet:

”Med unntak av NLO London så sitter vel alle på en utenriksstasjon, enten et generalkonsulat eller en ambassade. Det er klart at du er en del av UD systemet og det er stasjonssjefen som er din sjef. Og av og til så kan det by på visse utfordringer fordi at du har egentlig to hatter. Du har politihatten og UD hatten. Og av og til så møter du saker som gjør at du kommer i et dilemma med om du er politimann eller er du UD tjenestemann. Et eksempel som du ofte kommer borti er nordiske borgere som blir fengslet og trenger hjelp. Da er det ofte at stasjonssjefen eller andre sier til liaisonoffiseren: Kan du reise å snakke med vedkommende? Og da er det jo viktig å i hvert fall tilkjennegi når du møter vedkommende hvilken hatt du har. Er du politi eller UD- tjenestemann. For det har en viss betydning. For politiets interesse og UD interesser er ikke alltid de samme. Derfor så skaper det der litt problemer. Så det er kanskje noe av det viktigste du må være klar over når du reiser ut, det der å ikke være i tvil. For det har skapt problemer.”

”Rolf” utdyper videre:

”Det er ikke noe enkel greie. Plutselig så kommer jeg borti deg som kriminell, ikke sant. Og så neste dag så har du mistet passet ditt eller du sitter inne og du skal ha hjelp fra konsulen. Mange hatter.”

”Rolf” påpeker dessuten at det er problematisk i forhold til taushetsplikt. Dette kan skape friksjon i det interne samarbeidet på ambassaden:

”Forståelsen av hva jeg driver med, altså organisert kriminalitet, saker, møter. Er dette her viktig for deg, ikke sant. Du skjønner? Samtidig da, så har jo jeg egentlig som politimann taushetsplikt overfor UD. Jeg har jo taushetsplikt overfor UD, jeg. Svenskene hadde også problemer med egentlig å si... Hvis du tilhører UD, skal vi som svensk politi samarbeide med dere? Ikke sant? En del sånne problemer som dukker opp. Og en vet at stasjonssjefen her hos meg han var skikkelig forbannet når jeg sa det at, nei, den saken her den kan ikke jeg prate om fordi jeg har taushetsplikt overfor deg. Du får vite det du skal.”

Diplomati er det system som er utviklet for å ivareta den formelle kontakten mellom stater. Det defineres gjerne som de teknikker en stat benytter for å ivareta sine interesser utenfor sine egne grenser (Berridge, 2010). Berridge utdyper dette slik:

”Diplomacy is an essentially political activity and, well-resourced and, a skilful, a major ingredient of power. Its chief purpose is to enable states to secure the objectives of their foreign policies without resort to force, propaganda, or law. It follows that diplomacy consist of communication between officials designed to promote foreign policy either by formal agreement or tacit adjustment. Although it also includes such discrete activities as gathering information, clarifying intentions, and engendering goodwill” (Berridge, 2010, s. 1).

Berridges beskrivelse av fravær av makt, kommunikasjon, samle informasjon, avklare forventninger og sikre godt samarbeidsklima har også likhetstrekk med definisjonen på en liaisonoffisers oppgaver. Med andre ord er det ikke bare liaisonoffiserenes administrative tilknytning til UD, men rollens innhold i seg selv som gir grunnlag for å sammenligne liaisonoffiserenes rolle med en diplomatrolle. Likevel beskriver informantene nokså entydig og samstemt at de oppfatter sin stilling som en politirolle. ”Louise” sier for eksempel:

“Men jeg føler absolutt at det er en politijobb. Det at vi er på ambassaden her er jo egentlig bare en formalitet. Vi jobber med straffesaker hele tida, men på et litt annet nivå. Jeg føler meg absolutt som en polititjenestekvinne. Men nå har jeg kommet fra en litt operativ enhet, med alt fra kildeføring, spaning, etterforskning og pågripelse og lytting på kommunikasjonskontroll. Det er jo klart at vi ikke er ute og gjør noe praktisk politiarbeid, men veldig mye av de sakene vi får krever at du er litt oppe og går på både etterforskning og praktisk politiarbeid. For du får en del forespørsler som det kan være greit å omformulere litt før en sender de videre til myndighetene her. Jeg bruker liksom politiknotten hele tiden føler jeg.”

”Lena” sier:

”Jeg er jo polititjenestekvinne. Altså, vi kan kalle det hva vi vil, men du er jo polititjenestekvinne. Riktignok så jobber du for fem forskjellige land. Jeg er polititjenestekvinne her nede, jeg er ikke noe forbindelsesoffiser i den forstand, altså, som danskene sier. Men altså, du er polititjenestekvinne på stedet.”

”Rolf” sier:

”Jeg er først og fremst politimann, nordisk sambandsmann, ikke sant.”

På spørsmål om hva som skiller liaisonrollen fra den generelle politirollen, er informantene likevel ikke så samstemte. Dette kan naturlig nok henge sammen med at de har forskjellig politibakgrunn og således har ulik oppfatning av hva den generelle politirollen er. Men vel så sannsynlig er det at rollen kan være noe forskjellig fra post til post. Interessant er det likevel at utsagnene varierer fra *”Ja, det er stort”* til *”ikke mye”*, og *”det er en helt annen jobb”* til *”egentlig ikke så veldig mye”*.

”Jan” er en av dem som mener at det er stor forskjell i rollene, og vektlegger NLOs diplomatiske oppgaver som noe ganske annet enn politiets daglige gjøremål:

”Det er en helt annen jobb. Det å være et sånt bindeledd og diplomat oppi det her. For å si det sånn, det er helt annerledes enn å jobbe som politimann i Norge. Så man må på en måte tenke ganske annerledes, men ha politirollen og etterforskerrollen som bakgrunn, så jeg føler det er en ny side. Det at jeg har en lang erfaring som org.krim etterforsker det gjør meg skikket til å gjøre en god jobb som sambandsmann, fordi jeg

kjenner systemet og jeg vet på en måte hva jeg skal spørre om, også i vertslandet. Men det er en helt annen type jobb og den skiller seg på alle mulige måter, for man er ikke et bindeledd og sånn når man er politietterforsker her i Norge. Jeg kan i alle fall ikke gå så dypt inn i sakene, for jeg har masse spørsmål og masse saker hele tiden. Og det er heller ikke jobben min å gå dypt inn i sakene. Jeg skal bare fasilitere politiet, for å si det sånn. Så det er litt vanskelig å forklare, men det skiller seg på alt, egentlig. Også det at jeg i tillegg har en del andre arbeidsoppgaver.”

”Jarle” er av den motsatte oppfatningen. Han trekker fram at man for eksempel har etterretningskoordinatorer som arbeider med å koordinere operasjoner og informasjonsflyt på tvers av politidistrikter. Disse utgjør en del av politirollen i Norge. Han ser på dette som en parallell til liaison rollen selv om arbeidsområdet og behovet for kunnskap er forskjellig.

”Egentlig ikke så veldig mye. Som etterretningskoordinator så handler det på en måte om å utveksle informasjon hele tiden. Å gi hverandre litt og få litt, å spørre og hjelpe hverandre med praktiske gjøremål. Hvis det kommer et objekt som skal ut av landet så kan politidistriktet reise ut og fange opp den og følge den nedover. Så egentlig så handler det vi driver med om akkurat det samme som å få norsk politi til å samarbeide. Det er ingen forskjell i det. Det eneste det er at vi har et litt bredere arbeidsområde, vi må beherske litt mer og ha litt mer kunnskap om kultur, systemer og struktur her nede enn det vi behøvde å ha hjemme, for da er vi i den samme organisasjonen.”

4.3 Politirellen versus diplomatrollen

Slik vi ser det, er det ikke mulig, ei heller hensiktsmessig, å gi et entydig svar på hvorvidt NLO er en politirelle eller en diplomatrolle. Svaret finnes trolig et sted midt i mellom. De diplomatiske aspektene er viktige rammer og verktøy for rollen. Samtidig ser vi ut fra informantens beskrivelser, at det å ha politibakgrunnen og forståelse for politifaget, er en forutsetning for å kunne få fullt utbytte av rollen som NLO. ”Jan” sier det slik:

”Det er enkelte kollegaer, andre sambandsmenn fra andre land her, som ikke er politi. Det er en som jeg vet om, han hadde annen bakgrunn. Og det kunne man på en måte også føle, fordi han kunne ikke så mye om sånne ting som vi snakket om da, med kommunikasjonskontroll og avhør og alt det. Men han var jo en hyggelig mann, han hadde liksom den der diplomatinnstillingen, han gikk og pratet med alle og han hadde

absolutt en utadvendt personlighet og gjorde nok en ganske bra jobb for sitt land. Men jeg tror likevel det riktige er å være politi, og da vil jeg si å være politi, og ikke jurist, altså, for å si det sånn. Det er etterforskere i politiet som får den nødvendige kunnskapen. Også en jurist som kanskje har jobbet mye med internasjonalt politisamarbeid vil klare det på en måte til et visst punkt, men jeg mener det at politietterforskerbakgrunn er det beste.”

”Ragnhild” peker på viktigheten av å kunne snakke det hun kaller ”politispråket”. Med dette mener hun at både kunnskap om politiet, sjargong og fag utgjør en stor del av en felles politikultur, som gjør samarbeid og kommunikasjon lettere:

”Du må ha faglige kvalifikasjoner på den måten at du har erfaring og kan snakke språket, både politispråket og språket. Small talk som er veldig viktig. Du må ha sånn at du kan delta og være en del av det som skjer når det er snakk om saker og snakk om forskjellige former for kriminalitet og sånt. For å bygge nettverket så må du kunne vise til at du kommer fra politiet, fra en myndighet, fra en politimyndighet. Jeg kan ikke se at en sivil... Altså, vi har vel sett eksempler på dette fra andre land hvor man ikke så lett får denne kontakten. Det er noe med et sånt brorskap mellom politifolk, ikke sant.”

Særlig blir det å ha etterforsknings- og etterretningsbakgrunn fremhevet som svært viktig. ”Kai” sier for eksempel:

”Og jeg mener i hvert fall at etterforskning og etterretningsbakgrunn, det bør du ha. Om du ser bort fra det strategiske så skal det vi samler av informasjon faktisk ende opp og brukes i en rettssak, og da må du vite litt om verdien av bevis og det som skal føres i en sak. Så jeg føler at etterforskning og etterretningsbakgrunn er viktig.”

For å gå enda ett skritt videre blir erfaring med etterforskning av organisert kriminalitet vektlagt særlig tungt. ”Jan” forklarer dette ved å vise til at det innenfor dette feltet er utstrakt bruk av spesielle etterforskningsmetoder slik som for eksempel telefonavlytting:

”Men også alle de tingene man gjør i ettertid i etterforskning av org. krim saker som teledata, det med å håndtere kommunikasjonskontrollmateriellet på en riktig måte og forskjellig sånt da. Håndtere det som har kommet inn og få gjort det på en riktig måte med notoritet, og alt dette her. Det er også viktige ting. Og det er ting som jeg har en

følelse av at bare er veldig viktig i org. krim saker, for å si det sånn. Ting er annerledes i andre typer saker. Altså, jeg håndterer også en del andre type saker, men jeg tror at basisen med org.krim. saker, det gjør at du også håndterer andre saker.”

Flere av informantene har forklart at det å ha en felles politibakgrunn er tillitsskapende i seg selv. ”Rolf” sier for eksempel:

”Hvis du kommer borti politifolk, så kjenner du igjen den rollen, du føler at du har kontakt. Den har du nesten uansett om du er i Sør-Amerika eller om du er i Afrika eller, ja, Europa. Treffer du en politimann så har du liksom noe felles.”

”Kai” fremhever fordelene en polititjenestemann har i en liaisonrolle i forhold til en sivil representant fra UD:

”Jeg har i hvert fall inntrykk av at det var litt enklere å jobbe og litt mindre formelt. De anså meg som en politimann og kollega og delte all type informasjon. Det tviler jeg på at de hadde gjort med en sivil UD- tjenestemann. Absolutt.”

Som flere forskere har påpekt tidligere, er det noe særegent med en felles politibakgrunn på tvers av landegrenser. I studier av politikultur er det identifisert likheter mellom forskjellige politistyrker i hele verden i måten å se politiarbeid på (Granér, 2004, s. 8). Beskrivelser av en sterk innbyrdes solidaritet som skaper en felles måte å agere på, er et stadig tilbakevendende tema innen slik forskning. Sammenlignet med andre yrkeskulturer viser politiet en uvanlig høy grad av yrkessolidaritet (Skolnick, 2005, s. 270). I vårt materiale finner vi støtte for slike teorier. Denne redegjørelsen fra ”Jan” er nok et godt eksempel på det:

”Jeg vil si at det først og fremst er å vise kollegaene min faglige basis. Altså, få vanlige etterforskere til å skjønne at jeg også har vanlig etterforskningsbakgrunn og at de får en sånn god følelse av at vi snakker samme språk. Og når vi snakker om kommunikasjonskontroll, så forstår de da ganske fort at dette her kan jeg også. Og når du snakker om avhør så forstår de at jeg kan det. Eller om andre mer sånn praktiske ting i etterforskningsaker, ransaking, for eksempel. At de får en forståelse for det, det er liksom basisen at kollegaene, mellomledere og sånn oppover der forstår at jeg kan faget mitt som politimann.”

5 Politiet på den internasjonale arena

Internasjonalt politisamarbeid representerer det store bakteppet i denne avhandlingen. Det er på denne arenaen at de nordiske liaisonoffiserene har sitt daglige virke, og det er det som er utgangspunkt for deres rolle. For å kunne sette seg inn i hva de nordiske liaisonoffiserene gjør og hvorfor de handler slik som de gjør, er det nødvendig å forstå konteksten som de befinner seg i. I dette kapitlet skal vi forsøke å tegne et bilde av dette landskapet. Vi vil gjøre rede for de viktigste strukturene og samarbeidsinstrumentene innen internasjonalt politisamarbeid og vise hvordan de nordiske liaisonoffiserene utgjør et viktig supplement i den sammenheng. Innledningsvis vil vi gi noen betraktninger rundt hvordan dette fenomenet har vokst fram, og hvorfor det er særlig aktuelt i dag.

5.1 Globalisering og transnasjonal kriminalitet

Globalisering av kriminalitet og sikkerhet har en helt sentral plass når man skal forklare hvorfor internasjonalt politisamarbeid har blitt så viktig i nyere tid (Bowling & Sheptycki, 2012, s. 1). En verden som er i endring og som influeres av transnasjonale nettverk, fri flyt av varer og tjenester, global økonomi, kulturelle symboler så vel som potensielt farlige individer, betraktes av flere som en verden som globaliseres (K. F. Aas, 2007, s. 13).

Globalisering er et begrep som stadig blir mer dagligdags. Videre dukker globalisering opp som et bredt diskusjonstema i faglitteraturen. Noen hevder at globalisering ikke er et nytt fenomen, og at verden sett i et historisk perspektiv alltid har vært i endring (Smith, Baylis, & Owens, 2010, s. 9). Andre hevder at dette er et moderne fenomen som har fått næring av en dramatisk økning av raske kommunikasjonsmuligheter, medier som gjør det mulig å følge hendelser der de skjer og når de skjer, og rask forflytting av kapital som bringer økonomi og folk tettere sammen (Harvey, 1989). Smith et al. (2010), s. 8 har gitt en definisjon av globaliseringsbegrepet hvor de sier at det representerer en økt forbindelse mellom samfunn på en slik måte at en hendelse som inntreffer i en del av verden, i økende grad har effekt på mennesker og samfunn langt unna. Det som for eksempel skjer med kokainavlingene i Peru, har innflytelse på kokainmarkedet i USA. Eller når prisen på colombiansk kaffe reduseres på det internasjonale markedet, øker den økonomiske betydningen av kokaineksport som er dette landets ledende illegale eksportvare (Martin & Romano, 1992, s. 3).

Uavhengig av de ulike beskrivelsene av globaliseringsfenomenet kan det være av betydning å ikke betrakte dette som en "enten-eller-prosess", i den forstand at det enten har vært en kontinuerlig utvikling, eller at det er et fenomen av nyere tid. Globalisering bør heller sees på som en kompleks utvikling som inneholder både paradokser og begrensninger på mange ulike områder. Selv om det snakkes om en verden som har utviklet seg i retning av å bli "grenseløs", har det likevel i noen deler av verden blitt mindre bevegelsesfrihet, mer sensur, mer overvåking og kontroll enn det som var tilfelle før. Likeledes har den moderne teknologien som sies å ha satt fart på globaliseringen, bare vært tilgjengelig hos et relativt lite utvalg av verdens totale befolkning, først og fremst i den vestlige verden.

En neo-liberalistisk politisk retning som innebærer fri flyt av mennesker, varer, handel og tjenester uten statlig innblanding, har av enkelte blitt sett på som en drivkraft til globalisering (K. F. Aas, 2010). En slik utvikling har en rekke positive effekter som økonomisk vekst, frihet til å reise, muligheter til å oppleve andre kulturer og til å lære av mennesker og systemer andre steder. Men økt globalisering har også åpnet opp andre arenaer. Kriminelle har for eksempel fått økt mulighet til å utøve sin virksomhet på tvers av landegrenser (Gerspacher & Pujas, 2010, s. 241; K. F. Aas, 2010). Narkotikasmugling, våpensmugling, terrorangrepene i USA, Spania og Storbritannia er noen eksempler på hvordan kriminalitet ikke lenger kan betraktes som et lokalt eller nasjonalt anliggende, men må sees på som et internasjonalt fenomen som rammer vidt.

En reaksjon på den utviklingen som har funnet sted, har vært at stater i økende grad har sett nødvendigheten av å etablere instrumenter som gjør det mulig for politiet å drive kriminalitetsbekjempelse på den internasjonale arenaen (Gerspacher & Pujas, 2010, s. 241). Skal man klare å bekjempe kriminelle som begår straffbare handlinger på tvers av landegrenser, må også myndigheter i ulike land samarbeide. Dette innebærer å dele informasjon, utveksle kunnskap og erfaring, standardisering av lover innen både straffesaksfeltet og etterforskningsprosedyrer (Lemieux, 2010, s. 6)

Når man snakker om globalisering av kriminalitet, brukes begreper som transnasjonal kriminalitet, internasjonal kriminalitet, multinasjonal kriminalitet og grenseoverskridende kriminalitet tidvis om hverandre uten at forskjellene vies noen særlig oppmerksomhet (Felsen & Kalaitzidis, 2005). I akademiske kretser er det til dels stor uenighet om hva de ulike fenomenene skal kalles, og hva som ligger i de ulike begrepene.

Det første forsøk på en presis definisjon av transnasjonal kriminalitet ble gitt av Bossard i 1990. I følge han er transnasjonal kriminalitet helt enkelt en aktivitet som er ansett som et lovbrudd mot to eller flere land (Felsen & Kalaitzidis, 2005, s. 5). FN la seg kort tid etter på en lignende linje:

”...offences whose inception, prevention and/or direct or indirect effects involved more than one country” (Mueller, 2001, s. 13).

Internasjonal kriminalitet blir på sin side ofte betraktet som handlinger som er gjort forbudt av internasjonale lover, traktater og sedvane. Per i dag gjelder dette hovedsakelig krigsforbrytelser og brudd på menneskerettigheter (Felsen & Kalaitzidis, 2005, s. 6).

Uavhengig av hvilket begrep som blir brukt reflekterer de alle den virkeligheten som kriminelle og politiske ekstremister utnytter, ved å benytte de verktøyene og konsekvensene som globalisering fører med seg, for å nå sine mål og for å skape nye former for kriminalitet (Casey, 2010, s. 99). For de nordiske liaisonoffiserene er det først og fremst definisjonen av den transnasjonale kriminaliteten som best beskriver deres nedslagsfelt og det de jobber med. Begrepene multinasjonal og grenseoverskridende kriminalitet er noe vi vil betrakte som varianter av transnasjonal kriminalitet. I så måte vil vi legge til grunn at de beskriver mer eller mindre samme fenomen.

Bowling og Sheptycki setter spørsmålstegn ved den rådende logikken om at globalisering av kriminalitet og usikkerhet har skapt et omfattende behov for internasjonalt politisamarbeid. De mener den betydelige styrkingen av det de kaller en ”global styring av kriminalitet”, blant annet skyldes at denne utviklingen har foregått bak ”lukkede dører” uten medias og forskeres oppmerksomhet. Dette har ført til at utviklingen på dette feltet har gått så raskt at den har ligget foran policyen og tenkningen som egentlig burde guide den (Bowling & Sheptycki, 2012, s. 3). Likevel konstaterer de at så lenge kriminalitet og usikkerhet har blitt definert som globale fenomener, har det ført til en økning av politifolk og av polisier virksomhet på den internasjonale arenaen. Ut fra dette perspektivet kan man si at vår studie representerer et lite bidrag til å sette søkelys på det ”lukkede feltet”, som Bowling og Sheptycki kaller det.

5.2 Internasjonalt Politisamarbeid

På begynnelsen av 1990- tallet forsøkte Bayley å gi svar på spørsmålet *”What do the police do?”* (Bayley, 2005, s. 141). Basert på en fireårig studie av politiets virksomhet i Japan, USA, Storbritannia, Wales, Canada og Australia, kom han fram til at hovedgeskjeften innen politiet var patruljevirkosomhet. Mellom 40 og 64 prosent av de styrkene som inngikk i studien

arbeidet døgnskift med uniformert patrulje. I underkant av 20 prosent drev med etterforskning. Om lag 10 prosent brukte tiden på trafikk, og mellom seks og 11 prosent holdt på med administrasjon og ledelse. I Politidirektoratets rapport om politiet mot 2020 finner man resultater fra lignende undersøkelser av tidsbruken til norsk politi. Politiutdannet personell bruker 45 prosent av tiden på ordenstjeneste og 38 prosent på etterforskning (Politidirektoratet, 2008, s 34). Resterende er spredt innenfor forvaltning, administrasjon og ledelse.

Ingen undersøkelser som vi kjenner til, har kartlagt omfanget eller estimert tidsbruk på internasjonalt politisamarbeid. Norsk politi har til enhver tid engasjert ca. én prosent av hele landets politistyrke i internasjonale oppdrag, men dette sier lite om det totale bildet. Et års engasjement for FN i et krigsherjet land, utstasjonering av tjenestemenn til Europol og Interpol, eller en stilling som nordisk liaisonoffiser innebærer alle internasjonal polisær virksomhet (Bowling & Sheptycki, 2012, s 1). Det er imidlertid all mulig grunn til å tro at politiets ressursbruk på internasjonalt politiarbeid er mye mer omfattende.

Behovet for internasjonalt samarbeid kan i prinsippet inntreffe i alle typer saker. Man har i dag mer eller mindre velfungerende samarbeid som skal gjøre det mulig å forebygge, bekjempe og straffeforfølge kriminalitet over landegrensene i alle ledd av straffesakskjeden (St. melding nr. 18, 1999-2000). I forebyggende øyemed og i innledningen av en etterforskning kan det være behov for å innhente etterretningsinformasjon fra andre land. Verifikasjon av identitet og opplysninger om tidligere straffehistorikk er en naturlig del av arbeidet etter at en utenlandsk borger blir pågrepet. Videre etterforskning kan avdekke behov for å foreta undersøkelser eller innhente bevis for å bygge opp en straffesak. I forbindelse med irettføring, og etter at dom har falt, oppstår gjerne behovet for bistand til forkynning av stevninger og etterlysning av personer som skal vitne eller sone sine dommer. I siste ledd finner internasjonalt politisamarbeid sted i forbindelse med soningsoverføring eller uttransport av utenlandske lovbrøtere som er utvist fra landet der de har begått sine lovbrudd.

Innen internasjonalt samarbeid om kriminalitetsbekjempelse er det også vanlig å skille mellom politisamarbeid og rettslig samarbeid. Selv om politi og lavere påtalemyndighet sees under ett i Norge, er det mer utbredt å betrakte disse som to institusjoner.

Internasjonalt rettslig samarbeid kan i hovedtrekk karakteriseres som bistand mellom stater ved den strafferettslige forfølgningen av lovbrudd, som innebærer at statenes judisielle myndigheter involveres (St. melding nr. 18, 1999-2000, s. 3). Et rettslig samarbeid innledes

tradisjonelt ved en rettsanmodning, gjerne kalt ”rogatory letter”. Det foreligger ingen entydig definisjon av begrepet rettsanmodning. I vid forstand omfatter begrepet alle internasjonale anmodninger om bistand i forbindelse med straffeforfølgning (Rundskriv, 2001). Joutsen beskriver det imidlertid som et formelt mandat fra juridiske myndigheter i et land slik at mottagerlandet skal kunne utføre bistanden (Joutsen, 2005, s. 266). Eksempler på rettslig samarbeid på strafferettens område er utlevering av lovbrøyttere, skaffe til veie bevismateriale eller sakkyndig uttalelser, og annen gjensidig hjelp som bistand til avhør, forkynning, ransaking, beslag, og fullbyrding av dommer (Joutsen, 2005, s. 265).

Grensen mellom internasjonalt politisamarbeid og internasjonalt rettslig samarbeid kan ofte være uklar, og de to samarbeidstypene glir ofte over i hverandre. Dette beror på de involverte landenes ulike lovverk og målet med samarbeidet. Skal man innlede en straffeforfølgning påpeker Casey imidlertid at man fort blir avhengig av begge sporene:

”Collaboration on crime prevention and investigation can be restricted to policing agencies, but once cooperation involves arrests, imprisonment and extradition then judicial and diplomatic collaboration must also function effectively (Casey, 2010, s. 134).

I faglitteraturen inngår både rettslig samarbeid, politisamarbeid og internasjonale fredsoperasjoner som politiet deltar i, i samlebetegnelsen internasjonalt politisamarbeid. Temmatikken er kompleks og omfattende og det er neppe uten grunn at Larsson kaller internasjonalt politisamarbeid for et vagt konsept (Larsson, 2006, s. 457). Stortingsmeldingen om Norges deltakelse i internasjonalt politisamarbeid (St. melding nr. 18, 1999-2000) fremhever også at dette er et begrep som nyttes svært vidt. Den sier imidlertid at politisamarbeid i mange sammenhenger er et spørsmål om informasjonsutveksling mellom ulike lands politimyndigheter, direkte eller gjennom for eksempel Interpol. Lemieux (2010, s. 6) fremhever nettopp informasjonsutveksling som kjernefunksjonen i slikt samarbeid. Han får langt på vei støtte av Robertson:

“Generally, police cooperation refers to the intentional or unintentional interaction between two or more police entities (including private and public agencies) for the purpose of sharing criminal intelligence, conducting investigations, and ultimately apprehending suspect. International police cooperation is one dynamic by which

criminal intelligence is shared across national geo-political borders” (Robertson, 1994 i Lemieux, 2010, s. 1).

Bigo har på den andre siden forsøkt å snu oppfatningen om av at internasjonalt politisamarbeid innebærer en gjensidig vilje til et spesifikt prosjekt. Han har lansert en horisontal modell hvor han forklarer hvordan internasjonalt politisamarbeid oppstår ut fra et behov for samarbeid, snarere enn et ønske:

“International police cooperation takes place as result of individual strategies, bureaucracy priorities and/ or particular interests pursued at specific moments in specific issue areas” (Bigo, 1996 i Lemieux, 2010, s. 1).

Hans modell tar utgangspunkt i at det er tre elementer som er nødvendig for å skape samarbeid. For det første er det *geo-politiske hensyn*, hvor drivkraften for samarbeid tradisjonelt har vært begrunnet i nasjonal sikkerhet. Det andre elementet omhandler en rekke *materielle kriterier*, siden resultatet av et samarbeid er avhengig av de resurser og den kompetansen som mobiliseres. Dette behovet har blitt møtt med opprettelsen av tekniske fora som Interpol og Europol. Innenfor de materielle kriteriene trengs også et juridisk miljø som enten anerkjenner andre staters prosedyrer eller som er standardiserte. Diplomatiske og politiske aktører må bidra til at det skapes lovmessige betingelser som legger til rette for samarbeid. Til slutt inkluderer modellen et *organisatorisk element*. Dette handler om i hvilken grad et samarbeid er institusjonalisert og hvilken legitimitet for eksempel en multilateral avtale har. På denne bakgrunn argumenterer Bigo med at effektivt politisamarbeid er avhengig av strukturelle faktorer som nasjonalstater må utvikle gjennom kompromiss, standardisering og et tankesett som ønsker internasjonaliseringen av politiet velkommen.

Det er opprettet en rekke slike strukturer internasjonalt, regionalt og bilateralt. PTNs liaisontjeneste representerer en av disse strukturene. Roth (2005, s. 239) peker på at det i Europas tilfelle er et paradoks at det har oppstått så mange ulike samarbeidsinstrumenter at det i seg selv kompliserer samarbeidet. For Norges del fremstår Interpol og Europol som de største instrumentene. Disse institusjonene er de som håndterer flest saker. Våre informanter viser også til stadighet til disse to strukturene som alternative kanaler til liaisontjenesten, og de setter også mye av sitt virke opp i mot disse. En kort redegjørelse for disse strukturene hører derfor med.

5.2.1 Interpol

”Politiet har via Kripas koblet inn Interpol i jakten på de brutale ranerne som overfalt og ranet forretningsmannen. Ranerne jages nå over hele Europa” (Aftenposten, 2006).

”Politiet leter fortsatt etter den drapssiktede samboeren til kvinnen som ble funnet knivstukket i parets bolig på Kolbotn i går. Nå er Interpol koblet inn i saken” (NRK, 2010).

Fra et hjørne i kongeriket Norge kan det plutselig se ut som at politiet i hele Europa har blitt engasjert i jakten på noen forbrytere. I kriminaljournalistikk, tv-serier og i skjønnlitteraturen fremstilles Interpol ikke sjelden som en organisasjon full av action. Man kan nærmest få inntrykk av at store politistyrker går fra dør til dør over store deler av verden i jakten på gjerningsmennene. Innledningen her er to tilfeldig valgte eksempler blant tusenvis av treff på internett ved bruk av søkeordet ”Interpol”. Det er antagelig ingen grov overdrivelse å hevde at slike overskrifter fort kan forlede den interesserte leser til å tro at dette er en organisasjon som består av langt mer operativ politikraft enn den faktisk gjør. Det operative politiarbeidet utøves alltid av vedkommende lands egne politistyrker innenfor rammen av nasjonal lovgivning. Interpol selv driver aldri egen operativ- eller etterforskningsvirksomhet. Organisasjonens mandat er snarere å legge til rette for at slik virksomhet kan finne sted over grensene. Dette gjenspeiles også i organisasjonens slagord: *”Connecting police for a safer world”* (Interpol, 2014a). På Interpols egne hjemmesider beskrives organisasjonens kjerneoppgave å være et støttelement i internasjonalt politisamarbeid:

“We work to ensure that police around the world have access to the tools and services necessary to do their jobs effectively. We provide targeted training, expert investigative support, relevant data and secure communications channels. This combined framework helps police on the ground understand crime trends, analyse information, conduct operations and, ultimately, arrest as many criminals as possible” (Interpol, 2014a).

Dette har Interpol gjort ved å legge til rette for kommunikasjon gjennom et sikkert intranett, utstedelse av internasjonale etterlysninger, og standardisert lovregulering av enkelte kriminalitetsformer. Interpol har også fremforhandlet samarbeidsavtaler og tilbudt veiledning som har vært spesielt attraktivt for utviklingsland (Lemieux, 2010, s. 1).

Best kjent er kanskje Interpol for sine databaser over etterlyste personer, såkalt Red Notice. Databasene og tilhørende datasystemer gjør at hvert av medlemslandene enkelt kan gjøre tilgjengelig sine etterlysninger for de øvrige medlemslandene. Til sammen drifter Interpol per i dag sytten databaser gjør at medlemslandene letter kan dele informasjon (Interpol, 2014b). I tillegg til etterlyste personer, finner man blant annet databaser over fingeravtrykk og DNA-profiler, stjålte og tapte id-dokumenter, kjøretøy, våpen og kunst.

“The success of international police investigations is dependent upon the availability of up-to-date, global data. INTERPOL facilitates global information sharing by managing a range of criminal information databases which enable the global law enforcement community to connect seemingly unrelated pieces of data, thereby facilitating investigations and enhancing international police cooperation” (Interpol, 2014b).

Interpol har også i økende grad begynt å befatte seg med kriminaletterretning. Det drives flere prosjekter for nærmere analyse av særskilte kriminalitetsområder, og på omfattende internasjonale saker, blant annet innenfor organiserte biltyverier, pengefalsk, menneskehandel og narkotika (St. melding nr. 7, 2010-2011, s. 26).

Tross operative begrensninger er Interpol med sine 192 medlemsland, verdens største internasjonale politiorganisasjon. Interpol ble etablert så tidlig som i 1923 og var med det den første internasjonale politisamarbeidsorganisasjonen. Norge har vært medlem siden 1931. Hovedkvarteret ligger i Lyon i Frankrike, og hvert medlemsland har sine ”National Central Bureaus” (NCB), som utgjør kontaktpunkt for kommunikasjon medlemslandene i mellom (Interpol, 2014a).

Det er forbudt for medlemslandene å benytte Interpol i saker av politisk, militær eller religiøs karakter. For å bli opptatt som medlem kreves det videre at medlemslandene slutter seg til FNs menneskerettserklæring. Samtidig arbeider Interpol aktivt med å legge til rette for politisamarbeid også der det ikke finnes diplomatiske forbindelser. Som en politisk uavhengig organisasjon har Interpol derfor spilt en nøkkelrolle opp gjennom historien for å fremme samarbeid på tvers av landegrensener (Bressler, 1992; Fooner, 1989 i Lemieux, 2010, s. 1).

Organisasjonen baserer seg ikke på noen folkerettslig bindende konvensjon, men et ”charter” der det fremgår at medlemslandene skal legge forholdene til rette for internasjonalt politisamarbeid (Haberfield & McDonald, 2005, s 288). Dette kan være en styrke, fordi det i noen tilfeller er lettere å oppnå pragmatiske løsninger enn innenfor et samarbeid med strenge formelle rammer. På den

annen side ligger Interpols begrensninger blant annet i at et medlemsland ikke er konvensjonsmessig forpliktet til å reagere på en henvendelse, men håndterer disse etter nasjonale vurderinger og rutiner samt intern lovgivning. Dette kan svekke flyten og framdriften i samarbeidet om enkeltsaker (St. melding nr. 7, 2010-2011, s. 25).

5.2.2 Europol

Den Europeiske Union ble opprinnelig etablert for å styrke økonomisk integrering i sine medlemsland. Nasjonale grenser ble visket ut og med dette åpnet det seg også nye muligheter for forbrytere (St. melding nr. 7, 2010-2011, s. 26). Med bakgrunn i at man så at kriminaliteten var organisert på et europeisk, og ikke et nasjonalt eller lokalt nivå, ble politikerne enige om at det var nødvendig med en organisasjon som kunne koordinere de samlede europeiske ressursene innenfor kriminalitetsbekjempelse på et pan-europeisk nivå.

Europol startet i utgangspunktet som et europeisk samarbeid innenfor narkotikabekjempelse. Maastrichtavtalen av 1992 la grunnlaget for at ”The European Drug Unit” i januar 1994 formelt kunne begynne sitt arbeid. Mandatet var begrenset til å støtte hvert enkelt medlemslands kamp mot narkotika og hvitvaskingen (Haberfield & McDonald, 2005, s. 295). Europolkonvensjonen (The Convention on the Establishment of a European Police Office) som vedtok at Europol skulle overta for The European Drug Unit, ble tatt til følge i juli 1995 og ratifisert av samtlige medlemsland i EU innen utgangen av 1998. Etter dette ble mandatet stadig utvidet, fram til det i januar 2002 ble slått fast at Europol skal forebygge og bekjempe alle former for internasjonal, organisert kriminalitet.

Det siste store vendepunktet i Europols utvikling skjedde etter et møte i den Europeiske Unions råd, ”Justice and home affairs” i Luxemburg 6. April 2009. Europol ble da omgjort til en egen struktur innen EU- systemet. De nye juridiske rammene skulle gjøre det lettere for Europol å gjøre endringer for til enhver tid å kunne tilpasse seg nye trender i kriminaliteten. I tillegg ville Europol få sitt budsjett direkte fra EU og ikke som en kontingent fra de enkelte medlemsland slik det var tidligere.

Mens Europol tjener som en link mellom politienheter i medlemsstatene, ble det den 16. Oktober 1999 opprettet en parallell organisasjon som skulle inneha samme funksjon for påtaleenhetene (Haberfield & McDonald, 2005, s. 296). Organisasjonen kalles Eurojust og har følgende misjon;

”To improve the fight against serious crime by facilitating the optimal co-ordination of action for investigations and prosecutions covering the territory of more than one Member State with full respect for fundamental rights and freedoms” (Eurojust, 2005).

For å styrke sine roller i internasjonalt politisamarbeid, har Europol og Eurojust inngått en rekke tredjeparts bilaterale avtaler med land og organisasjoner utenfor EU. Dette inkluderer blant annet USA, Russland, Island, Norge, UN Office on Drugs and Crime, World Customs Organization, og Interpol (Haberfield & McDonald, 2005, s. 296). Norge undertegnet sin samarbeidsavtale med Europol i juni 2001 (Europol, u.å.).

I motsetning til Interpol, som er en frivillig mellomstatlig organisasjon, er Europol en bevisst tilsiktet juridisk konstruksjon innenfor EU. Den inneholder en lovgivning og juridisk autoritet som man vanligvis bare assosierer med nasjonalstater (St. prp. nr. 98, 2000-2001). På samme måte som med Interpol er det lett å finne eksempler i media på at Europol også fremstilles som en organisasjon som har en operativ politistyrke som nærmest står klar med helikoptre, våpen og skjold når den kobles inn i ulike saker. Dette er imidlertid heller ikke tilfelle. Derimot har medlemslandene utstasjonert liaisonoffiserer som er samlet under ett tak i Europols hovedkvarter i den nederlandske byen Haag (Casey, 2010, s. 153). Disse spiller en vesentlig rolle i å formidle og rute informasjon om kriminelle til sine respektive motpartsland. Det positive med dette er at liaisonoffiserene som er utstasjonert i Europol, har kjennskap til systemet og kontaktnettet i eget land og vet hvem som skal ha informasjonen for at noe skal bli gjort. En informant som Bigo (2000) intervjuet, forklarer hvordan han ser at denne organisasjonen har gjort det mulig å utvikle et samarbeid som går dypere enn det man oppnår gjennom bilaterale avtaler:

”We go beyond bilateral exchanges because all the foreign liaison officers present in the host country work in the same building and get to know one another. That allows a very European mentality to develop, which goes beyond bilateral relations. This may be less true for our colleagues who are assigned to a particular service in which they are the only foreigners. Here we already make up a miniature Europe. Once Europol is in its place, the national units of each country will have a center, a base, a converging point.” (Bigo, 2000, s. 77)

5.2.3 NLO som et supplement til de etablerte samarbeidsstrukturene

Både Interpol og Europol har i nyere forskning blitt kritisert for å være tunge og byråkratiske som i sin tur hemmer effektivt politisamarbeid (den Boer, 2010, s. 43). Selv om vi har sett at kritikken mot disse strukturene har høstet noe støtte i vår undersøkelse, er det viktig å understreke at våre informanter har vært tydelige på at de ikke opererer i konkurrens med disse organisasjonene, men snarere er et supplement. ”Lena” sier for eksempel at:

”Vi har Europol, vi har Interpol, vi har Eurojust og du har forskjellige politiorganer. NLOs rolle er et supplement til dette. Vi er ikke noe konkurrent, hvilket jeg av og til har inntrykk av at noen tenker, og at også noen uttrykker at vi tenker mye på oss selv, men vi er faktisk et godt supplement til de andre, skal vi si, enhetene som det er naturlig å tenke internasjonalt samarbeid med.”

”Jarle” påpeker:

”Jeg mener at både NLO og Europol og Interpol for så vidt må kunne jobbe side om side, for de har litt forskjellige tilnærminger til ting.”

”Jan” gir et eksempel på god sameksistens mellom hans funksjon og Europol i forbindelse med at han har mottatt henvendelse om bistand fra den svenske liaisonoffiseren i Europol:

”Jeg har jo opplevd noen ganger at Europol har spurt meg. Det har vært den svenske liaisonoffiseren i Europol som har spurt meg: klarer du å få opp telefonavlytting fort der du er, eller skal vi ta det gjennom Europol? Da har jo jeg sagt at det vil jeg gjerne prøve, og så har vi klart det på noen få dager. Og da har jo han i Europol i hvert fall sett for seg at det kunne ta litt lengre tid.”

Disse uttalelsene er helt i tråd med PTN-instruksen som sier at ordningen med de nordiske liaisonoffiserene skal sees på som et *supplement* til det samarbeidet som allerede utøves innenfor rammene av Europol og Interpol (PTN, 2012).

”Jarle” trekker imidlertid fram styrken som ligger i det han kaller de nordiske liaisonoffiserens ”frie koordineringsrolle”. Ved mottak av en ny forespørsel har liaisonoffiserene en mulighet til å benytte ulike kanaler og samarbeidspartnere etter det som

passer best for saken og forholdene i det landet hvor de har sitt virke. ”Jarle” sammenligner denne oppgaven med å velge hvem du vil spille ball med:

”Men det blir på en litt annen måte, og så gjøres det litt annerledes enn det gjøres innenfor institusjonene. Altså, forskjellen mellom den litt mer frie individuelle koordineringsrollen, og det mer institusjonaliserte samarbeidet for eksempel innenfor Interpol og Europol og andre strukturer. Ta Europol for eksempel, så har man jo den gode muligheten at man bare kan sende et notat fra den norske og over til den tyske desken, og så kan man allerede der gjøre undersøkelser. Men de undersøkelsene de foregår på en måte i Haag. Og man er veldig prisgitt de erfaringer til den deskoffiseren som sitter fra Tyskland. Nå er kanskje Tyskland et dårlig eksempel. De har bra bemanning. De har ofte folk som har bra erfaring både på narkotika og innvandring og forskjellige områder, men du er helt avhengig av at du treffer noe som du kan spille ball med. Sender du det til oss så velger vi hvem du skal spille ball med her nede. Det tror jeg er en veldig stor forskjell. Da er det vi her nede som på en måte kjenner det norske, svenske eller danske behovet, og går ut. Skal vi sende det til Financial unit, skal vi sende det til sikkerhetspolitiet, skal vi bruke kriminalpolitiet? Skal vi rett og slett bare ta det i Interpolsporet. Så det tror jeg er den største forskjellen.”

6 De nordiske liaisonoffiserenes rolle i internasjonalt politisamarbeid

Ut i fra våre undersøkelser kan den nordiske liaisonoffiserens rolle i internasjonalt politisamarbeid best beskrives som *"mannen i midten"*. Vi finner dette igjen i både forskning, instruksverk og informantenes egne fortellinger. En nærmere analyse av hva dette innebærer, har gjort at vi mener rollen materialiserer seg i to hoveddimensjoner. På den ene siden handler det om å være en person som tilfører og tilbyr ulike former for fagkunnskap og ekspertise, - *en rådgiver*. På den andre siden håndterer liaisonoffiseren de praktiske sidene ved et samarbeid. De sørger for at parter og informasjon finner hverandre, og legger fysiske forhold til rette for at internasjonalt politisamarbeid kan finne sted, - *en tilrettelegger*.

I bildet av liaisonoffiserene som *"mannen i midten"* ligger det dessuten noe mer enn det å være en godt plassert mellommann. Vi finner at det er den menneskelige og sosiale faktoren, altså selve *"mannen"* eller *"mennesket"* i midten, med sine kunnskaper og sosiale ferdigheter, som gjør liaisontjenesten til et effektivt instrument i internasjonalt politisamarbeid.

6.1 "Mannen i midten"

Benyon har presentert en vertikal modell for internasjonalt politisamarbeid som egner seg til å betrakte liaisonoffiserenes rolle på den internasjonale arena i et mer overordnet perspektiv (Benyon, 1997 i Das & Kratcoski, 2001). Han deler slikt samarbeid i tre nivåer; makro-, meso- og mikronivå. Denne inndelingen reflekterer først og fremst hvilke aktører som deltar på de ulike nivåene:

"The macro-level is that which entails the constitutional and international legal agreements, and the harmonization of national law and regulations. The meso-level is concerned with the operational structures, practices and procedures of the police and other law enforcement agencies. The micro-level involves the investigation of specific offenses and the prevention and control of particular forms of crime." (Benyon, 1997 i Das & Kratcoski, 2001, s. 4)

I en tilsvarende nivåinndeling forklarer Larsson at deltagerne på makronivå består av representanter på høyeste politiske plan, ministere, politidirektører og politisjefer. De forhandler om avtaler og regler som skal bidra til å legge det konstitusjonelle grunnlaget for internasjonalt politisamarbeid (Larsson, 2006, s. 457).

På mikronivå befinner politifolkene seg. Disse står for det operasjonelle arbeidet som blant annet innebærer den konkrete etterforskningen av de straffbare forholdene som det samarbeides om. Larsson (2006, s. 258) beskriver at dette mer operative samarbeidet ofte blir kalt "real world co-operation" av polititjenestemenn.

Liaisonoffiserene er en del av mesonivået. Dette nivået inkluderer de operasjonelle strukturene, praksiser og prosedyrene som finnes innen hver politijurisdiksjon. Benyon hevder at man ikke uten videre kan skille mellom den politiske elite og det operasjonelle politiarbeidet, men at man har blitt avhengig av bidrag fra et mesonivå. Aktørene på dette nivået blir en buffer mellom de politiske og de operasjonelle hensyn (Benyon, 1996 i Lemieux, 2010, s. 4-6). Bigo (2000, s. 70) trekker også fram liaisonoffiserens viktige rolle på mesonivå. Han sier at de på den ene siden fungerer som rådgivere og veiledere mellom ulike lands politietterforskere i konkrete saker. På den andre siden har de en tilsvarende funksjon mellom politisjefer og beslutningstagere på høyt nivå. Han fremhever i tillegg deres posisjon når det gjelder å promotere og legge til rette for samarbeid som går "forbi" nasjonale jurisdiksjoner. Av den grunn hevder han at disse relativt nye og marginale aktørene har blitt en slags elite av polititjenestemenn som har den internasjonale arena som sitt virkefelt:

"Their stature as non-operational, sophisticated, and well-connected and experienced police professionals allow them to have a twofold mission. They codify and institutionalize operational policing at the international level and they legitimize institutionalized approaches by persuading the political actors in their respective states to make the resulting practice into laws (Bigo, 1996 i Lemieux, 2010, s. 7).

PTN-instruksen som regulerer de nordiske liaisonoffiserenes oppgaver, reflekterer Benyons modell. Det heter blant annet at NLO skal være "bindeledd og koordinator for informasjonsutveksling". De skal "søke å samarbeide med alle betydelige kontroll- og etterretningsmyndigheter". De skal selv "samle inn, journalføre og formidle relevante opplysninger til de nordiske land vedrørende virkeområdet, vertslandets forhold samt de relevante myndigheter" (PTN, 2012, s 2).

Selv om mye av politiets gjøremål er regulert av lovverk, eksisterer det et stort handlingsrom som gir mulighet for utstrakt bruk av skjønn i politiets yrkesutøvelse. Dette handlingsrommet har vært utgangspunktet for mange forskere når de har forsøkt å svare på spørsmål som "What do the police actually do?" (Se for eksempel Bayley, 2005; Finstad, 2000; Granér, 2004;

Holmber, 2000; Reiner, 2010). Dette handlingsrommet finner vi igjen hos de nordiske liaisonoffiserene. Felles for de arbeidsoppgaver som er listet opp i PTN-instruksen, er at de er nokså overordnede og i liten grad gir føringer for faktiske og konkrete gjøremål. Det etterlater seg et stort rom for ulike måter å utføre arbeidet på. Dette fører igjen til at måten rollen fylles på, blir svært personavhengig. En av våre informanter, ”Hege”, påpeker en fare ved dette:

”Det gjør det mulig for en sambandsmann å sitte og se langsomt i veggen uten å produsere noe som helst ut over de påkrevde rapportene, uten at det avstedkommer noen misnøye eller åpen kritikk av den grunn.”

Det at tjenesten er personavhengig og lite detaljregulert kan også representere en klar fordel. Handlingsrommet gjør at de står fritt til å sette fokus på de tingene som de oppfatter som viktige i deres virkeområde. Informantenes mangfoldige begrepsbruk i beskrivelsene av hva de gjør, illustrerer omfanget av dette handlingsrommet. Informantene benytter beskrivelser som:

”Kontaktpunkt”, ”kjentmann”, ”tilrettelegger”, ”rådgiver”, ”servicemann”, ”oversetter”, ”formidler”, ”informasjonsutveksler”, ”problemløser”, ”fasilitator”, ”mekler”, ”diplomat”, ”hjelper”, ”representant”, ”ivaretaker av nordiske interesser”, ”promotør” og ”Oljen i maskineriet”.

Det er kanskje ikke så overraskende at de fleste av disse beskrivelsene ligger nært opp til instruksens ordvalg; ”bindeledd” og ”koordinator”. Dette kan forklares med at våre informanter kan sin instruks, og er tro mot den. Like trolig er det at begrepene faktisk gjenspeiler hvordan de operasjonaliserer sin instruks på ulike vis innenfor det handlingsrommet de har. ”Lena”, ”Rolf” og ”Jarle” gir oss et godt innblikk i hva som ligger bak disse ordene og hva de egentlig driver med. Vi har derfor valgt å la dem introdusere de nordiske liaisonoffiserenes rolle og gjøremål med deres egne ord.

”Lena”:

”Konkrete arbeidsoppgaver for meg det er veldig bredt. Fra å ta imot henvendelser på kontoret. Besvare de. Søke opplysninger, søke informasjon hos mine samarbeidspartnere her nede. Du må bidra mer aktivt enn bare det å sitte på kontoret. Og det har jeg erfart at det å komme veldig mye ut fra kontoret og ha daglig kontakt med dem du jobber sammen med. Det er en suksessfaktor som har gjort, at jeg mener i

hvert fall, at vi er veldig godt anerkjent her nede. Du har jo en instruks å forholde deg til, men utover det så har vi også et kontaktnett som jeg tror vi kan lete lenge etter, som et fremskutt Norden, for å si det på en annen måte. Du har en rolle her med å ha et godt kontaktnett, ikke bare innenfor politi og tollmyndigheter som vi primært selvfølgelig jobber sammen med. Men du har også en rolle i dette her med å være til stede, i den forstand at de vet om deg. Disse som jobber med beredskap og det ene med det andre, rett og slett at du er en person som de kan kontakte og som de kan rådføre seg med. Så er det veldig viktig i en tidlig fase å gå ut og fortelle de som du skal jobbe sammen med, hva din oppgave her nede er. Og fortelle dem at du ikke kommer hit ned for å belære dem. Du kommer for å søke råd. Du kommer for å samarbeide med dem. Og underveis så er det selvfølgelig ikke til å unngå at vi diskuterer og forteller hvordan vi har det i hverandres land. Og sånn sett så blir det en slags toveis lærebok. De vet nå hvordan det fungerer i de nordiske land. De aller fleste som jeg jobber sammen med, og vise versa. Og jeg vet veldig godt hvordan en dommer, hvordan aktorer, hvordan tjenestemenn i forskjellige rekker ønsker å ha tingene.”

”Rolf”:

”Altså, jeg skal ivareta nordiske interesser. For det første så er jeg en nordisk politimann og jeg er nordisk toller. Det du aldri skal glemme det er at vi er gjest i et fremmed land. Altså, du skal aldri drive operativt med saker, med kilder. Jobben din er jo egentlig å skaffe både strategisk og operativ informasjon, og bidra til å oppklare organisert kriminalitet i Norden. Det er jobben. Og det kan jo gå på rene saker, det kan være strategiske ting, lovmessige ting. Det kan være organisatoriske ting, ikke sant. Det viktigste er at du har et kontaktpunkt, at det er et nordisk kontaktpunkt som er kjent med hvordan forholdene er i de landene man representerer i, sånn at du kan oppklare saker som går på Norden. Og når jeg har vært der nå, så har jeg vært med inn i alle ledd da, og sier at den her saken er viktig. Ikke sant, jeg er hos statsadvokat, jeg er hos politiet og sier er det noe nytt, er det noe vi mangler, er alle dokumenter på plass? Ikke sant, altså du er liksom med på å lage denne prosessen sånn at du skal komme igjennom med saker så fort som mulig.”

”Jarle”:

”Min rolle er å være bindeleddet mellom nordiske toll- og politimyndigheter, og tilsvarende myndigheter i den regionen som vi jobber i. Det betyr at primærrollen er en som formidler, en som kan legge til rette, kall det en sånn fasilitator, for at man kan utveksle informasjon som er nødvendig for å løse de oppgavene som vi står overfor. Og da er det det klassiske eksemplet med at når mennesker på en måte driver kriminell virksomhet over landegrensar, så må også politiet kunne gjøre det. Det er meningsløst å sitte i et land og etterforske et forhold når på en måte hovedkraften for å begå kriminaliteten, altså den mekanismen som skaper kriminaliteten i Norge, foregår i et annet land. For eksempel så kan man ikke alene, sitte i Norge å etterforske dette. Og da må man på en måte samhandle med myndighetene i det andre landet, eller de andre landene som det ofte er, der dette har sitt utspring. Det er vår rolle å være midt i mellom det, legge til rette, å formidle informasjon, fange opp informasjon, løse problemer, være rådgiver, mekle må vi noen ganger gjøre, og det er ikke en instrumentell rolle. Du kan ikke bare si at det er en maskin som kan gjøre jobben. Du må hele tiden sense og føle og ane, hvordan ting blir mottatt og oppfattet, og så må du reagere adekvat i forhold til det. For eksempel så får vi kanskje dyttet på oss noen spørsmål som kan virke støtende eller sårende på myndighetene her nede. Da må vi kanskje følge opp med en samtale og forklare i hvilken kontekst dette er fremmet, eller hva som er årsaken til at man har stilt dette spørsmålet... Altså hvis man går inn i hodet til en som driver med etterretning her og en som driver med det for eksempel i Stockholm, så er tankegangen og mindsettet til de personene ganske like. Men likevel så er kulturen forskjellig i de områdene de jobber, noen er veldig formelle, noen er opptatt av at sjefene skal underskrive alt, andre steder så er man på en måte mindre formell og kan løse ting på et lavere nivå. Alle de tingene må vi på en måte beherske så godt som mulig for å få løst oppgaven.”

En sentral fellesnevner i disse fortellingene og i alle begrepene informantene bruker om rollen, er at det handler om å gjøre noe for noen. Og i neste ledd få noen andre til å gjøre noe for seg. På ulike vis beskriver de liaisonoffiserenes rolle som en *mellommann*. I sin beskrivelse peker ”Jarle” på det meningsløse i å sitte i Norden å etterforske kriminalitet som har sitt utspring i et annet land og sier helt konkret:

”Det er vår rolle å være midt i mellom det, legge til rette, å formidle informasjon, fange opp informasjon, løse problemer, være rådgiver, mekle må vi noen ganger gjøre, og det er ikke en instrumentell rolle”.

”Lena” ser på liaisonoffiserene som et *”fremskutt Norden”* og ”Rolf” kaller det for en *”ivaretaker av nordiske interesser”*. De fremhever liaisonoffiserene som et viktig bindeledd for å kunne delta på den arenaen der relevant informasjon og sentrale aktører finnes.

Selv om primæroppgaven for de nordiske liaisonoffiserene er å være kontaktpunkt for Norden inn i vertslandet, beskriver informantene at det er vel så viktig at vertslandet har en enkel vei inn mot dem. ”Lena” kaller dette for en *”to-veis lærebok”* der deltakerne i dette samspillet lærer av hverandre. Denne dynamikken finner vi også igjen i PTN-instruksen. Den sier at anmodninger fra virkeområdets politi- og tollmyndigheter bør etterkommes på samme måte som nordiske anmodninger. Den viser også til at prioritering av oppgavene ikke bør foretas ut fra nasjonal tilhørighet, men på grunnlag av en faglig vurdering (PTN, 2012).

6.2 Rollen som rådgiver

Behovet som politiet har for kunnskap om internasjonalt politisamarbeid, må sees i sammenheng med barrierene de står overfor når de beveger seg ut på den internasjonale arena. Gjennom å trekke fram problematiske sider ved internasjonalt politisamarbeid vil vi vise hvordan liaisonoffiserene blir viktige rådgivere på dette feltet. Vi vil innlede dette underkapittelet med å gjøre rede for hvorfor internasjonalt politisamarbeid er et vanskelig terreng å navigere i. Deretter går vi nærmere inn på de spesifikke områdene hvor liaisonoffiserene spiller en aktiv rolle for å gjøre dette terrenget mer håndterlig.

6.2.1 Det vanskelige samarbeidet

Det å dele informasjon og samarbeide operativt har ofte bydd på vanskeligheter innen politiet. Dette gjelder mellom polititjenestemenn innenfor samme avdeling, eller mellom ulike politidistrikter eller politiorganisasjoner i samme land (Guille, 2010, s. 28). Norge har fordel av bare å ha ett politi som dekker hele landet og alle kriminalitetsformer. Dette er imidlertid ikke det vanlige, hvis blikket heves litt utenfor Norges grenser. I USA er det for eksempel rundt 17.000 forskjellige politiorganisasjoner som har hver sine overlappende jurisdiksjoner (Mawby, 1999, s. 50). I Frankrike, Storbritannia og Spania har en studie vist at konkurransen mellom de ulike politiinstitusjonene internt i landene er sterke. Rivalisering mellom dem fører

til mangel på samarbeid og utveksling av informasjon, overlapping, dobbeltarbeid og ineffektivitet i og med at alle styrker ønsker å lede situasjonen. Når behovet for samhandling blir løftet til en internasjonal dimensjon, krever det at politiet må arbeide med utenlandske partnere som ikke deler deres rettssystem, politikultur eller snakker samme språk. Dette fører til at de allerede eksisterende utfordringene blir mangedoblet (Guille, 2010, s. 30). En slik virkelighet er med på å tydeliggjøre behovet for rådgivere.

Til tross for at internasjonalt politisamarbeid synes å inneholde en rekke kompliserende faktorer, finnes det samtidig en del gode grunner til at det må være slik. I det minste eksisterer det forklaringer på hvorfor enkelte utfordringer oppstår. Dette gjør det ikke noe mindre problematisk, men kanskje litt mer forståelig.

I de fleste demokratiske land eksisterer det en lovfestet beskyttelse av personvernet som stiller visse krav til behandling av personopplysninger. Samtidig er utveksling av straffehistorikk og etterretningsopplysninger en del av kjernevirksomheten i internasjonalt politisamarbeid. Slik informasjon er nærmest alltid å betrakte som sensitive personopplysninger. Måten slike opplysninger blir brukt på, kan variere i ulike deler av verden, avhengig av politiske systemer og lovverk. Innenfor EU har menneskerettssituasjonen i enkelte land utenfor Europa vært brukt som en begrunnelse for å vise tilbakeholdenhet med å inngå samarbeid med land utenfor EU (Block, 2008, s. 77). Gully-Hart (i Roth, 2005, s. 262) er inne på det samme når han sier at demokratiske stater har utvist en økende motstand mot fullverdig samarbeid med stater som ikke deler deres demokratiske verdier. Det være seg på grunnlag av en for udemokratisk politisk organisering, eller fordi de ikke kan besørge et fullverdig og tilfredsstillende forsvar av en tiltalt. Noen politistyrker kan dessuten bruke avhørsteknikker som vil bryte med siviles rettigheter i et annet land (Roth, 2005, s. 241). Dette kan føre til problemer med å føre lovlige bevis som en domstol vil godta. Et eksempel fra Interpolkontoret i Oslo illustrerer en variant av denne problematikken.

I en egenerfart sak fra 2011 benyttet russisk politi Interpol til å etterlyse en tsjetsjener med russisk statsborgerskap som hadde fått oppholdstillatelse i Norge. Fordi han hadde søkt om politisk asyl, ønsket norske myndigheter ikke å utlevere vedkommende. Norsk politi var svært tilbakeholdene med informasjon, fordi de fryktet at han kunne utsettes for brudd på menneskerettigheter dersom personopplysninger om han kom russiske myndigheter i hende. Dette til tross for at han var mistenkt for å ha begått alvorlige straffbare handlinger i Norge

Å avvise en anmodning om rettshjelp i saker om politiske lovbrudd, eller hvor det er snakk om mulige brudd på menneskerettighetene, er vanligvis ansett som en gyldig grunn til å avstå fra å yte bistand (Joutsen, 2005, s. 265). Grensedragningene mellom kriminell virksomhet og de som hevder at de driver med politisk aktivitet eller frigjøringskamp, kan samtidig være uklare i en del sammenhenger. Dette reiser spørsmål om hva på den internasjonale arena som skal betraktes som kriminalitet. Det er for eksempel et tankekors at det foreløpig ikke eksisterer en eneste universelt akseptert definisjon av begrepet terrorisme. Dette til tross for at en rekke konvensjoner vedrørende dette fenomenet har trådt i kraft (Joutsen, 2005, s. 256). De som betraktes som terrorister i en stat, kan i en annen stat bli ansett som frigjøringsforkjempere.

Samarbeid mellom nasjonalstater har også ført med seg et voksende problem med gjennomsiktighet, og hvem som skal holdes ansvarlig. Internasjonalisering og privatisering av politioppgaver kan derfor utgjøre en svekkelse av demokratiet, og der igjen til en tilbakeholdenhet til samarbeid. På samme måte vil innføring av flere og mer invaderende lover, samt utvikling innen overvåkningsteknologien, utfordre menneskerettighetene. Dette har vært spesielt fremtredende etter terrorangrepet i New York den 11. september 2001, ved blant annet amerikanernes innføring av ”The patriot act”, som ga utvidede muligheter for overvåkning og bruk av tvangsmidler (Andreas & Nadelmann, 2006, s. 250).

Stater har i lang tid vært villige til å utlevere borgere av den anmodende staten eller tredjelandetsborgere. Når det kommer til å utlevere egne borgere som er mistenkt for kriminelle handlinger i et annet land, har de fleste stater imidlertid tradisjonelt hatt som prinsipp ikke å imøtekomme slike anmodninger. Dette er en tilbakevendende problematikk med store implikasjoner. I noen stater står dette prinsippet så sterkt at det til og med er innlemmet i konstitusjonen (Joutsen, 2005, s. 261). Rasjonale bak dette er en blanding av flere faktorer. Et lands plikt til å beskytte egne borgere, mangel på tillit til en rettfærdig rettsprosess i et annet land og problemene som er knyttet til å sitte i varetekt i utlandet, er noen eksempler (Nadelmann, 1993, s. 427).

Utviklingen innen internasjonal kriminalitetskontroll har blitt en kompleks industri, og har ført med seg forhøyede kostnader. Dette er særlig en belastning for utviklingsland som har opplevd en stadig tilstramning i forventninger innenfor håndheving av traktater og lover, og krav fra mer velstående stater. Land med lange grensestrekninger bestående av fjell, ørken eller vann, er også utsatte fordi

det er vanskelig å vokte grensen og man har ofte for lite mannskaper (Roth, 2005, s. 241). På den måten blir geografi og økonomi faktorer som utfordrer et samarbeid.

I følge ”The 2010 Global Corruption Barometer” har nesten 3 av 10 som har vært i kontakt med politiet det siste året, verden sett under ett, blitt bedt om å betale en bestikkelse (Transparency International, 2010). Korrupsjon er i deler av verden ansett som en nødvendighet og et rasjonelt valg for polititjenestemenn for å møte lave lønninger. Et korrupt politi, tett fulgt av korruperte politikere skaper videre grobunn for organisert kriminalitet. Et internasjonalt rykte om at et lands myndigheter og politi er korrupt, vil ha en direkte innvirkning på andre lands villighet til å samarbeide om felles politioperasjoner eller utveksling av etterretning (Casey, 2010, s. 109). Politikorrupsjon kan inntreffe på mange nivåer, men skjer det på høyeste ledernivå, hevder Roth at dette er en av de største barrierene for et effektivt, internasjonalt politisamarbeid (Roth, 2005, s. 241). Som en anerkjennelse av alvorligheten av korrupsjon, og den trusselen den utgjør for stabilitet og sikkerhet i samfunnet, vedtok FN i oktober 2003 ”The United Nations Convention against Corruption”. Hensikten med konvensjonen er blant annet å koordinere den internasjonale innsatsen mot korrupsjon. I konvensjonens innledning gir FN uttrykk for behovet for internasjonalt samarbeid for å bekjempe korrupsjon:

”Corruption is no longer a local matter but a transnational phenomenon that affects all societies and economies, making international cooperation to prevent and control it essential” (FN, 2003, s. 5)

6.2.2 Ulike rettslige rammer

Kriminalitetsbekjempelse utføres av politimyndigheter og juridiske systemer som er klart definert rundt prinsippet om staters suverenitet (Casey, 2010, s. 97). En konsekvens av økt internasjonalt politisamarbeid og opprettelsen av ulike strukturer som arbeider med dette, er at stater kan miste sin autonomi både når det gjelder beslutninger og ressursbruk. Frykt for at nasjonal suverenitet skal erodere, har trolig bidratt til at stater lar være å dele informasjon. (Gerspacher & Pujas, 2010, s. 244). Dermed kan man si at politiske hindringer og prinsipper om suverenitet i enkelte sammenhenger står i veien for praktisk og effektivt politisamarbeid (den Boer, 2010, s. 61).

Staters ulike rettslig rammer er en del av denne suverenitetsproblematikken. I en annen selverfart sak fra 2011, ønsket polske politimyndigheter å innhente trafikkdata fra et norsk mobiltelefonnummer for å avdekke et større kriminelt nettverk med norske forgreininger.

Ulike regler knyttet til dette byr på utfordringer. Ifølge norsk lov kan denne typen etterforskningskritt utløse en varslingsplikt av den som utsettes for dette (Straffeprosessloven, 1981). Politiet kan gjennom retten be om utsatt underretning. Når utsettelsestiden er over må man imidlertid varsle den angjeldende part. Det ville i denne saken innebåret at abonnenten av det norske nummeret ville hatt mulighet til å få kunnskap om at han var under etterforskning. Da dette kunne medført at den polske saken ikke hadde ført frem, valgte polsk politi å avstå fra norsk bistand.

Dette eksemplet synliggjør hvordan ulike regler og systemer mellom to land bidrar til å komplisere internasjonalt politisamarbeid. Videre viser det behovet for rådgivere som kan hjelpe til med å unngå disse fellene. ”Lena” setter fingeren på nettopp slike problemstillinger:

”Du har andre regler, du har andre lover å forholde deg til. Du har andre måter å jobbe på. Du har også en rolle i dette her med å være, rett og slett at du er en person som de kan kontakte og som de kan rådføre seg med.”

Ved at liaisonoffiserene har kunnskap om de rettslige rammene i sitt virkeområde, forteller ”Steinar” hvordan han bistår med råd om hva som er mulig å få til og hvordan man skal gå fram:

”De får jo raskere hjelp. Bistand i saker de kanskje ikke ville ha fått bistand i det hele tatt. De får råd om hva som er mulig å få til og hvordan de skal gå fram for å få det. Ja, det er meg som person som er på stedet og kan møte den som man skal be om bistand. Det får man ikke lett til per mail eller telefon. En person som kjenner systemet her. Vet hvordan det fungerer.”

Selv om informantene fremhever den ”frie koordineringsrollen”, og fordelen de har ved å være tett på informasjonen man ønsker å innhente, understreker ”Rolf” viktigheten av å kjenne spillereglene for samarbeid, og peker på konsekvensene ved ikke å følge disse:

”Det er jo systemer vi skal jobbe etter. Jeg må jo aldri glemme at jeg er gjest der. Og så må du ta kontakt med de som da sitter sentralt og spørre: hvordan skal vi gjøre saker og ting? Det er det viktigste. Ikke gå egne veier. Vi har hatt noen politifolk som har blitt sendt hjem fordi de har vært litt bajaser rundt omkring. Og det nytter ikke.”

Ulike rettslige systemer og ulik organisering av politi- og justissektoren rundt om i verden gjør det også vanskelig å navigere seg fram til de rette samarbeidspartnere. En pioner innen politistudier har sagt:

”Police come in a bewildering variety of forms, from the New York City Police Department to the “People’s Police” (Druzinikii) of the Soviet Union, from the French Gendarmerie to the Provincial Armed Constabulary in India, from the American county sheriff to the Norwegian Lens-man” (Bayley, 1985, s. 7).

I en slik virkelighet er det vanskelig å tenke seg et effektivt politisamarbeid på internasjonalt nivå, på en del områder. Politiet i Los Angeles Police Department, Islamske Religionspolitiet og det tidligere Sovjetunionens politiske politi vil sannsynligvis ha svært ulike oppfatninger av hva som er straffbart og hvordan virkeligheten ser ut. Dessuten vil utviklingen av informasjonsteknologi innen de ulike organisasjonene og regioner av verden, befinne seg på ulike stadier. Samarbeid mellom politiorganisasjoner på den nordlige og sørlige halvkule har lidd under at denne utviklingen har stått i et urimelig forhold til hverandre ” (Lemieux, 2010, s. 4). Roth, hevder på sin side at variasjoner i rettslige tradisjoner som er i bruk i dag kan representere alt fra frustrasjon til totalt umulighet for samarbeid (Roth, 2005, s. 241).

Å inneha kunnskap om ulike lands rettslige rammer er vanskelig, for ikke å si umulig, for hvert enkelt politidistrikt og den enkelte etterforsker eller politijurist. De er dermed avhengig av god veiledning for at etterforskning som har internasjonale forgreninger, skal føre fram på en effektiv måte. ”Jan” gir et innblikk i sin rolle i forhold til dette:

”Hvis norsk politi trenger en person pågrepet, eller de ser at en person peker seg ut som gjerningsmann i en menneskehandelsak, så ønsker man at han skal bli pågrepet og få sin straff. Og da må man sørge for at han enten blir pågrepet og straffet, og saken fullført her hvis det da er en som kommer herfra. Og da er det veldig mye som må gjøres med det før politiet her kommer så langt at de kan ta over saken, og at han blir pågrepet. Eventuelt at han blir pågrepet her og blir overført til Norge. Da må man ha møter og fremføre hva slags bevis man har mot ham. Og hvis de skal overta saken så må man sende en rettsanmodning på saken, og det trengs da kunnskap om systemet her for å få det på plass.”

I tillegg til å kjenne til rettslige rammer, vil det også være mye å hente på å kjenne til oppbyggingen av en politiorganisasjon og hvilke kriminalitetsområder de ulike avdelinger eller politikorps har som sin spesialitet. ”Louise” beskriver denne delen av arbeidet som ”å guide saken inn i rett spor”, og utdyper på følgende måte hva hun mener med det:

“Også er det å kjenne forholdene i landet. Det er jo litt annerledes, litt mer komplisert oppbygging av rettssystemet, egentlig. Med flere politikorps, domstoler som leder etterforskninger. Et voldsomt byråkrati egentlig. Sånn at når en begynner å kjenne systemet godt, så har man mye større muligheter til å guide sakene inn i rett spor fra begynnelsen av. Så det er liksom det jeg tenker da. Litt olje i maskineriet, at det glir lettere, å kjenne systemet for å vite hvor vi skal gå. Det tenker jeg at er min rolle. Der en sak går på menneskesmugling, og det omhandler nigerianere for eksempel, så kjenner vi for det første hvilket politikorps som har mest kompetanse på menneskesmugling, og vi har kontakter på de operative avdelinger. De er delt inn i grupper og de har for eksempel en egen gruppe som jobber med nigerianere. Sånn at, da kan vi gå direkte på de gruppene, og på en måte bringe saken inn for dem. Få kjappe svar og vi vet at det er kompetente folk som svarer.”

6.2.3 Sosiale, kulturelle og historiske omstendigheter

Sosiale, kulturelle og historiske omstendigheter er med på å bestemme hvordan kriminalitet skal forstås (Andreas & Nadelmann, 2006, s. 250). Hver kultur har sine egne systemer som de etablerer lov og rett ut fra (K. F. Aas, 2007). Ulike stater vil derfor ha ulike forutsetninger for å definere hva som er kriminalitet og hva som skal etterforskes og straffeforfølges. Dette vil naturlig nok også ha stor betydning for hvordan et internasjonalt politisamarbeid fungerer.

I Norge har det eksempelvis eksistert utstrakt alkoholsmugling, en tradisjon som strekker seg tilbake til forbudstiden rundt 1920-tallet (Johansen, 2004 i Larsson, 2008, s. 23). Mye av spriten har kommet fra land som Spania og Portugal. I disse landene er alkoholpolitikken og lovverket rundt alkohol langt mer liberalt enn i Norge (Nordlund, 2013). Dette har blant annet ført til at Spania har reservert seg mot informasjonsutveksling som har vært etterspurt fra norske myndigheter i slike saker. ”Jan” gir et eksempel på en annen kulturforskjell, og viser hvordan dette kan medføre at det er vanskelig å få hjelp på enkelte områder:

“Politiet her har ofte litt sånne holdninger og litt annet grunnsyn enn oss, som for eksempel synet på kvinner. Vi er på en måte vant til, hva skal jeg si, at man tar en

voldtektssak alvorlig. Voldtekt er like alvorlig som all annen kriminalitet, det er jo liksom sånn en tenker i Norge og det er jo det helt riktige. Hvis en dame kommer på vakta her og melder fra om en voldtekt, er beruset når hun sier det, og det er litt vanskelig å finne gjerningsmannen - så nei, vi gjør ikke noe med det. Hun var jo full og sånn, så det var sikkert bare hennes skyld. Det er en holdning jeg har sett noen ganger. Det har medført litt problemer med norske jenter som har blitt voldtatt her nede fordi sakene ikke har fått prioritet. I et tilfelle som jeg har vært borti så har de rett og slett bare sagt at, nei, vi etterforsker ikke saken.”

På samme måte kan det være vanskelig å få land som håndterer flerfoldige tonn med tunge narkotiske stoffer, til å bry seg om 100 kg hasj på vei til Norge. ”Louise” fremhever i den forbindelse viktigheten av å treffe rett valg av samarbeidspartner for å få prioritet, og få vekket interessen for å følge opp de nordiske sakene:

”Men så er det selvfølgelig en utfordring at vertslandet har enormt mye å gjøre, de har masse store saker. Sånn at det er klart at noen av sakene våre er så små at de føler at det er et forstyrrelsesmoment, rett og slett at vi kommer og maser. De er likevel høflige og prøver å gjøre noe, men vi merker at veldig ofte så gjør de minst mulig. Men hvis de har interesse for saken så får vi veldig god hjelp. Hvis vi klarer å få det på riktig plass med en gang. Når de får sakene direkte servert uten at det går mellom masse kanaler, og blir mer og mer vasket ut, så tenner de gjerne på sakene og starter en etterforskning.”

6.2.4 Språk og oversettelse

Språk er en forutsetning for all kommunikasjon. Her spiller de store politisamarbeidsorganisasjonene en viktig rolle. De har personell som behersker flere språk, og derfor fungerer disse som nyttige mellomledd i internasjonalt samarbeid. Språk er likevel trukket fram som en av de største utfordringene i internasjonalt politisamarbeid. Gallager og Maguer har sagt:

”Common language for communication are even more important than understanding the other country’s national legislation” (Gallager, 1998 og Maguer, 2004 i Guille, 2010, s. 29).

Også informantene våre fremhever viktigheten av språkkunnskaper. Ved siden av fag og sosiale ferdigheter, trekker ”Lena” frem språk som en av de nødvendige kvalifikasjonene til rollen som liaisonoffiser:

”Du må kunne jobben din. Det er en tredjedel av kaka. Altså, du må ha de riktige kvalifikasjonene for å kunne gjøre jobben, eller i hvert fall kunne tilegne deg den i løpet av relativt kort tid mens du er ute. Det neste er det at du må kunne kommunisere. Og selyfølgelig er språk en viktig del av dette her. Men du må kunne kommunisere med de på deres måte, og på din egen måte. Det vil altså si, i mange tilfeller så må du kunne spille en slags skuespillerrolle i forhold til det å kunne kommunisere med personer. Alle vet at alle er ikke like, og derfor så er det viktig å ikke bare tenke faglig på språk. Altså, ikke bare at du kan språket, men at du rett og slett kan uttrykke deg i forskjellige sammenhenger, og forstå hvor grensen går i mange sammenhenger. Og så er det det siste som er minst like viktig, det sosiale. At du har sosiale antenner og kan delta sammen med kollegaer på forskjellige områder. Det er viktig. Så har du de tre egenskapene der, så mener jeg du er godt kvalifisert for å i det minste kunne søke ut.”

”Steinar” peker på at mangel på språkkunnskaper legger en stor demper på muligheten for å utføre jobben:

”Du bør være trygg på språket. Det er en kjempe fordel. Jeg har en kollega her som snakker dårlig engelsk. Det må legge en veldig demper på jobben hans eller utførelsen av jobben.”

”Jan” utdyper dette:

”Jeg må også ta med at man må kunne godt engelsk for å gjøre den jobben. Det her er ikke snakk om turistengelsk, for å si det sånn. Man må kunne engelsk veldig godt. Du blir tatt mer seriøst da. Folk skjønner at du kan faget ditt, og hvis du snakker godt engelsk og klarer å formidle alt du vil på engelsk, altså en slags sånn politiengelsk, for å si det sånn, det kan være ganske viktig. Man kan ikke stå og lure på hva telefonavlytting heter på engelsk når du er i samtale med politiet der nede, for å si det sånn. For enkelte sånne politiord er det viktig å kunne.”

I enkelte av regionene der de nordiske liaisonoffiserene er utstasjonert, er engelskkunnskapene til vertslandets politimyndigheter begrenset. I studier av

politissamarbeid i Europa har Guille satt fingeren på språk som en ”*central issue, as policeofficers are usually not multilingual*” (Guille, 2010, s. 29). Hun peker også på at språk representerer en særlig barriere i sydeuropeiske land som Spania og Italia. Bilateralt politissamarbeid kan bryte sammen som følge av at man ikke forstår hverandre. Derfor hevder hun at de internasjonale politiorganisasjonene spiller en viktig rolle med hensyn til å overkomme språkbarrierer, fordi de har personell som behersker flere språk. ”Louise” kommenterer hvor vesentlig dette er gjennom å si at:

”Språket er en utrolig barriere. De snakker ikke engelsk i det hele tatt.”

”Ragnhild” forklarer hvor vesentlig det er å kunne det lokale språket der hun er stasjonert:

”Du vil ikke finne noen som kan engelsk hvis du kommer forbi nivået med internasjonale avdelinger. Og det er heller ikke alle på internasjonale avdelinger som behersker engelsk. Og så fort du skal et hakk videre, altså til en etterforsker eller særlig hvis du skal til noen på beslutningsnivå, så kan du ikke regne med å kunne bruke engelsk som er vanlig ellers i hverdagen.”

Liaisonoffiserene har god hjelp av tolker og assistenter til å bøte på en del av språkproblematikken. ”Jarle” peker likevel på fordelene som ligger i at liaisonoffiserene behersker språket godt selv:

”Vi bruker engelsk og vi bruker tolk. Så vi har tolk med oss hele tiden. Men jeg kan ringe direkte å spørre og jeg vet hvem jeg kan ringe til som også kan engelsk. Men jo mer språk man kan, jo morsommere blir det.”

Når man snakker om språk som et viktig verktøy for liaisonoffiserene, handler naturlig nok en stor del av arbeidet om å oversette forespørsler til det arbeidsspråket som mottakeren behersker. Arbeidet med oversettelse ligger imidlertid ikke bare i det rent språklige, men i vurderingen av innhold, form og mottaker. Dette gjøres gjennom tilførsel av kunnskap.

”Ragnhild” beskriver dette slik:

”En vanlig arbeidsdag, - jeg får en henvendelse fra Kripos, så må jeg vurdere innholdet i hendelsen, og finne ut hvilken etat vil være den riktige å legge dette fram for. Der jeg er så er det mange etater med etterforskningsmyndighet. Og i hvert fall fem av dem jobber jeg med jevnlig. Det er avhengig av substansen i saken og hva det handler om som avgjør hvor det kan presenteres. Og så må jeg få den oversatt til

lokalt språk og lage en så profesjonell utforming på den som mulig. Og typisk det man får fra Norge er en relativt uformell sak, altså en mail som gjerne begynner med, hei! Det kan liksom ikke jeg sende videre. Sånn er det. Så lager jeg en oversettelse av det.”

I arbeidet med å oversette, ligger det implisitt at man må ta høyde for lokale lover, kultur og struktur. Det lokale lovverket krever kanskje at man må sende en rettsanmodning for å få bistand. Kulturen kan tilsi at forespørselen bør være av formell karakter, og signeres og stemples på en gitt måte for å inngi respekt. Strukturen i oppbyggingen av politiet tilsier hvem forespørselen skal stiles til. ”Jarle” er opptatt av hvordan liaisonoffiserene ikke bare skal være en postkasse, men at de aktivt skal gjøre vurderinger og tilføre kunnskap for at saken skal bli ivaretatt på en profesjonell måte:

”Vi får inn en forespørsel, en sak. Og så er vi veldig opptatt av at vi ikke bare skal lage en blåkopi av den, eller en direkte oversatt versjon av den og sende den videre. Vi skal ikke være som en postkasse som bare oversetter og sender til riktig mottager. Hvis vi skal fylle en rolle så må vi i hvert fall tenke at før den forespørselen går videre, så skal vi ha gjort forskjellige vurderinger. Én, vi skal se om den forespørselen er innenfor mandatet vårt, altså det vi skal arbeide med, om det er ok. Og om det er en alvorlig sak, at det er organisert kriminalitet. Altså, vi har et ganske vidt mandat, vi har ikke de strenge reglene som for eksempel Europol har, at det skal være mellom to eller flere land. Så vi står ganske fritt til å definere det. Men vi kan jo tenke oss at det kan være noe som ligger helt utenfor vårt mandat, og da må vi på en måte stoppe det så ikke det på en måte skaper uro. Det andre, det er at vi må se om denne informasjonen som vi får spørsmål om, om den har vært spurt om tidligere. Da har vi muligheten til å gjøre en sjekk på hvilke navn som har vært innom her i tidligere saker. Og på den måten så kan vi tilføye noe erfaring og kunnskap til disse forespørselene før vi sender dem videre. Vi informerer ikke da om det til mottageren, men vi gir det tilbake til rekvirentene. Så er det dette med oversetting som er en viktig del. At det blir oversatt til det språket som de behersker og er arbeidsspråket her nede. Og det neste er å vurdere hvilken partner vi skal jobbe mot. Og da må vi på en måte vite hva de arbeider med, hvilket saksområde det er. Selv innen ett land så kan vi velge mellom kanskje så mye som tre eller fire forskjellige mottagere. Og når det er gjort og det er sendt videre, så kan det i veldig mange tilfeller være riktig å reise ut og ha et møte og forklare ting.”

6.3 Rollen som tilrettelegger

Som nevnt tidligere, kan liaisonoffiserene ikke drive med operativ virksomhet eller aktiv etterforskning og etterretning på egenhånd. De er avhengig av stedlige myndigheter og kontaktpersoner for at ting skal bli gjort. Deres rolle blir derfor naturlig nok å tilrettelegge for at bistand eller samarbeid kan finne sted. ”Steinar” beskriver dette slik:

”Du kan ikke drive noen egen etterforskning. Jobben din er å hjelpe andre til å få et best mulig resultat. Hvis det er en større sak og for eksempel Norge kan snakke direkte med det aktuelle landet, så er jo det aller best. Da fungerer det. Ja, da er kanskje jobben min over. Som etterforsker i Norge er man mye mer involvert i saker. Her flyter du mer på overflaten hele tiden. Du bare beveger deg videre til neste sak. Det er det beste hvis saken kan gå av seg sjøl på en måte.”

Å være en tilrettelegger for samarbeid har imidlertid flere dimensjoner. Som en del av etterforskning og samarbeid i konkrete saker, er det ofte relevant at en delegasjon fra det aktuelle politidistriktet i Norden reiser til samarbeidslandet for å presentere nye og viktige saker, eller for å følge opp pågående saker. ”Jarle” fremhever dette tiltaket som spesielt effektivt for at vertslandet skal prioritere sakene, og fremhever sin rolle med å legge til rette for at dette kan finne sted.

”Og så har vi veldig god erfaring med i de tilfeller hvis det er en stor, alvorlig hendelse, hvor vi altså får noen fra rekvirentlandet til å komme ned hit og legge fram saken, så ser vi at da løftes det og prioriteres enda sterkere enn om bare vi reiser ut. Det ser vi som en veldig støtte da.”

”Kai” forklarer at hans oppgaver ved disse besøkene fra Norden ofte er av praktisk karakter, men at den avhenger av hans kunnskap om lokale forhold. Han beskriver hvordan det å være tilrettelegger strekker seg fra det faglige hvor hans rolle er å samle og formidle etterretningsinformasjon, til det å være vert og kjentmann for at samarbeidet skal gå så smidig som mulig:

”... og så det blir jo å samle etterretningsinformasjon og formidle den, og sende den i begge retninger skulle jeg si. I forbindelse med etterforskning av konkret sak så er det eksempelvis å tilrettelegge for mye praktiske ting i forbindelse med at folk kommer og skal foreta etterforskning slik at de kommer til dekket bord. At du forhåpentlig har fått

en kopi av en rettsanmodning hvor det er bedt om avhør eller hva de ønsker, og at du da, når vedkommende kommer som skal gjøre ting, kommer fra Norden, så er alt klart. Alt fra basic, hotell, transport, kollegene som skal ta i mot, lokaler hvor det skal skje, og selvfølgelig at kollegene er orientert. Pluss at den strategiske sida, ikke sant, som også er viktig selvfølgelig, du må jo bruke alle typer kilder, både vertslandet og kontaktene der, og pluss åpne kilder, media, you name it. Så det blir liksom at du er en som formidler informasjon i begge retninger egentlig.”

I politiet er det vanlig å skille mellom begrepene strategisk og operativ når man snakker om informasjonsinnhenting eller etterretning (St. melding nr. 7, 2010-1011, s. 80). Strategisk informasjon fokuserer ikke på enkeltsaker, men på sammenhenger. Hovedformålet med dette er blant annet å gi beslutningstagere en best mulig forutsetning for å fatte beslutninger om prioritering av ulike kriminalitetsområder (Sætre, 2007, s. 17). Operativ informasjon retter seg på sin side mot oppklaring av saker eller mot konkrete objekter og er ofte mer målrettet enn den strategiske tilnærmingen (McDowell, 1998, s. 12). Det ligger i liaisonoffiserenes rolle å legge til rette for utveksling av begge typer informasjon, selv om det oftest handler om operativ informasjon i forbindelse med pågående straffesaker.

Å sikre informasjonsflyten i saker, er noe som samtlige informanter er opptatt av. ”Lena” beskriver i den sammenheng at hun er det leddet som ”*syrr saken sammen*” ved å forene kunnskap og informasjon fra de berørte partene:

”Så klarer vi å løse oppgavene på tvers av landene her ved at vi setter oss sammen, og skal vi si, syrr sammen saken. Hva er det de ønsker? Hva ønsker vi av dem? Og så er det å få informasjon ut så fort som mulig. Så det å komme veldig tidlig inn og få jobbe med saken så fort som mulig... da er min oppgave å formidle den kontakten og at informasjonen flyter.”

Ved å jobbe spesifikt opp mot et land, opparbeider liaisonoffiserene seg spesialkunnskap om personer eller kriminelle nettverk som vil kunne tilføre en sak verdifull etterretningsinformasjon. Tilstedeværelsen gir også en oversikt over saker med forgreining til liaisonoffiserens virkeområde. Dette gir dem mulighet til å fange opp koblinger mellom flere saker, og på den måten tilføre de ulike etterforskningsteamene viktig informasjon. Det er også med på å hindre dobbeltarbeid, og å sette etterforskere som jobber mot samme mål i kontakt med hverandre.

6.3.1 Den sosiale faktoren

For å fylle rollen som tilrettelegger, hører det med en god porsjon sosial kompetanse. I sin beskrivelse av rollen har vi sett at ”Jarle” uttaler:

”Det er ikke en instrumentell rolle. Du kan ikke bare si at det er en maskin som kan gjøre jobben. Du må hele tiden sense og føle og ane, hvordan ting blir mottatt og oppfattet, og så må du reagere adekvat i forhold til det.”

Så vel som å være en mellommann, blir det fremhevet at det nettopp er et menneske som utgjør dette leddet, og ikke en maskin.

Innen fagdisipliner som psykologi og pedagogikk er det vanlig å se på *sosiale ferdigheter* som målrettede, samordnende og situasjonsriktige former for sosial atferd som er til gjensidig nytte for de som befinner seg i den sosiale situasjonen (Hargie, 2006, s. 11). En slik måte å betrakte dette på, passer godt til konteksten de nordiske liaisonoffiserene befinner seg i. De opererer på måter som skaper en atmosfære og et samarbeidsklima som gjør at oppgaver blir løst og henvendelser blir besvart. ”Jan” forteller hvordan han vekter enkelte personlige egenskaper som viktige å ha for ”å få gjort jobben”:

”Deretter når det gjelder personlighetsting, så vil jeg si du må være en utadvendt type. En innadvendt eller introvert vil ikke få gjort jobben. For du må hele tiden ta tak i ting. Du må gå og si; ”Hei, deg har jeg aldri møtt før. Vi må snakke sammen.” Og hele tiden ha en sånn utadvendt stil nærmest for å bli kjent, og for å få gjort jobben. Og for i det hele tatt å få til dette her, så det vil jeg si at personlighet er det noe av det aller viktigste. Og jeg vil også si at det er viktig at man viser en slags sånn integritet. Det er kanskje vanskelig å beskrive hvordan det er, men at man, hva skal jeg si, er seriøs da. Da viser man liksom at man har en viss integritet og at politiet stoler på meg, for å si det sånn. Ja, det også er viktig.”

”Kai” bruker begrepene ”*sosial intelligens*” og ”*utadvendt*” når han snakker om viktigheten av sosiale ferdigheter i sitt virke:

”Sosial intelligens er jo liksom noe som er helt opplagt. Hvis du er innadvendt og ikke har noe å prate med folk om, og bare står i en krok... Du må være åpen og utadvendt og by på deg sjøl.”

”Rolf” trekker fram viktigheten av å være tilgjengelig for vertslandets representanter:

”Jeg tror du må være veldig sosial egentlig. Du må være villig til å stille opp når det kreves av deg. Altså hvis politisjefen ringer til meg og jeg ikke kan møte, og jeg gjør det to ganger, så gidder ikke han å ringe til deg. Det er litt sånn... Enten så er du med eller så er du ikke med. Og er du med så blir du fulgt godt opp etter hvert. Men dropper du ut, så er du ute ganske fort.”

Informantenes vektlegging av den sosiale komponenten i rollen korresponderer godt med Bigos beskrivelse av liaisonoffiserene som *”the human interface”* eller *”det menneskelige ansiktet i internasjonalt politisamarbeid”* (Bigo, 2000, s. 74). Bigo bruker dette uttrykket fordi han hevder at det er de som håndterer informasjonsflyten mellom de ulike lands politimyndigheter. Fokuset på sosiale ferdigheter, som har fremkommet i vårt materiale, beriker portrettet som Bigo har tegnet. Det ”menneskelige ansiktet” til de nordiske liaisonoffiserene gjør dem til en slags levende koblingsboks som tar i bruk sosiale ferdigheter og kunnskap for å legge til rette for best mulig samarbeid.

7 "Oljen i maskineriet" – NLOs suksessfaktorer

Det at de nordiske liaisonoffiserenes rolle i mange sammenhenger blir ansett som en suksess i internasjonalt politisamarbeid (se for eksempel Bigo, 2000; den Boer, 2010; Kleiven, 2010b), gjør det betimelig å stille spørsmål om hva som menes med suksess. Vi har derfor ønsket å se nærmere på hva de nordiske liaisonoffiserene *selv* anser som en suksess i sitt arbeid. Svaret informantene gir ligger tett opp til beskrivelsen av deres rolle. For dem henger suksess sammen med hvorvidt de får lagt til rette for samarbeid og får igjennom saker. De fremhever faktorene *tilstedeværelse, effektivitet, nettverk* og *tillitt* som deres viktigste verktøy for å få til dette. Disse faktorene går igjen i annen forskning som berører suksessfaktorer i internasjonalt politisamarbeid. Det som imidlertid ser ut til å være spesielt for de nordiske liaisonoffiserene, er at de befinner seg i en helt unik posisjon når det gjelder å utnytte disse faktorene. Vi synes i så måte at beskrivelsen til "Louise" av liaisonoffiserene som "*oljen i maskineriet*" tjener som et svært treffende bilde på deres rolle i en kompleks politiverden, og lar den derfor henge som overskrift for dette kapittelet.

Før vi tar for oss hver av de fire faktorene, er det viktig å understreke at de mange ganger glir over i hverandre, og at grensedragningene mellom dem ikke alltid er like åpenbare. Så vel som å være viktige enkeltfaktorer, er det i samspillet mellom dem at de når sitt fulle potensial. For å få tillit er det for eksempel viktig å skaffe seg nettverk. For å skaffe seg nettverk er det viktig med tilstedeværelse. Gjennom tilstedeværelse er det mulig å påvirke effektiviteten i saksbehandlingen i en sak det samarbeides om, og så videre.

7.1 Tilstedeværelse

Som vi har vist tidligere, består liaisonoffiserenes rolle i å skaffe seg kunnskap om vertslandets lover, strukturer, kulturer, og personer som sitter på spesiell kompetanse. Ved å være til stede der denne kunnskapen finnes, ligger forholdene godt til rette for å bli en god rådgiver og tilrettelegger.

"Rolf" sa at noe av det viktigste var å ha et *nordisk kontaktpunkt som er kjent med hvordan forholdene er i de landene man representerer i*. "Steinar" forklarte hvordan han kunne *bistå med å tilrettelegge for avhør, komme i kontakt med rette politidistrikt, sette dem i kontakt med rette etterforsker, bistå med råd og informasjon om hvordan ting fungerer og hva som er mulig*. "Jarle" beskrev hvordan *det i veldig mange tilfeller kan være riktig å reise ut og ha et møte og forklare ting*. "Lena" sa at *du har også en rolle i dette her med å være til stede i den*

forstand at de vet om deg og at du er en person som de kan kontakte og som de kan rådføre seg med. ”Jan” kom inn på at man i konkrete saker må ha møter for å fremføre bevis.

Disse utdragene beskriver på ulike måter *tilstedeværelsens* umiddelbare fordeler.

Begrunnelsene som informantene gir på viktigheten av tilstedeværelse, bidrar langt på vei til å besvare spørsmålet om hvorfor man har slike stillinger i politiet. ”Jan” vektlegger blandt annet rask behandlingstid av sakene han arbeider med, som en viktig gevinst:

”Så det å være fysisk til stede og liksom gå rundt på de stedene og kontorene og snakke med menneskene sånn helt direkte og face to face, det føler jeg er ganske viktig og det gjør at ting blir håndtert mye raskere.”

”Steinar” har fokus på at man ikke ville fått den samme bistanden hvis man hadde ringt eller sendt en e-post:

”Ja, det er meg som personen som er på stedet og kan møte den som man skal be om bistand, som man ikke lett kan få til per mail eller telefon. En person som kjenner systemet her. Vet hvordan det fungerer.”

”Lena” beskriver tilstedeværelse som en suksessfaktor både når det gjelder å få gjennomslag og gis prioritet i saker.

”Jeg tilhører en internasjonal gruppe som jeg har veldig mye å gjøre med, og de har som sagt veldig mange andre saker å jobbe med. Men da kan jeg si at suksessfaktoren med det er at sambandstjenesten som er på stedet vil ha mye lettere for å få gjennomslag for sine oppgaver, eller for sine saker, enn for eksempel andre land som ikke har sambandstjeneste her. De sliter med å få, skal vi si, oppgavene gjennomført her nede på samme måte som vi, holdt på å si, har en veldig enkel oppgave med i tilsvarende saker.”

I tillegg fremhever hun tilstedeværelse som en suksessfaktor når det gjelder å motta viktig informasjon, og få til samarbeid på en så effektiv måte som mulig:

”Jeg kom jo totalt uforberedt inn i en sak. Jeg skulle bare inn i en helt annen sak, til en av samarbeidspartnerne her, og går bare rett inn til kontakten, og så i det øyeblikket jeg kommer inn døra, så sier han: Det var jammen godt du kom fordi at nå

har vi akkurat en danske som er tatt med x-antall hundre kg med hasj. Så nå trenger vi din hjelp. Og du trenger sikkert vår hjelp til å få ut informasjon og så videre. Det er et sånt typisk eksempel på at du kommer der og da, altså du er til stede. Egentlig ikke for å søke informasjon, men dette var en sånn sak som bare ramla i fanget på deg. Og så klarer vi å løse oppgavene på tvers av landene her ved at vi setter oss sammen.”

Sammenligningen mellom ulike internasjonale samarbeidskanaler er et tema som går igjen hos de fleste informantene våre. Tilstedeværelse er det elementet som blir trukket fram som liaisonoffiserens styrke. Block (2008, s. 77) støtter dette synet, og hevder at dette gjør at de raskt kan bistå med informasjonsutveksling som i komplekse saker trenger mer aktiv støtte enn en enkel forespørsel som kan ekspederes gjennom Interpol eller Europol. Innvendingene som informantene har, sammenfaller med en del nyere forskning på internasjonalt politisamarbeid som peker på at organisasjoner som Interpol og Europol kan være byråkratiske og virke hemmende på effektivt samarbeid (den Boer, 2010, s. 43).

”Lena” forklarer:

”Så kan du selvfølgelig bruke Europol og Interpol og sånn. Min erfaring med det er at det tar veldig lang tid. Det er en veldig byråkratisk vei å gå og ofte så tror jeg at svarene blir så som så, også fra vertslandet. Hvis du derimot befinner deg på stedet i det landet som disse spørsmålene kommer og som kanskje oppgavene som du også må gjøre er... Hvis du er til stede, så har du en helt annen rolle enn det å sitte for eksempel på en desk på Europol eller Interpol eller hvor det måtte være, når det gjelder et konkret samarbeid med vertsmyndighetene.”

Likeledes peker ”Rolf” på at Europol ikke er rustet til å erstatte det arbeidet som en liaisonoffiser utfører, fordi organisasjonen mangler den tilsvarende muligheten til tilstedeværelse hos vertslandets myndigheter. Han belyser poenget ved å vise til forskjellene mellom de utstasjonerte liaisonoffiserene i Europol og den nordiske liaisonoffiseren som var plassert i Haag fram til 2010:

”Europol kan aldri klare å dekke opp den jobben som en nordisk liaisonoffiser som jobber sammen med politiet, i et eller flere land, klarer å gjøre når en er til stede. Europol skal liksom svare på forespørsler fra Sverige og Danmark og Litauen og alt, ikke sant. Så du har ikke noe operativt... du har ikke noe kunnskap om de forskjellige

politistyrker, om hvilke relasjoner de har til Norden, for eksempel, hvis du jobber i en stor organisasjon. Det er i alle fall mitt inntrykk at den nordiske liaisonoffiseren i Haag, han hadde jo kontakt med absolutt alle politistyrker som fantes i Nederland. Så fordelene med å ha en politimann i Nederland er jo at du kommer inn i de etterforskninger som pågår.”

Det er viktig å understreke at politisamarbeidskanaler som Interpol og Europol, ikke har vært gjenstand for våre undersøkelser. Vårt fokus har vært de nordiske liaisonoffiserene. Når informantene påpeker kritikkverdige forhold og sammenligner sitt virke mot disse organisasjonene, står det for deres egen regning. Vi mener likvel at det har vært riktig å ta dette med selv om vi ikke har hatt fokus på å finne motforestillinger mot deres betraktninger.

7.2 Effektivitet

Tid er ofte en kritisk faktor i etterforskning av alvorlig og organisert kriminalitet. ”Jan” hevder blant annet at:

”org. krim saker... det å bruke det en før kalte utradisjonelle etterforskningsmetoder, sånn som kommunikasjonskontroll, spaning, hemmelig ransaking, romavlytting. Alt dette her må skje ganske fort, og man liksom håndterer ting på en måte, ”on the spot”, der og da, liksom. Vi får høre på avlyttingen at det og det skjer, vi må handle ut i fra det. Det er jo litt sånn typisk for org. krim saker, ting skjer her og nå. Det er ikke som å følge etter en drapsmann som har utført et drap, og prøve å finne ut det i ettertid. Dette er liksom på en måte litt mer her og nå, eller det skjer nå.”

Betydningen av effektivitet er noe som også understrekes i intervjuer av politifolk som har arbeidet med transnasjonal, organisert kriminalitet (Block, 2008, s. 75). Hvis man skal lykkes med å stanse og straffeforfølge de som driver med dette, er man som regel avhengig av at informasjon flyter mellom aktørene uten unødvendig opphold. Både ”Rolf” og ”Lena” vektla tid som en viktig variabel i sine redegjørelser for hva de gjør. ”Rolf” sa at det var viktig å komme igjennom med saker så fort som mulig. ”Lena” sa at man måtte få informasjon ut så fort som mulig.

”Rolf” utdyper her hvor viktig tidsaspektet er, ved å vise til en sak hvor en pakke med narkotika ble sendt via landet han arbeidet i, til Norge, og effektivitet gjorde norsk politi i stand til å pågripe mottagerne i Norge:

”... så ringte telefonen og han sier at: du, nå har vi et beslag på fem seks kg råopium her. Beslagene var en postsending som skal til Norge. - Er du med på den? Klarerte den og fikk en kontrollert leveranse opp. Og pågrep to iranere oppe på Samvirkelageret på Raufoss... Så hurtighet... Du må vite hvem du skal kontakte. Og sånt. Jeg kontaktet jo bare Kripos og da kjørte vi den saken. Men jeg tror det hadde kommet til å gå ett til to døgn hvis du skulle kjørt den saken gjennom Interpol. Det er jo den eneste kanalen du hadde klart å få til dette. Og guttene følger jo med på hvor pakken er på internett. Hvis den da blir stående i to døgn der nede, så hadde de sannsynligvis skjont at det var noe galt. Ja, tidsfaktor, og også det at du vet hvem du skal ringe til hjemme. De hadde ikke tenkt på å sende den via Interpolkanalen i det hele tatt, hvis jeg ikke hadde vært der.”

En kontrollert leveranse er en etterforskningsmetode der ulovlige smuglervarer, for eksempel narkotika, lokaliseres og kunne vært beslaglagt, men under kontroll tillates å bli transportert fram til mottageren. Formålet med metoden er at politiet skal kunne avdekke forbindelseslinjer og mottagerledd (Refvik, 1997, s. 123). Metoden kan også benyttes i forbindelse med postsendinger slik som i eksempelet til ”Rolf”.

”Lena” viser til et annet eksempel der tid og effektivitet var av sentral betydning for å få kontroll på noen hasj-smuglere som var på vei til Danmark:

”Så du kan si at en sak som kanskje i normalt tilfelle ville ha startet med å gå den tunge veien via Europolkanalen, og så videre. Så ville det ha gått veldig mye tid til spille. Og tid, det er som regel i etterforskningsammenheng veldig viktig å komme inn i en tidlig fase i saken for å nøste. Ja, vi vet vel det at, en som blir pågrepet, la oss si i den konkrete saken her da. Så skulle han bare hjem med en del hundre kg hasj til Danmark. Og hvis denne personen hadde fått lov til å kjøre opp til Danmark, så hadde det vært veldig greit. De ville ikke ha visst noen ting, sannsynligvis, og alt hadde lyktes for han. I dette tilfellet så var det utrolig viktig å få informasjon, hvilket bilnummer er det, hva er det han kjører? hvilke mobiltelefonnumre er det han bruker, for å knekke et baknett som kanskje sitter og venter på den transporten her. Og vi vet at det kanskje tar to dager å kjøre til Danmark. Hvis du da hadde gått denne, skal vi si, vanlige mølla, så hadde det sannsynligvis gått både tre og fire dager, før de hadde vært alarmert, og da kunne mange bevis ha vært borte på veien.”

”Jan” fremhever effektivitet som et fortrinn ved posisjonen som nordisk liaisonoffiser. Han forklarer hvordan han som liaisonoffiser har suksess på dette feltet ved at han har fått utpekt egne kontakter som er rede til å bistå ham, slik at han får raske svar ved behov:

”Jeg har fått utpekt egne kontaktpersoner som har spesielt ansvar for å serve meg og kanskje et par andre sambandsmenn fra andre land. De har liksom en liten gruppe mennesker som de server og da svarer de alltid på telefon og gir meg det jeg trenger ganske fort.”

Som vi også var inne på i kapitlets innledning, synliggjør ”Jan”s uttalelser hvordan elementene *effektivitet* og *nettverk* glir over i hverandre. Det at han har *egne kontaktpersoner*, gjør nettopp at han kan få rask hjelp når han har behov for det. Dette bringer oss over i den betydningen nettverksbygging har i arbeidet som de nordiske liaisonoffiserene utfører.

7.3 Nettverk

For å stanse kriminelle som operer på tvers av landegrenser, ligger det implisitt at man må skaffe seg samarbeidspartnere utenfor egen stats grenser. Slik fremstår det også for ”Ragnhild”:

”Altså alt er jo basert på at du har et nettverk. I den delen av verden som jeg er så er personlig kontakt veldig viktig. Samtidig som at man må ha et formelt grunnlag for det man holder på med. Det jeg gjorde var selvfølgelig å forsøke å bygge meg et sånt nettverk og kontakter. Overfor myndighetene må man ha kontaktpersoner på hvert enkelt sted der man har behov for å ha kommunikasjon. For hvis man ikke har det så kan man like gjerne sitte i Norge og sende en faks, altså. Da kommer du aldri forbi den der... du kan bruke det til rene registerundersøkelser, men hvis du skal ha gjort noe så man kunne vite hvilke knapper man skal trykke på.”

Block hevder at gjennom å bygge nettverk, får liaisonoffiserer tilgang til de rette kanalene for å formidle god etterretningsinformasjon, uten unødvendige forsinkelser (Block, 2008, s. 74). På den måten vil de kunne veksle mellom ulike kanaler, og hvem som bør settes i kontakt med hvem, avhengig av hva slags sak eller informasjon det er snakk om. ”Jan” var inne på dette da han beskrev styrken i den *frie koordineringsrollen* som liaisonoffiser.

I våre tidligere gjengivelser har vi sett at ”Rolf” har fortalt at han hadde *møter med statsadvokat, og møter med politiet*. ”Lena” fortalte at hun *setter seg sammen* med representanter fra vertslandet og *syrr sammen saker*. ”Steinar” sa at jobben kunne bestå av å sette *etterforskere i kontakt med hverandre*. ”Jan” forklarte hvordan han kunne ha *møter* med politiet i vertslandet for å *fremføre saker* fra Norden. Dessuten gikk han på mottagelser og snakket med *presidenten, statsministeren og kollegaer*. ”Ragnhild” hevdet at *alt var basert på at du har et nettverk*. Så godt som alle våre informanter understreker viktigheten av nettverksbygging, og hvordan et godt nettverk spiller en betydelig rolle for å få jobben som nordisk liaisonoffiser gjort. ”Kai” sier for eksempel:

”... I det hele tatt å ha et bra nettverk. Hvis ikke blir det litt tungt. Det er eksempel på folk som ikke har hatt det og da blir det vanskelig.”

”Jan” er like tydelig:

”Personlig kjennskap. Personlig kjennskap. Personlig kjennskap. Personlige kontakter. Det er det, det handler om. Det er derfor vi er der. Det er derfor man bruker ressurser på å sende folk til utlandet. Så jeg, på en måte, jobber konkret med å bli kjent med mennesker.”

”Steinar” forklarer videre hvordan han går fram for å skaffe seg nettverk:

”Jeg tenker at det første året er veldig viktig. Kontaktnettverk er kjempe viktig. Være ute å delta alt du kan delta på. Kan du si. Få gode kontakter i så mange forskjellige organisasjoner som mulig. Politidistrikt som du ser at er sentrale. Så, etter hvert så bruker du jo veldig mye de kontaktene du har. Det går seg liksom til, og du bruker disse kontaktene og du vet hvem som er flinkest til å levere, eller leverer rasket på de forskjellige sakene. Så det, ja. Skaff kontakter, absolutt. Og pleie kontakter. Være sosial og delta på det som er.”

”Rolf” utfyller dette:

”Du må skaffe deg gode kontakter. Skaffe deg kontakter, og gjerne ta over kontakter, men samtidig så er det litt sånn, at du må gå din egen vei. Være aktivt ute. Det nytter ikke å sitte på kontoret. Du må vise deg fram. Si hvem du er. Jeg er norsk. Spandere middager. Drikke litt øl.”

”Ragnhild” likeså:

”Selv om jeg er en hyggelig person så blir folk lei av å snakke med meg hvis jeg ikke har noe substans å fare med. Da” kjøper” jeg meg venner. Jeg har et representasjonsbudsjett og jeg spanderer lunsjer på folk, altså.”

7.4 Tillit

Tillit blir ofte betraktet som et grunnleggende premiss for at politisamarbeid skal fungere (Larsson, 2006, s. 461). Flere forskere understreker viktigheten av tillit i internasjonalt politisamarbeid (se for eksempel Block, 2008; Bigo, 2000; den Boer, 2010; Guille, 2010).

Robertson hevder sågar at:

”Where cooperation exist, there is trust and where there is trust, there is cooperation.” (Robertson, 1994, sitert i Guille, 2010, s 23)

Det finnes en rekke teoretiske tilnærminger til tillit som fenomen (Halvorsen, 2003, s. 3).

Tillit betraktes som en viktig faktor i studiet av en mengde samfunnsinstitusjoner og fenomener. Eksempler er medarbeideres tillit til ledere, befolkningens tillit til myndighetspersoner eller publikums tillit til politiet. Gambetta har definert tillitsbegrepet på en måte som er treffende for vårt materiale. Også han ser sammenhengen mellom tillitt og samarbeid:

”When we say we trust someone or that someone is trustworthy, we implicitly mean that the probability that he will perform an action that is beneficial or at least not detrimental to us is high enough for us to consider engaging in some form of cooperation with him.” (Gambetta, 1988, s. 217)

Tillit er kanskje spesielt viktig innen polisiært samarbeid, fordi informasjon om kriminalitet er av sensitiv karakter og kan i mange sammenhenger utsette mennesker for farer. Kilder som politiet har i kriminelt belastede miljøer, kan ha kommet med informasjon som ville utsatt dem for alvorlige hendelser eller trusler, dersom det ble kjent at de hadde formidlet informasjonen til myndighetene. I tillegg kan myndighetene av og til ha behov for å beskytte sine innhentingsmetoder for blant annet å sikre tilførsel av kritisk informasjon. Dette gjør at man ikke uten videre kan referere til utenlandske myndigheter dersom opphavet til informasjonen blir et tema i en rettssak eller lignende. Myndighetene som samarbeider må

kunne stole på at utveksling av informasjon forvaltes forsvarlig, og i tråd med det som avtales. Indirekte kan man si at liaisonoffiserene gjennom tilstedeværelse og bygging av personlige relasjoner, arbeider med å etablere tillit mellom ulike lands myndigheter.

Fravær av tillit, eller tillitsbrudd, representerer sannsynligvis en av de største enkeltfaktorene som kan ødelegge for internasjonalt politisamarbeid (Larsson, 2006, s. 461). Det kan skape problemer på alle nivåer i et samarbeid. På makronivå blant politikere og toppledere, og også helt ned på mikronivå blant saksbehandlere som driver med konkrete etterforskninger. Larsson trekker fram politikorrupsjon, dårlige eller slappe rutiner for behandling av forespørsler, eller at konfidensiell informasjon lekker ut til media, som eksempler på hvordan tillitsbrudd kan oppstå. ”Kai” gir et eksempel på hvordan lovverk (makronivå) kan skape begrensninger i muligheten til å etablere kontakt og tillit blant praktikerne (mikronivå):

”I lovgivningen så heter det at politiet ikke kan ha kontakt med andre, med politi og andre myndigheter fra utlandet uten å ha tillatelse fra sin sjef. Det vil si at jeg kunne ikke ha noe uformell kontakt med kollegene uten at jeg sendte en skriftlig henvendelse på forhånd der jeg ba om et møte. Det heter også i lovgivningen der at utenlandske tjenestemenn ikke har adgang til deres kontorer og hus. Det vil si at alle møtene ble foretatt på mitt kontor på generalkonsulatet. Så det vil si at de kom til meg i stedet for at jeg kom til dem. Det var grei måte det altså, men det sier jo litt om tillitten som de har til utenlandske tjenestemenn. Det at vi ikke kan komme inn på et kontor en gang.”

Deflem (2002, s. 17) hevder at politiinstitusjoner og politifolk har et behov for å være selvstendige og adskilt fra politiske diktater dersom et effektivt samarbeid om kriminalitetsbekjempelse skal være mulig. Dette betyr at praktikerne må få jobbe i fred uten at sjefer og politikere blander seg inn, og lager byråkrati og instruksjoner som vanskeliggjør et operasjonelt samarbeid. Selv om det er lite den enkelte liaisonoffiser får gjort med denne situasjonen, viser eksemplet som ”Kai” trekker fram at veien til et av de mest grunnleggende kriterier er utfordrende og avhenger av mange faktorer.

”Kai” trekker dette videre, og viser til et annet eksempel på hvor mangel på tillitt, på et overordnet politisk nivå, kan forplante seg helt ned til etterforskernivå, og i siste instans resulterer i manglende utveksling av viktig informasjon:

”Personlig tror jeg at terskelen er for høy, det er det første. At myndighetene hjemme ikke stoler på myndighetene her. Det kan være berettiget eller ikke berettiget, det kan

man sikkert diskutere. Men i og med at Norden har valgt å plassere og ha et samarbeid her, så må man dele informasjon. For hvis man ikke deler får man heller ikke noe tilbake. Og et land som dette hvor det er 4-5 forskjellige organer som driver etterforskning, og de ikke har noen tradisjon for å dele informasjon med hverandre, og da, ikke sant, da ligger det litt langt inne at de skal begynne å dele informasjon med utlandet. Men det er klart at dersom vi hadde begynt å dele informasjon med dem så hadde de kanskje funnet ut at det kunne være en viss fordel for dem å få informasjon, og at man kan dele litt...”

Disse omstendighetene var svært begrensende for ”Kai” sine muligheter til å bygge tillit og til å utnytte potensialet som ligger i funksjonen som nordisk liaisonoffiser. Han kommer selv ganske eksplisitt inn på dette:

”Problemet er jo at forutsetningene for å kunne gjøre det vi skal gjøre, ikke er helt på plass der jeg er. Det er det som gjør at det blir litt problematisk.”

Sammenhengen mellom tillitt og samarbeid blir illustrert på forskjellige måter i vårt materiale. Utfordringen med at mange land ser ut til å ha mer tillitt til personer framfor systemer, går imidlertid igjen. ”Rolf” forklarer hvordan han gjennom personlige relasjoner tilnærmet seg tillit, som en forutsetning for å utveksle informasjon:

”Jeg har jobbet like lenge i politiet som de har vært en selvstendig stat. Du kan jo tenke deg hvor langt de har kommet i forhold til det å stole på folk og det å ha systemer. Så for meg, så synes jeg det var veldig vanskelig, men det var noen du ble veldig godt kjent med. Da fikk du den informasjonen sånn fra hånd til munn. De mistenkte deg nesten for å være spion, tror jeg, til å begynne med.”

Tillitt fremstår også som en faktor som fører til at de nordiske liaisonoffiserene får hjelp til rask håndtering av sakene. ”Jan” beskriver i den sammenheng hvordan kjennskap og vennskap forplikter:

”... tragisk nok så er det sånn at dette er mennesker jeg kjenner nærmest personlig og det er sånn, hva skal jeg si... Det er vanskelig å si nei til noen du kjenner personlig, og det er litt av bakgrunnen for dette her. Derfor så går jeg inn for å bli kjent med folk personlig. Det er synd at det er sånn i politisystemet, men ”jasså, det er ”Jan” som ringer, da må vi prøve å gjøre det fort og greit og hjelpe han”. Sånn er det faktisk. Og

det føles litt rart kanskje, når man har sånne gode systemer som Europol og Interpol og alt mulig, men det er i alle fall litt sånn det fungerer.”

Også her får vi belyst betydningen av den menneskelige og sosiale faktoren, framfor de mer instrumentelle strukturene som Europol og Interpol representerer. Vi ser hvordan det synes lettere, i internasjonalt politisamarbeid, å etablere tillitt i mellommenneskelige relasjoner, framfor mellom mennesker og systemer.

Det at tillitt fordrer personlig kontakt, kan også ha sine ulemper. Brudd i kontaktnettverk dersom en person bytter jobb, dør, eller går av med pensjon, kan føre til at muligheten til å motta etterretningsinformasjon forringes (Guille, 2010, s. 29). For Norden kan det bli problematisk dersom man legger ned virksomheten på steder der man har etablert gode forbindelser og relasjoner. Det kan føre til at man mister kontakt og at samarbeidet forvitrer. Tillitsforhold i denne sammenhengen kan også være problematisk på andre områder, hevder Guille. Det kan medføre dubling av arbeid ved at informasjon blir forbeholdt de få, mens de som kanskje kan trenge den, må finne fram til den på egenhånd gjennom andre kanaler. I sin tur kan det føre til mangel på et juridisk fundament og mangel på gjennomsiktighet. Vi finner støtte for disse betraktningene i vårt materiale. ”Jarle” hevder til og med at det kan oppstå diplomatiske kriser hvis slike forhold går for langt:

”Det er mange eksempler på at sambandsmenn har vært ”lonely riders”, ensomme jegere, og jobbet mer som etterforskere enn som, på en måte, representanter for en institusjon. Og jeg sier, det skal ikke være mekanisk. Jeg er en forkjemper og tilhenger av at vi på en måte skal være mennesker som kan føle og sense og gjøre alt dette her. Men det er veldig viktig at vi ikke representerer oss selv. Vi representerer en enhet, for så vidt en nordisk institusjon. Det er vi på en måte veldig opptatt av. Og da må vi på en måte være lojale overfor det. Det er veldig mye i politiet fortsatt, at ting går veldig mye mellom individer. Selv her nede så er det direkte informasjonsutlevering mellom etterforskere i ett land her og i ett land hjemme, uten at noen andre vet om det. Det tror jeg i det lange løp, vil føre til at man går utenfor mandatet sitt og at man kan få, i verste fall, diplomatiske kriser, eller at man ødelegger forholdet til det landet på lang sikt. Så sånne ting er jeg opptatt av. At det skal være gode relasjoner på individuelt nivå, men det skal aldri være tvil om at vi representerer institusjonen. Hvis jeg blir borte og det kommer en ny en, så skal overgangen ikke være så veldig stor.”

8 Et uforløst potensial

Til nå har vi vist at det er gode grunner til å støtte påstanden om at de nordiske liaisonoffiserene representerer en suksess i internasjonalt politisamarbeid. Det er likevel nødvendig å nyansere dette bildet noe. Ut over det unike som ligger i at fem land samarbeider om å dele både goder og utgifter, er det lite i vår undersøkelse som fremhever den nordiske ordningen som mer vellykket enn andre lands liaisontjenester. Det er grunn til å tro at de suksessfaktorene som våre informanter trekker fram, vil gjelde for enhver liaisonoffiser, uansett land og polititilknytning. Det gjør den ikke til noe mindre vellykket, men kanskje noe mindre spesiell enn det enkelte har antydnet. På den andre siden finner vi i vår undersøkelse ting som tyder på at det ligger et uforløst potensial i å utnytte den nordiske liaisonordningen bedre. Følgende utsagn fra våre informanter gir en klar pekepinn på dette:

”Jeg tror at sambandsmannsfunksjonen, og konseptet som sådan har et større potensial enn det som er utnyttet i dag.” (“Ragnhild”)

”Potensialet kunne vært doblet flere ganger.” (“Jarle”)

”Jeg tror at det ligger et større potensial i måten å jobbe på.” (“Lena”)

”Så i noen tilfeller føler jeg at dem ikke bruker meg godt nok.” (“Jan”)

”Vi blir brukt alt for lite.” (“Kai”)

”Potensialet blir ikke utnyttet godt nok.” (“Steinar”)

”Potensialet er mye større, men det spørs hvor man er.” (“Rolf”)

Kunnskap er makt, sa Francis Bacon da han på slutten av 1500-tallet argumenterte for vitenskapens plass i samfunnet. Om kunnskap ikke skal tillegges makt i vår sammenheng, fremstår mangel på kunnskap om de nordiske liaisonoffiserene og internasjonalt politisamarbeid som hovedgrunnen til at tjenestene ikke utnyttes godt nok. Dette kan resultere i liten forståelse for hvordan internasjonalt politisamarbeid fungerer, manglende prioriteringer, liten tilgang på saker, og at man bruker tid på feil type saker. Liaisonoffiserens egen opplæring og kunnskap blir også trukket fram som et område med et forbedringspotensial.

I tillegg til mangel på kunnskap, ser vi at også organisatoriske trekk ved selve PTN-samarbeidet blir fremhevet som problematisk. Ut i fra informantenes beskrivelser later det praktiske, daglige samarbeidet ”på gulvet” til å fungere meget godt og uproblematisk. Mangel på en enhetlig strategi og framtidstanker mellom de nordiske landenes ledelse, blir imidlertid sett på som svekkende for tjenesten. Sveriges og Danmarks tendens til å trekke ut sine liaisonoffiserer fra europeiske land til fordel for Europol, blir betraktet som særlig problematisk.

8.1 Mangel på kunnskap

En grunnleggende forutsetning for å ha et godt utbytte av liaisonoffiserene, er at både politiet i Norden og vertslandet kjenner til deres tilstedeværelse, hva de kan brukes til og ikke minst at de bruker dem. Denne kunnskapen blir etterlyst av samtlige informanter. ”Kai” beskriver det slik:

”Det burde være mer informasjon om muligheter og begrensninger i hva vi kan gjøre i PTN-sammenheng. Og kanskje at vi burde være flinkere til å vise eksempler på litt sånne saker som går bra. Se her hva PTN får til og hvordan vi klarte kjapt å gjøre ting. Det kunne kanskje overbevise folk om å bruke oss mer. Så det er absolutt en jobb å gjøre der. Og det må finnes måter, slik at de helt ned på grasrota vet at det faktisk finnes noe som heter PTN. For det tror jeg dessverre ikke at de gjør. Altså, det er min følelse at folk ikke vet det i dag. Om hvor det er folk hen, og hva vi kan gjøre.”

”Jarle” underbygger denne oppfatningen med å vise til at det bare er en liten håndfull personer i de nordiske landene som utgjør hans hovedoppdragsgivere. Det gir en nokså tydelig indikasjon på at det er for få personer i nordisk politi som benytter de nordiske liaisonoffiserene:

”I Sverige så er det mindre enn 8 personer som er på en måte hovedoppdragsgiverne våre. I Danmark så er det en liten håndfull og tilsvarende i Norge. Så det er disse nøkkelpersonene hjemme som på en måte styrer vår arbeidshverdag.”

Samtidig som det higes etter effektivitet og enklere samarbeid fra flere nivåer (se for eksempel Riksadvokaten, 2012; St. melding nr. 7, 2010-2011) er det viktig å ta inn over seg at enkelte ting tar tid, og at land er forskjellige. Gjennom sin tid som nordisk liaisonoffiser forteller ”Hege” at hun erfarte store forskjeller i hvordan ulike land håndterte politiarbeid.

Hun la vekt på at hun ikke opplevde den ene måten bedre enn den andre, men sa at det mer var snakk om ulike måter å nå målet på. Som vi har sett tidligere, ligger nøkkelen til å takle utfordringer, i å sette seg inn i hvordan enkelte politimetoder er regulert i de ulike landene. Å opparbeide seg kunnskap om hvordan hvert land regulerer ulik type virksomhet, blir selvsagt for mye for hver enkelt politimann og hvert enkelt politidistrikt. Det er her liaisonoffiserene kommer til sin rett. Mangel på forståelse for at stater håndterer sine straffesaker på ulike måter, skaper imidlertid problemer for de nordiske liaisonoffiserene. Dette kan materialisere seg i overdrevne forventninger om bistand, utidige purringer, eller troen på at det er bortkastet tid å søke hjelp utenfor eget land fordi det ikke fører fram, eller fordi det blir for komplisert. ”Jan” beskriver denne utfordringen på følgende vis:

”Jeg vil si at en av utfordringene i mitt vertsland er et tungrodd byråkrati. Det er innimellom så tungrodd at det er ubegripelig for oss i Norge. Fordi de tenker ikke på samme måte som oss. Du må sende meg et offisielt spørsmål, en offisiell anmodning, og alt skal være veldig sånn offisielt fra sjefen og så videre... og det er en av grunnene til at veldig mange saker tar lang tid... Og så er det egentlig mer sånne regelsett som kan være uforståelige for oss. Det gjelder egentlig for dere da, eller for nordiske kollegaer, for jeg er midt oppe i det her. Men jeg må prøve å forklare for politiet i Norden, om hvorfor det er sånn og sånn. Og da er det liksom litt sånn vanskelig å forklare fordi det er veldig annerledes regler og jeg er jo midt i mellom. Så jeg må på den ene siden si til vertslandet: ja vel, det er sånn det er hos dere. Så sier politiet i Norge at: hvorfor kan de ikke bare skjære igjennom å dra og ransake, for eksempel. Men ting er annerledes og vi må gjøre det annerledes, kanskje sende en rettsanmodning eller lignende. Og det er litt spesielt å være sånn midt i mellom. Og det vil jeg si er en av utfordringene. Altså, som eksempel på det så er det veldig lett å få kommunikasjonskontroll her og de får det for mange måneder når de først får det. Så det er jo fint på den ene siden. Men hvis det på en sånn kommunikasjonskontroll kommer fram ting da, for eksempel innførsel av stoff til Sverige, så vil ikke svensk påtalemyndighet godta det som skjellig grunn til mistanke fordi det har bare fremkommet på en enkel måte med en kommunikasjonskontroll som ikke er godkjent i det svenske systemet. Så da har man det litt sånn motsatt igjen. Så det er litt sånne regler som er veldig annerledes og det er litt vanskelig å forklare.”

Videre beskriver ”Jan” mangelen på forståelse og tålmodighet fra nordisk politi:

”Det blir litt utfordring med hvor mye man skal purre. Fordi norsk politi, eller nordisk politi vil jo ha ting igjennom hele tiden. Men hvis jeg ringer eller purrer på mine kontakter hver gang jeg får det fra Norden. Da ville de blitt lei av meg, og på en måte støtt meg ut, tror jeg. For jeg må på en måte prøve å ta den litt mer sånn diplomatiske vendinga å purre litt sjeldnere da, for å si det sånn. Og gjøre det kanskje når jeg har et møte med dem om noe annet osv, og ta det face to face. Og det er litt sånn spesielt. Men norsk og nordisk politi spør jo meg: har du mast nå, har du purret nå. Da må jeg jo bare si ja. Men politi og påtalemyndighet i mitt vertsland tror jeg ikke ville godta at jeg driver og purrer på dem en gang om dagen, som de vil jeg skal gjøre av og til, og det er litt sånn utfordring. Jeg må på en måte finne en sånn avveining på hvor mye jeg skal purre.”

”Jarle” retter oppmerksomhet mot at det trengs to parter for å få til et samarbeid, og at dette har en tendens til å komme i skyggen i jaget etter å få svar på egne spørsmål. Ved å ha et større fokus på hva Norden kan gjøre selv for å fremme samarbeid, mener han at liaisonoffiserene ville fått en enklere og mer effektiv rolle:

”Det aller viktigste har jeg nevnt allerede. Og det er at vi får til et samspill hjemme med myndighetene her nede. Det vil si at vi ser at vi har nytte av å kunne gi en sak og få svar på saker her nede. Men da må vi i det vi sender av gårde en henvendelse om å gjøre en undersøkelse, så må vi stoppe, og så må vi tenke: hva om denne hadde kommet til oss? Ville vi vært like effektive da? Ville vi vært like imøtekommende i forhold til å ta imot og gjøre denne undersøkelsen. Ville vi brukt den energien det er for å ta ut trafikkdata hvis dette kom fra utlandet til Norge.”

Informantene retter ikke bare kritikk utover. Også når det gjelder egen kunnskap, mener de at det ligger et forbedringspotensial. Som et forslag til forbedring av liaisontjenesten, trekker informantene fram at det er mye å hente på å bedre opplæring og forberedelse av liaisonoffiserene før de reiser ut. ”Louise” vektlegger behovet for en lengre og bedre overlappingsperiode som et viktig virkemiddel:

”... En litt bedre overlappingsperiode. At en får litt lenger tid til å forberede seg. Jeg var her nede tre dager og fikk hilst på de viktigste kontaktene, og det var det. En burde vært her nede kanskje i 14 dager. En kan tenke at dette blir dyrt og det blir mye reising. Men vi skal tross alt være i dette landet i fire år og stillingen koster masse

penger. At du bruker en tre til fire uker er jo en pølse i slakter tida. Så enda bedre forberedelse til de som skal reise ut.”

”Steinar” peker på at det generelt burde vært en bedre utdanning av liaisonoffiserer, og viser til at han har erfart at andre land har et mye mer omfattende utdanningsopplegg:

”Jeg synes jo at vi bør ha en bedre utdanning av sambandsmennene. For det er ganske dårlig nå. Det skjønner jeg godt nå som jeg har kommet hit og ser hvordan andre lands sambandsmenn har det. Hvor mye mer omfattende utdanning og bakgrunn de har enn, i hvert fall de fra Norge har. Jeg vet ikke helt hvordan det er i de andre nordiske landa. Det er litt sånn tilfeldig. Det var i hvert fall litt tilfeldig. Du får veldig seint vite at du har fått stillingen. Også er det en rask rundreise i Norden, så er du innom Interpol, bare sånn, Europol, innom Økokrim. Det er lite verdt synes jeg. Man bør tas ut av den normale tjenesten man har og i hvert fall ha noen måneder med utdanning. Og ikke minst en overlapping med den som er der. En måned, det har tollvesenet. Jeg hadde én dag. Det er jo nesten null verdt. Du får sett kontoret og raskt arkivet og treffer kanskje noen, hei, hei. Det burde være mye lenger overlapping.”

Ved å ha bedre forkunnskap og en god overlappingsperiode, mener ”Steinar” at utnyttelsen av liaisonoffiserene hadde blitt bedre for norsk politi:

”Jeg hadde jo hatt bedre kompetanse og slipper å begynne på scratch i den type saker da. Jeg hadde jo gjort jobben min bedre fra starten. Du skal liksom lære deg jobben når du komme hit, i stedet for å kunne det allerede.”

Vi har tidligere pekt på at utbyttet av liaisontjenesten vil være personavhengig, ettersom deres instruks og mandat etterlater seg et relativt stort handlingsrom for hvordan rollen skal fylles. Forberedelse og tilførsel av kunnskap før og under tjenesten synes i så måte å bli enda viktigere. Ved siden av å trekke fram viktige kvalifikasjoner som politifaget, kunnskap om rettslige og kulturelle rammer, språklige og sosiale ferdigheter, kretser tilbakemeldingene rundt at de ønsker seg mer kunnskap om de øvrige samarbeidsinstitusjonene og rammeverk som regulerer internasjonalt samarbeid. ”Louise” og ”Steinar” gir noen eksempler på hvordan man på denne måten vil kunne øke utbyttet av liaisontjenesten:

”Bedre forberedelse av sambandsmenn før vi reiser ut. At vi blir bedre forberedt når det er land som trenger språk. Men også kunnskap, særlig om hvordan de andre kanalene fungerer.” (“Louise”)

”Innen tradisjonell etterforsking og skjult etterforsking hadde jeg ganske god bakgrunn, men det som jeg personlig manglet var mer på European Arrest Warrant, utleveringssaker, hvilke avtaler Norge har, tollavtaler, Interpol, Schengen, som er ganske viktige å vite noe om” (“Steinar”).

Liaisonoffiserene er styrt av de oppdragene de får fra politidistriktene i Norden. Alle henvendelser til vertslandet om operative tiltak skal sågar forankres hos hjemlig politimyndighet (PTN, 2012). For å øke utbyttet av liaisontjenesten, etterlyser derfor ”Louise” en klarere belønning overfor de distriktene som tar ansvar:

”Mange tror at vi bare kan spa opp den ene interessante saken etter den andre. Men vi er avhengige av å få noe å jobbe med. Og for at vi skal få noe å jobbe med er det viktig at vi ser på hvordan vi er organisert hjemme i Norge også. At hvis en begynner å virkelig synliggjøre at politidistriktene blir belønnet for å ta ansvar, om det så er i andre land, så vil en jo få mye mer saker.”

Slik beskriver ”Ragnhild” problematikken rundt manglende oppfølging av etterretningsinformasjon:

”Vi har informasjon om narkotika, vi har informasjon om våpen, informasjon om prostitusjon, om stjålne biler. Men det vi gjør da som politi, det er at vi registrerer det, ikke sant. Og når du da går tilbake og ser litt på det, og det er det også andre som har gjort. Jeg mener at vi hittil i år har nyregistrering av navn på 200 personer herfra. Nyregistreringer! Det er selvfølgelig alle slags rare kilder til det, og sånn. Men man skulle kanskje tro at det var noen, en viss prosent, som har grunnlag for oppfølging. Og hvis du får til det, så er jeg ganske sikker på at du hadde klart å komme opp med informasjon som du ikke hadde fått ellers. Men det er klart du kan ikke sitte ute og skape den type forespørsler. Det er ikke sånn det ideelt sett skal fungere. For hvis jeg har forsøkt å gå tilbake til de distriktene som registrerer relevant informasjon, og sier at her har vi et stykke informasjon som det er verdt å gå videre med, som vi kan ta for dere hvis det er interesse for det, ikke sant. Da trækker du jo samtidig i distriktets

prioriteringer. Da er du jo tilbake til det her med hvor lang tid og hvor mye ressurser kan du bruke på en enkeltsak.”

”Ragnhild” mener videre at mangel på kunnskap hos lederne i de ulike politidistriktene kan forklare manglende prioritering av internasjonalt samarbeid. Hun mener at dette er et klart forbedringsområde, og en direkte grunn til at liaisontjenestens ikke får utnyttet sitt potensial:

”Når du koker det ned til det det egentlig handler om, så er det politidistriktenes prioriteringer. Politidistriktene blir målt på økonomi og saksbehandlingstid, for å si det populært. Og hvis du begynner å dra til utlandet, særlig enkelte litt mer eksotiske utland, så vet du at begge deler ryker. Det kommer til å ta lang tid, det kommer til å koste mye penger. Sånn totalt sett. Det å bruke NLO vil ikke koste så mye penger, fordi hver NLO har et eget budsjett. Sånn sett. Men selv der så stopper det opp, altså.”

”Jarle” peker i den forbindelse på Norges generelle forpliktelser i internasjonalt politisamarbeid ved at man har inngått samarbeidsavtaler, og tilsluttet seg organisasjoner som Interpol og Europol. Han mener at det er problematisk at dette ikke blir fulgt mer systematisk opp. Også dette blir begrunnet i at hvert politidistrikt ikke klarer å se forbi eget distrikt og egne mål:

”Norsk politi har forpliktet seg til å bidra inn i Europol (og andre internasjonale samarbeid). Og den forpliktelsen, den tror jeg ikke har gått opp for norsk politi, og norske politiledere. Fordi at man tenker at dette er mitt distrikt. Dette er mine mål. Dette er mine saker. Det som på en måte er utenfor der, det er egentlig meg uvedkommende.”

I Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2012 går det frem at alvorlig internasjonal og organisert kriminalitet skal prioriteres av politidistriktene (Riksadvokaten, 2012, s. 7). Det er lett å tenke seg at en bedre utnyttelse de nordiske liaisonoffiserene ville gitt positive resultater i forhold til Riksadvokatens ønsker.

8.2 Få saker - feil saker

Å dele informasjon gir god synergi, og er en av liaisontjenestens store styrker. Gjennom saker og etterforskninger som gir gode resultater, etableres nettverk og tillit, og man får mulighet til å vedlikeholde relasjoner som kan ha stor betydning i fremtidige saker og samarbeid (Joutsen,

2005, s 256). Manglende utnyttelse av liaisonoffiserenes posisjon til å sikre denne gevinsten, er noe våre informanter trekker fram som problematisk. ”Ragnhild” beskriver noe av denne problematikken:

”Du står overfor utfordringer, selvfølgelig, med å bygge det kontaktnettet og vedlikeholde det kontaktnettet som du er helt avhengig av i det landet der du jobber. Og like viktig, er selvfølgelig å ha kontakten hjemover og en forankring for det som du holder på med, og en nødvendig mengde med oppgaver, saker, og substans i saker. Du trenger ikke å ha en sambandsmann et sted, bare for å sjekke gyldigheten på førerkortet. Du bør ha etterforskning i saker som vil kreve nødvendige ressurser. Det er det som jeg har vært inne på, det å kunne vedlikeholde et kontaktnett hvis du ikke har tilstrekkelig tilgang på oppdrag.”

”Louise” etterlyser på samme måte et sterkere fokus i Norge og Norden på de muligheter som finnes i internasjonalt politisamarbeid slik at man får formidlet nok saker til liaisonoffiserene:

”Så er det jo det med sakene da. Vi trenger mer interessante saker å jobbe med. Og da må man på en måte markedsføre internasjonalt politisamarbeid hjemme i Norge og Norden. Sånn at flere blir oppmerksomme på det og bli oppmerksom på hvilke måter en kan gjøre det på. Å få litt mer fokus på det.”

Etter ”Jarles” mening er det en utfordring at norsk politi er for dårlig til å se disse mulighetene og til å dele informasjon:

”Nei, det er at man bevisstgjør norsk politi om de mulighetene som finnes. Og da tenker jeg ikke bare på at man skal gjøre ting lettere for norsk politi, men altså den informasjonen som norsk politi oppdager og som gjelder spørsmål herfra, kunne gi tilbake hit og fått en forsterket effekt av det. Det er mange ganger jeg tar og ringer og sier at den kan dere spørre på, og den kan dere spørre på. Og det er klart at det er mange muligheter der, for å få interessant og nyttig informasjon for den etterforskning som er i Norge, men også å dele det med myndighetene her nede.”

”Ragnhild” og ”Kai” har gjort seg noen av de samme erfaringene som ”Jarle” når det gjelder den manglende utnyttelsen av tjenesten. I forhold til den informasjonen norsk politi rår over, mener de at de får alt for få henvendelser:

”For å ta en veldig enkel analyse, hvis du går inn og ser på hva slags kriminaletterretningsinformasjon politiet rår over, så står ikke det i forhold til antall forespørsler om bistand som jeg mottar. Det ser for meg ut som om det er ganske stort volum på kriminaletterretningsinformasjon, og jeg får relativt få spørsmål” (“Ragnhild”).

”Ta et enkelt søk på borgere herfra som er pågrepet, siktet og domfelt i Norge i løpet av et år. Så får du jo tusenvis av treff. Jeg vet jo hvor mange saker og hvor mange henvendelser vi har fått i saker. En del av de sakene er jo sånne basic og enkle saker med kjøring uten førerkort og sånne ting, men det er klart at i en del av de sakene, flere tusen saker, så må det jo være saker hvor det er interessant å rette en henvendelse hit og informere dem om ting har skjedd, men vi har nesten ikke en eneste henvendelse. Så det er jo ett eller annet som ikke er som det skal være” (“Kai”).

I tillegg til å etterlyse flere saker, rettes det fokus mot å få fram de rette sakene. Dette handler blant annet om hva slags forespørsler de mottar, deres egne prioriteringer, og kunnskap hos de som spør, om hva som kan håndteres av andre kanaler. I noen sammenhenger bruker liaisonoffiserene mye tid på enkle registerforespørsler som kunne vært løst gjennom andre kanaler som for eksempel Europol og Interpol. ”Steinar” sier:

”Jeg synes at det blir litt utvanna bruk av sambandskontoret. Man må heller involvere oss i større saker, som er derfor vi er her, enn å bruke oss til registersøk og enkeltstående saker der man kjører uten førerkort, vognkort og den type ting. Man har en person utplassert i et annet land. Det burde Norge og de andre landa bruke for det det er verdt. Og bruke mindre tid på saker som ikke hører til sambandsmannens oppgaver. Og mer sann målretta på strategiske forespørsler.”

”Kai” likeså:

”Noen har sikkert utrolig mye å gjøre altså. Men på mange steder så er det helt klart et større potensial og kanskje burde man bruke oss litt mer til det vi er der for. Ikke sånne basic forespørsler som kan gjøres gjennom andre kanaler som fungerer kjempe bra. Så du virkelig bruker sambandstjenesten til det som den skal brukes til når det gjelder organisert og grenseoverskridende kriminalitet.”

Ifølge PTN-instruksen har vi sett at liaisonoffiserene skal arbeide med saker som handler om organisert og annen alvorlig kriminalitet. Dette er en føring som også informantene er opptatt av. ”Steinar” forklarer blant annet hvordan han forsøker å rendyrke arbeidet sitt inn mot dette ved å henwise forespørsler som vedrører andre, mindre alvorlige forhold, til andre kanaler:

”Og en sånn vanlig dag så får vi inn saker fra Norden eller fra vertslandet som vi forsøker å bistå med så godt vi kan. Så fram det er saker vi skal jobbe med. Noen saker aviser vi hvis det er noe vi mener det er naturlig at det går i en annen kanal. Spesielt forvaltningsaker, utsendelsessaker, rene registersøk. Mange saker vi jobber med skal være alvorlig og organisert kriminalitet. Vi kan få saker som at lensmannen på Stord lurer på hvorfor en utenlandsk registrert bil har stått der i to uker. Det er ikke sånne saker vi prioriterer å bistå med. Fordi vi får prioritet på våre anmodninger og da er det litt unødvendig å bruke det på den type saker. Vi kan bistå med å innhente straffehistorikk på etterretningsnivå. Vi kan bistå med å tilrettelegge for eksempel avhør, komme i kontakt med rette politidistrikt, sette dem i kontakt med rette etterforsker, bistå med råd og informasjon om hvordan ting fungerer og hva som er mulig. Utveksle etterretningsinformasjon. For eksempel at Norge har informasjon som de ønsker å dele med vertslandet her, og andre veien også”

I denne forbindelse ønsker ”Louise” seg en bedre vurdering av om sakene de får, egner seg for samarbeid. Hun beskriver at de har behov for å kvalitetssikre en del av sakene de mottar fra Norden:

”Jeg vet at desken og de der hjemme tar en masse vurderinger, men vi bør kanskje bli flinkere til å si nei til noen saker. At disse sakene ikke er store nok, at disse sakene må vi ikke bry politiet med. Det tror jeg at jeg har blitt flinkere til i det siste. Det er en sånn ekstra sil.”

Vi har tidligere vært inne på hvordan ulike kulturer definerer kriminalitet ulikt, samt at Norge som et lite land, i de aller fleste tilfeller vil slite med å nå fram med sine saker dersom sakene ikke er store nok. ”Louise” forteller i den forbindelse at det ofte kan være en utfordring for liaisonoffiserene å vinne vertslandets tid og interesse. De har travle dager og knappe ressurser. Derfor blir det ekstra viktig å få fram gode saker. For at liaisonoffiserene skal få utnyttet sitt fulle potensial, ser hun på selve ”saken” som den viktigste døråpneren:

”Det viktigste er kanskje at vi har gode saker å jobbe med. Når vi kommer med mange sånne tulatesaker, som vi nesten blir sett litt sånn dumt på, så skaper det et litt dårlig inntrykk av oss og samarbeidsklime blir litt sånn..., nå kommer disse nordmennene igjen med bare sånn bryderi. Men når vi kommer med interessante saker, interessant informasjon, så er det mye enklere å jobbe. Det blir jo liksom sagt at det er viktig at vi skal ha kontaktnett og at vi skal vedlikeholde dette kontaktnettet, og det prøver vi så godt vi kan. Men det å reise til et sted uten en sak i hånda. Å bare presentere seg og si at: Hallo, vi er nordiske borgere så hvis det kommer en sak som har interesse for Norden så må du ringe oss. De har liksom ikke tid til å drive på med det. Når vi kommer med en sak som de ser at er interessant for å bekjempe kriminalt i Norge eller som også kan være interessant for dem, så blir samarbeidsklime et helt annet med en gang. Og det er mye enklere å komme, å bli tatt i mot, og de hjelper oss. Mitt inntrykk er at hvis en har med seg en god sak i tillegg så er det ikke noe problem i det hele tatt.”

8.3 Organisatoriske vanskeligheter

Arbeidsforholdet som innebærer at de nordiske liaisonoffiserene er økonomisk og administrativt underlagt Utenriksdepartementet (UD), mens de faglig er underlagt Politidirektoratet (POD) som i sin tur har delegert dette til Kripos, blir beskrevet som vanskelig av våre informanter. Men også rammene for PTN-samarbeidet ser ut til å ha sine problematiske sider. Informantene beskriver et samarbeid som fungerer meget godt fra dag til dag på det praktiske plan. Manglende samhold og forpliktelser på ledelsesnivå gjør imidlertid at de nordiske landene ikke marsjerer i takt mot felles mål.

I 2005 ble ordningen endret slik at liaisonoffiserene fra Norge ble midlertidig ansatt i UD for utstasjoningsperioden, og også administrativt underlagt UD. En tilnærmet unison holdning blant informantene peker på at en slik todelt ledelse både er problematisk og uønsket. Økonomi, manglende forståelse for politifaget, taushetsplikt og interessekonflikter blir trukket fram som begrunnelser for at det fulle ansettelsesforholdet bør tilbake til politiet. Slik beskriver ”Rolf” utfordringene med at det er ambassadens stasjonssjef som styrer pengesekken:

”Nå som vi administrativt ligger under UD, så er det da stasjonssjefen i det landet du er i, som egentlig har full styringsrett over deg. Og det er ikke noe all right. Så jeg

foreslår for framtiden at vi må tilbake igjen til dette med POD, Justis. Eventuelt at den som har ansvar har eget budsjett og litt sånt noe fordi det er to forskjellige verdener som møtes. Fordi i dag er det stasjonssjefen som er han som har pengepotten, og han bestemmer om du skal være med på møter, om du skal få bruke bil, altså disponere fritt, så du blir en del av potten på en ambassade, og jeg synes ikke det er noen god deal.”

Også når det gjelder deltakelse på viktige faglige seminarer i Norge, har informantene opplevd å få avslag fra stasjonssjefen. ”Jan” mener at mangel på faglig forståelse ofte er begrunnelsen:

”Forrige sambandsmann, han fikk aldri dekket tur til årlige Norsk Narkotika Politi Forenings konferansen som er et viktig sted for sambandsmennene å være. Det var på grunn av at ambassadøren ikke forstod det at det var viktig. Og det er hun som skal betale og hun kan si nei. Og forskjellige andre sånne småting som kommer på kollisjonskurs med jobben, da. Det at man må være underlagt et annet departement når det gjelder økonomien, det er av og til litt sånn feil.”

Flere informanter kommer inn på at den manglende forståelsen for hva den nordiske liaisonoffiserens arbeid består i kan legge begrensninger i forhold til å oppnå resultater. Slik formulerer ”Steinar” det:

”Jeg føler at det legger litt begrensning på hva du tenker du kan gjøre. Du vet at du konkurrerer på lik linje på ambassaden, med resten av ambassaden, ja. Du må på en måte - ja, jeg føler at det legger litt begrensninger. Jeg tenker meg to ganger om før jeg ber om å få reise et sted, hvis jeg bare skal møte politiet der som ikke er en konkret sak kanskje. Som jeg mener kanskje er litt dumt, fordi det går på kontakter og nettverk, så ja. At man har litt mer forståelse for jobben i Justis, enn det UD naturligvis har. Fordi de har et annet fokus. Men når det er sagt så har jeg ingenting å klage på, på ambassaden. Jeg får alltid det jeg vil. Men det er den forståelsen for hva jobben er. De har veldig lite innblikk i hva jeg gjør. Min jobb er mye mer konkret enn det. Jeg hører jo til politisk og økonomisk seksjon her, og deres jobber er jo å rapportere, å rapportere og rapportere. Sambandskontoret er en mer konkret, praktisk, hverdag.”

I forhold til liaisonens rolle i å bygge nettverk, viser ”Jan” til et annet eksempel som også skaper friksjon i skjæringspunktet mellom ambassaden og liaisonoffiseren:

”Jeg spurte den forrige ambassadøren om sånne gaver. Vi har jo fått laget nye sånne gaver med PTN-logo, sånn som politiet synes er kjempestas hvis jeg leverer ut alt fra skriveblokker til pinner og så videre. Og da må jo sambandsmannskontoret, mitt kontor, må jo egentlig betale dette her, men det ville ikke ambassadøren. Nei, siden det står politi på så ville hun ikke betale. Hadde det stått Norge, så ville hun ha betalt det fordi hun representerer Norge og ikke politiet. Forskjellige sånne litt sånne innfløkte ting.”

8.4 Står ordningen for fall?

Som vi allerede har pekt på, fremstår den nordiske modellen med felles utstasjonering av liaisonoffiserer, som særlig vellykket og forbilledlig. Konseptet med at fem land deler liaisonoffiserer, gjør både at ordningen er økonomisk besparende, men også at man har mer tyngde i representasjonen. ”Rolf” forklarer disse fordelene på følgende måte:

”Og som sagt den nordiske biten, den har fungert fra tidlig på 80-tallet, og har alltid vært en litt sånn kongstanke hvor vi kan dekke hele verden. Hvor en politimann fra Sverige sitter i Bangkok og kan svare på en norsk henvendelse. En norsk politimann sitter i Emiratene og svarer på en dansk henvendelse. Altså da dekker vi jo hele verden i forhold til det lille vi kunne gjort alene. Hvis vi bare hadde vært bilateralt så hadde vi jo måttet ha 30 politifolk ute om vi skulle dekket det samme. Nå klarer vi oss med åtte - 10 stykker... Jeg tror det har vært den største fordelene.”

Etter at et av intervjuene var ferdig, fremkom det i samtale med informanten, et annet syn på dette. I enkelte land, for eksempel i Russland, er det slik at myndighetene helst vil forholde seg til én part av gangen, for på den måten ha kontroll på informasjonsutvekslingen. De er ikke så begeistret for at den informasjonen de deler, skal videreformidles til de andre nordiske landene utover det eller de landene som den aktuelle informasjonen angår. Dermed ser de det som problematisk at de nordiske liaisonoffiserene representerer flere land. ”Kai” kommenterer dette så vidt i et resonnement han har rundt det praktiske samarbeidet internt i Norden:

”Det nordiske samarbeidet fungerte utrolig bra. Og jeg hadde flere saker i fra Sverige enn fra Norge. Det har ingen betydning, føler jeg, hvor du kommer i fra. Du jobber jo mot de landa som det er saker mot, og der trykket er. Sånn sett, og det tror jeg gjelder de fleste andre virkeområdene. Utenom Russland kanskje, for det er spesielt uansett. Ellers i verden tror jeg at det fungerer greit. Du driver ikke og forfordeler ditt eget land. Du jobber for de landa det er nødvendig å jobbe for.”

Svenske myndigheter besluttet i 2010 å nedlegge de svenske kontorene som inngår i det nordiske samarbeidet om politi- og tollliaisoner i Europa (Grøstad, 2011). På denne bakgrunn har spørsmålet om liaisonordningen står for fall, fått ny aktualitet. Etter planen skal de svenske sakene videreføres av den svenske Europol-desken som styrkes med blant annet en ambulerende liaisonoffiser. Interpol kommer til å måtte ta over alle hastesaker og fremsettelse av rettsanmodninger som i dag behandles av den nordiske liaisontjenesten. I en rapport til Riksadvokaten om sambandsstatsadvokatens virksomhet i 2010, skriver Grøstad følgende:

”Kontorene som stenges er svært viktige for norske saker, som gjennomgående gjelder grov kriminalitet. Sambandsmennene utgjør et fast kontaktpunkt mellom norske og utenlandske myndigheter og de følger opp sakene lokalt med etterforskere og andre myndigheter. Den fordel det gir å ha en nordisk sambandsmann lokalt kan neppe erstattes av Interpol-kontorene, Europol eller Eurojust, og det er sterkt beklagelig at kontorene nedlegges.” (Grøstad, 2011, s 8)

Slike beskrivelser bidrar til å reise spørsmål om hvorvidt det felles nordiske samarbeidet med utstasjonering av nordiske liaisonoffiserer, er i ferd med å pulveriseres – i alle fall i Europa. Informantene trekker imidlertid fram viktigheten av å opprettholde ordningen. Ved at man plasserer liaisonoffiserer på steder som har en betydning i forhold til de områder som man skal prioritere kriminalitetsbekjempelse i, øker man også muligheten for at man skal kunne utnytte de suksessfaktorene som ligger i ordningen. ”Lena” mener at man i sterkere grad bør prioritere utplassering i land som er sentrale i forhold til den kriminaliteten som rammer Norden, og hun mener at Europol ikke er moden for å ta over dette ansvaret:

”Altså, hvor springer kriminaliteten mot Norden ut i fra? Alle vet svaret i dag. Og så er spørsmålet: hva har da Danmark, Sverige, Finland gjort for å sette folk ut på disse stedene? Jeg mener at der kriminaliteten springer ut, der må det, eller bør det, være

en bro. En kan snakke om eks-Jugoslavia, baltiske stater, Polen, Holland, Spania, og så videre. Sånn at det er min personlige oppfatning at en også setter sambandsmenn der. Det vil være en suksessfaktor for alle, også selyfølgelig for PTN familien. Og fordi at jeg ser lite hensikt i å trekke disse ut for at dette etter hvert skal kunne fungere i Europa om kanskje noen år, eller kanskje 10 år.”

”Rolf” uttrykker også bekymring for konsekvensene av selvråderetten som hvert enkelt land har, når det gjelder utstasjonering og tilbaketrekking av poster. Han mener den politikken som nå har blitt ført av Sverige og Danmark med tilbaketrekking av sambandsmenn internt i EU, truer evnen til effektiv kriminalitetsbekjempelse. Han mener også at andre samarbeidskanaler som for eksempel Europol, ikke kan erstatte liaisonoffiserenes rolle på strategiske steder i Europa:

”Jeg synes det var litt ille når Danmark og Sverige begynte å trekke ut sambandsmenn som da var innad i EU. Fordi store problemer som Litauen, de hadde fortjent og fått en nordisk sambandsmann i Litauen. Europol kan aldri klare å dekke opp etter den jobben som en nordisk sambandsmann som jobber sammen med politiet i et land, eller flere land da, klarer å gjøre når en er til stede.”

”Jarle” er opptatt av en tydeligere kurs og sterkere ledelse av PTN-samarbeidet, og utstasjonering av liaisonoffiserer. Han mener at ledelsen i PTN må gis fullmakter, og forpliktelser må forankres helt opp til øverste politiske nivå:

”De utfordringer som vi står overfor, er nok først og fremst at det må ordnes opp internt i PTN systemet. Jeg tror kanskje sågar at nordiske justisministre må komme sammen og på en måte stake ut en litt tydeligere kurs, og gi fullmakter og et mandat og stille krav, på politisk nivå, til virksomheten slik at det forplikter hele veien. Det andre det er en sterkere styring av virksomheten. Målsettinger som settes opp, oppfølging av de målene som skal nåes. En mer omforent strategi, kanskje helt fra politisk ledelse. Som må forplikte de underliggende etater som bidrar. At man på en måte henger sammen, helt fra toppen av.”

Om disse betraktningene om administrasjon og ledelse stemmer overens med virkeligheten, er et spørsmål som faller utenfor rammene for denne oppgaven å besvare. De er og forblir informantenes egne betraktninger. Vi har likevel ansett at det som oppleves som et problem

på ”gulvet”, taler for at det er hemmende for en organisasjonen, uavhengig av det store bildet. Snarere enn å snakke om en ordning som står for fall, framstår det muligens som mer riktig å si at det er en ordning i endring. Sett i lys av kriminalitetsutviklingen, fremstår de nordiske liaisonoffiserens praktiske rolle i internasjonalt politisamarbeid, kanskje som viktigere enn noen sinne.

9 Oppsummering og noen avsluttende betraktninger

De nordiske liaisonoffiserenes arbeidsfelt er internasjonalt politisamarbeid. Gjennom å redegjøre for kompleksiteten i dette feltet, de hindringer og hensyn som må tas for at samarbeid kan finne sted, har vi forsøkt å legge til rette for forståelsen av de nordiske liaisonoffiserenes rolle. Det faktum at hvert lands rettsvesen er formet av landets historie og kultur, og at hver stat først og fremst er sin egen herre, gjør at man finner omtrent like mange forståelser av hvordan internasjonalt politisamarbeid skal foregå, som det finnes stater i verden. I tillegg har det økte fokuset på globalisering og at kriminaliteten ikke skyr landegrenser, ført til et sterkt fokus fra politisk makronivå på å opprette samarbeidsinstrumenter og harmonisere regelverk gjennom forpliktende konvensjoner (Gerspacher & Pujas, 2010, s. 241). I denne avhandlingen har vi imidlertid tatt et skritt vekk fra det som skjer på makronivå. Vi har i stedet rettet blikket mot det praktiske samarbeidet på mikronivå. I spennet mellom makro- og mikronivå finner vi de nordiske liaisonoffiserenes dobbeltrolle, og det Benyon kaller for mesonivået i internasjonalt politisamarbeid (Benyon, 1997 i Das & Kratoski, 2001). Dobbeltrollen gir seg utslag i at de på den ene siden er diplomater og formelle representanter for de nordiske land, gjennom sitt forhold til utenriksstjenesten. Dette gir dem tilgang til viktige myndighetspersoner og beslutningstakere, som igjen danner grunnlaget for å etablere samarbeid med politiet ”på gulvet”. På den andre siden finner vi politimannen, den uformelle ”fikseren”. En likemann som kan politifaget, kjenner politikulturen og sjargongen.

Informantene har trukket fram flere problematiske sider ved dobbeltrollen, spesielt at de er underlagt Utenriksdepartementet (UD). Dette handler om interessekonflikter, utfordringer i forhold til taushetsplikten og det å få UD til å forstå hva som ligger i liaisonoffiserenes rolle. På tross av disse utfordringene fremstår likevel tilknytningen til UD som et viktig og nødvendig premiss for rollen. Liaisonoffiserene er gjester i fremmede jurisdiksjoner og er avhengig av å følge vertslandets formelle spilleregler for i det hele tatt å få lov til å operere i landet.

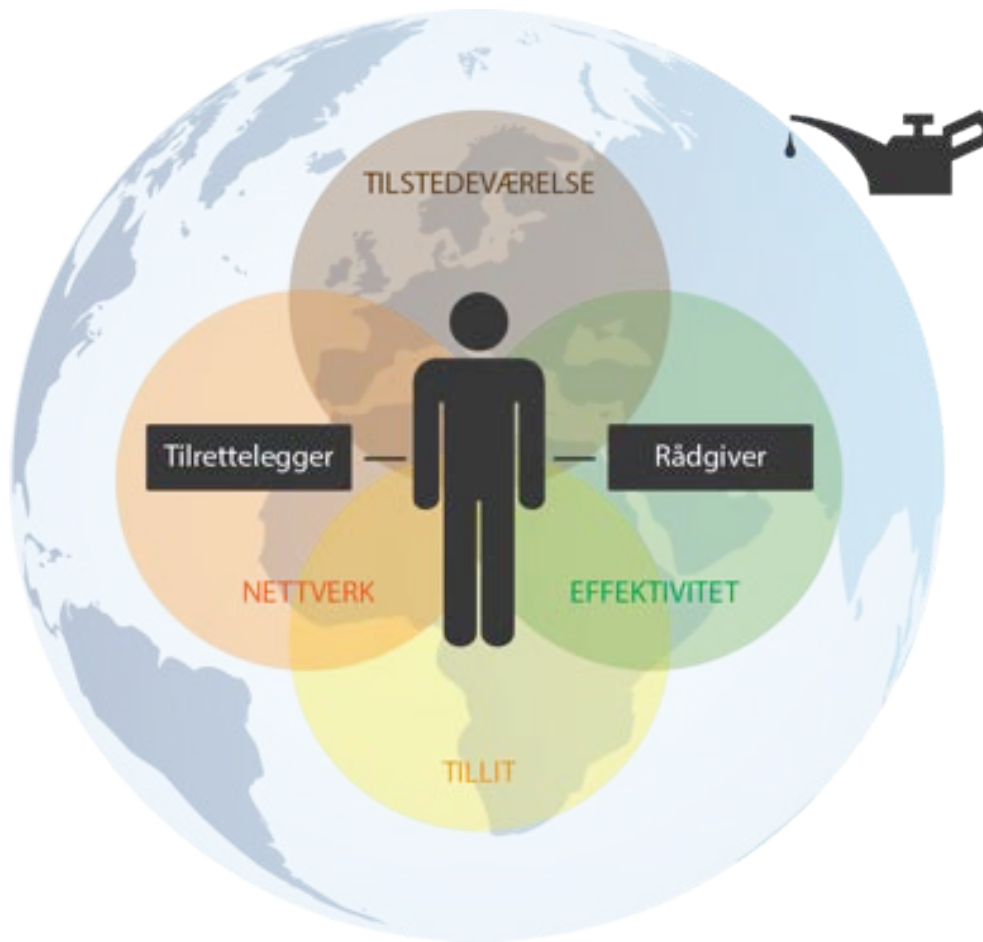
I nyere politiforskning har politiets bruk av skjønn i forbindelse med patruljevirkosomhet stått i fokus (se for eksempel Finstad, 2000; Holmberg, 1999). Noe av det som går igjen i denne forskningen er hvordan politifolks evne til å tolke og kategorisere situasjoner og personer, er avgjørende for hvordan tjenesten utføres. Finstad kaller dette skjønnet for ”*politiblikket*”.

I vår undersøkelse finner vi analogier til dette. Vi har sett at liaisonoffiserens instruks i liten grad er uttømmende og at den derfor etterlater et stort handlingsrom for hvordan rollen skal fylles i praksis. Dette vil igjen si at rollen til en viss grad blir personavhengig. Selv om Finstad beskriver at ”*politiblikket*” både rommer mistanke og omsorg, er det i sin kjerne et mistankeblikk som har øye for det som er galt, eller kan være galt (Finstad, 2000). For liaisonoffiserene er ”*politiblikket*” knyttet til evnen til å forfølge de rette sakene, oppfatte når det ligger viktig informasjon i luften, tilpasse seg situasjonen og trekke til seg de mest relevante samarbeidspartnere.

Vi har sett at informantene mener at det å ha politibakgrunn og forståelse for politifaget er en nøkkelfaktor. Politibakgrunnen setter dem i stand til å få innpass og oppnå den nødvendige tillitten for at ”ekte politiarbeid” skal kunne finne sted. Det synes derfor som avgjørende for liaisonoffiserenes dobbeltrolle at det er en polititjenestemann som fyller diplomatrollen, og ikke en diplomat som fyller politirollen.

Rettesnoren for denne oppgaven har vært spørsmålene; hvem er de, hva gjør de og hvorfor gjør de det? Likeledes har vi lett etter positive så vel som negative sider ved rollen, for å kaste lys over påstanden om at den er en suksess. Vi har i den sammenheng presentert de nordiske liaisonoffiserenes mandat, organisering og tilhørighet til det nordiske politi- og tollsamarbeidet, PTN. Vi har fremhevet det unike i at fem land samarbeider om å dele politikraft. Vi har imidlertid ikke funnet belegg for i å si noe om at den nordiske liaisontjenesten representerer et kvalitativt bedre bidrag enn andre lands tilsvarende liaisontjenester. Våre funn rundt hvordan rollen fylles og hvorfor Norge sender ut liaisonoffiserer, støtter opp under at det er et stort behov for en slik tjeneste. I tillegg har vi argumentert for at liaisonoffiserene utgjør et viktig instrument i internasjonalt politisamarbeid. Slik sett kan, og bør de betraktes som en suksess.

For å oppsummere og illustrere hovedpoengene i våre funn, har vi laget en figur (fig. 1). Her plasserer vi de nordiske liaisonoffiserene i midten av internasjonalt politisamarbeid for å synliggjøre at de tjener som mellommenn mellom nordiske politi- og tollmyndigheter og tilsvarende samarbeidspartnere i vertslandet.

Figur 1.: "Oljen i maskineriet"

Vår beskrivelse av liaisonoffiseren som *"mannen i midten"*, henspiller på det distinkte ved denne politirollen som fører til at den hele tiden handler om å gjøre noe for noen.

Liaisonoffiserene handler aldri på egne vegne og de er alltid avhengig av andres hjelp til å få utført sine arbeidsoppgaver.

Begrepet *"mannen i midten"* rommer i tillegg en sosial faktor. Informantene har påpekt at det ikke er en instrumentell rolle, men at man er avhengig av fagkunnskap og sosiale ferdigheter for å kunne tilpasse seg situasjonen og få mest mulig ut av et samarbeid. Som aktører i internasjonalt politisamarbeid er det den sosiale faktoren, og videre deres *"frie koordineringsrolle"*, som skiller dem fra andre internasjonale strukturene som Interpol og Europol. Fra denne posisjonen står de fritt til å vurdere fra sak til sak, og situasjon til situasjon, hvilken vei som er mest farbar. Dette gir dem en stor fordel.

Videre har vi delt rollen som mellommann inn i to hoveddimensjoner som oppsummerer liaisonoffiserenes oppgaver. Den første dimensjonen er rollen som *rådgiver*. Denne rollen

henger sammen med barrierene i internasjonalt politisamarbeid, samt behovet lokalt politi har for å få tilført kunnskap om hva som er mulig å få til, og hvordan man skal gå fram på den internasjonale arena. I den andre dimensjonen fremhever vi rollen som *tilrettelegger*. Denne rollen strekker seg fra å være den som håndterer praktiske sider ved et samarbeid, til å være ”*Nordens forlengede arm*” og ”*stedlige representant*” i en sak. Ikke minst handler dette om å være den som gjennom sin kunnskap om vertslandet, sørger for at etterretningsinformasjon utveksles, parter finner hverandre og at samarbeid kan finne sted.

Informantene mener at spørsmålet om ordningen er en suksess må knyttes til hvorvidt liaisonoffiserene får lagt til rette for samarbeid og at de får igjennom saker. For å oppnå suksess trekker de videre fram fire faktorer som utgjør deres viktigste verktøy. Dette er faktorene *tilstedeværelse*, *nettverk*, *effektivitet* og *tillitt*. Disse faktorene er alle kjent, hver for seg, fra annen forskning på internasjonalt politisamarbeid. Det som er spesielt med liaisonoffiserene er at de befinner seg i en unik posisjon til å oppnå og utnytte fordelene som alle disse faktorene fører med seg. Ved siden av å være viktige hver for seg, ser vi at det er i samspill at disse faktorene når sitt fulle potensial. Det ene åpner for det andre, som igjen har positiv innvirkning på det tredje og fjerde.

I sum mener vi at ”*mannen i midten*” gjennom sin tilstedeværelse og nettverket, oppnår tillitt og fungerer som en rådgiver og tilrettelegger for et effektivt og godt internasjonalt politisamarbeid. Måten de ”smører” dette samarbeidet på gjør at vi ser dem som ”*oljen*” i det store og komplekse internasjonale ”*maskineriet*”.

En slik benevnelse kan vanskelig tas til inntekt for annet enn at vi ser rollen som positiv og viktig for norsk politi. Vi har imidlertid satt fokus på at informantene mener at det er en del å gå på i forhold til å utnytte deres rolle på en god nok måte. De hevder at det ligger et stort uforløst potensial knyttet til rollen. Som problemområder trekker informantene i hovedtrekk fram mangel på kunnskap om, og kjennskap til, de nordiske liaisonoffiserene og internasjonalt politisamarbeid. Vi har gitt eksempler på hvordan dette kan resultere i liten forståelse for hvordan internasjonalt politisamarbeid fungerer, manglende prioriteringer av transnasjonale saker, liten tilgang på saker, og at man innenfor PTNs liaisontjeneste bruker tid på feil type saker.

I vårt dykk ned i liaisonoffiserenes verden har vi også stilt spørsmålet om liaisonrollen faktisk kan betraktes som en politirolle. En av grunnen til dette er den nevnte problematikken rundt

knytningen til utenriktjenesten. Fraværet av makt og myndighet i virkeområdet utgjør en annen svært iøynefallende forskjell mellom liaisonoffiserene og den generelle politirollen. All den tid liaisonoffiserenes virke i så utstrakt grad skiller seg fra det vi normalt forbinder med politiet, synes det nærliggende å hevde at rollen snarere sorterer inn under annen polisiær virksomhet. Altså, virksomhet andre enn politiet selv utøver for å opprettholde den sosiale kontrollen i samfunnet (Reiner, 2010, s. 4). Selv om spørsmålet er betimelig, er det likevel vår mening at diskusjonen på mange måter ender opp i en akademisk øvelse. Vi har alt påpekt fordelene informantene ser i det å ha politibakgrunn, og de styrker ”*politiblikket*” gir rollen. Slik vi ser det, inngår liaisonoffiserene i politiets samlede styrke for å forebygge, avdekke og straffeforfølge kriminalitet. Når politiet skal bevege seg utenfor egne landegrenser, har de imidlertid behov for å benytte andre verktøy enn dem man kan benytte i ”egen bakgård”. Dette er liaisonoffiserenes arena. Vi mener derfor at det blir mer riktig å ta til orde for at liaisonoffiserene utøver det Larsson og Gundhus (2007) kaller en ”*moderne og spesialisert politirolle*”. Deres spådom er at politiet i økende grad vil få en koordinerende og spesialisert rolle sammenlignet med andre aktører som arbeider med polisiær virksomhet. De sier videre at rollen som informasjonsformidler og informasjonsbehandler vil være blant de mest sentrale funksjonene for politiet i framtiden. Dette er begrunnet i at politiets samlede ansvarsområde stadig utvides, og at nye aktører som utfører polisiær virksomhet stadig dukker opp (Larsson & Gundhus, 2007, s. 27). For liaisonoffiserene passer denne påstanden som hånd i hanske med beskrivelsen av deres rolle og det stadig økende behovet for internasjonalt politisamarbeid.

Resultatene som er lagt fram i denne avhandlingen er en presentasjon av informantenes egen ord og meninger, bearbeidet av oss etter vårt beste forskningsmessige skjønn. Vi har benyttet mange begreper i våre beskrivelser av liaisonoffiserens rolle og kunne sikkert ha argumentert for ulike kategoriseringer. De konklusjonene vi har valgt å fremheve, har imidlertid fremstått som de mest naturlige for oss.

En begrensning ved denne avhandlingen har vært at vi ikke har tatt hensyn til de faktorene som knytter seg til den enkelte liaisonoffiserens virkeområde. Som vi ubønhørlig har gjort rede for, vil det alltid være stedsspesifikke forhold som påvirker hvordan rollen fylles. Å gå nærmere inn på hvert enkelt virkeområde, ville ganske sikkert ha vært interessant og lærerikt, men ville ha blitt for omfattende for denne studien. Likeledes kunne et mer dyptgående observasjonsstudium av hvert enkelt utstasjoningssted gitt flere dimensjoner, eller eventuelt andre dimensjoner enn de informantene selv har klart å gjøre rede for gjennom et intervju. For

å bøte på dette har vi vært ute etter å identifisere de overordnede faktorene som er felles for dem alle. Faktorer som man vil kunne finne igjen uavhengig av hvordan man angriper tematikken.

Det at vi kun har fokusert på politidelen av et politi- og tollsamarbeid, etterlater også en del ubesvarte spørsmål. Vi kan ikke utelukke at en inkludering av tollerne i vårt datamateriale ville gitt et noe annet bilde. Dette gjelder spesielt i forhold til betydningen av den politifaglige bakgrunnen i rollen. Vårt inntrykk er likevel at tollernes rolle og oppgaver i liten grad skiller seg fra politiliasjonenes i NLO-sammenheng. Selv om polititjenestemenn og tollere har ulik bakgrunn er de begge underlagt den samme PTN-instruksen og de har samme arbeidsoppgaver. Isolert sett må tollvesenets oppgaver kunne sies å ligge svært nært opp til politiets og faller i stor grad inn under definisjonen av polisier virksomhet. Om man går tilbake til motivet for «sambandstjenestens» tilblivelse, blir berøringspunktene enda tydeligere. Opprinnelig var mandatet knyttet til bekjempelsen av narkotikatrafikk rettet mot Norden. Denne formen for transnasjonal kriminalitet er noe som også tollvesenet har som sin kjernevirksomhet å bekjempe. I slike saker er tollvesenet en av politiets viktigste samarbeidspartnere i forhold til etterretning, forebygging og avdekking av lovbrudd. Politiets oppgaver skiller lag med tollvesenets først ved den videre etterforskningen og straffeforfølgningen av lovbruddene, slik systemet er i Norge.

Selv om NLOs mandat i dag er utvidet til å gjelde alle former for organisert og alvorlig kriminalitet, er det likevel vårt inntrykk at narkotikasakene fortsatt utgjør en vesentlig del av deres portefølje. I det minste er det i slike saker at liaisonoffiserenes rolle kommer best til syne. Også i denne sammenheng vil det at vi har vært ute etter de overordnede faktorene gjøre at det vi har skrevet om liaisonrollen, i stor grad også vil gjelde for tollerne. Eventuelle forskjeller overlater vi til andre å studere nærmere.

Vi øyner flere spørsmål som det kan arbeides videre med i tilknytning til PTN og de nordiske liaisonoffiserene. Ulikheter mellom de nordiske landenes bruk og organisering av tjenesten er et av dem. Komparative studier av ulike lands liaisontjenester kunne kanskje kastet et tydeligere lys over hva som skiller den nordiske ordningen fra andre lands ordninger. Ved å sammenligne "best practise" kunne slike studier ha lagt grunnlaget for en utvikling og forbedring av tjenesten. Denne avhandlingen representerer i så måte ett lite bidrag til å sette PTN og de nordiske liaisonoffiserene på dagsordenen. Ved å synliggjøre de fordeler tjenesten representerer for norsk politi, og samtidig sette søkelyset på noen av de utfordringer tjenesten

står overfor, er det vårt oppriktige ønske at tjenesten utvikler seg videre mot å oppnå sitt fulle potensial.

- Slutt -

(39948 ord)

10 Bibliografi

- Aftenposten. (2006). Interpol koblet inn. *Aftenposten*. Retrieved from <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1209601.ece>
- Agnes, M., & Guralnik, D. (2005). *Webster's new world college dictionary*. Cleveland, Ohio: Wiley Publishing.
- Andreas, P., & Nadelmann, E. (2006). *Policing the globe: criminalization and crime control in international relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Bayley, D. H. (1985). *Patterns of policing: a comparative international analysis*. New Brunswick, N. J.: Rutgers University Press.
- Bayley, D. H. (2005). What do the police do? In T. Newburn (Ed.), *Policing: key readings* (pp. 141-149). Cullompton: Willan Publ.
- Befring, E. (2007). *Forskingsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Samlaget.
- Berridge, G. R. (2010). *Diplomacy: theory and practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bigo, D. (2000). Liaison officers in Europe. In J. W. E. Sheptycki (Ed.), *Issues in transnational policing* (pp. 67-99). London; New York; Routledge.
- Bittner, E. (2005). Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: a theory of the police. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings* (pp. 150-172). Cullompton: Willan.
- Bjørge, T., & Myhrer, T.-G. (2008). *Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen*. [Oslo]: Politihøgskolen.
- Block, L. (2008). Combating Organized Crime in Europe: Practicalities of Police Cooperation. *Policing*, 2(1), 74-81.
- Bowling, B., & Sheptycki, J. (2012). *Global policing*. Los Angeles: Sage.
- Casey, J. (2010). *Policing the world: the practice of international and transnational policing*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press.
- Chan, J. (2005). Changing police culture. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings* (pp. 338-363). Willan: Collumpton.
- Das, D. K., & Kratcoski. (2001). International Police Cooperation: A world perspective. In D. J. Koenig & D. K. Das (Eds.), *International Police Cooperation: A world perspective* (pp. 3-28). Lanham: Lexington Books.
- den Boer, M. (2010). Towards a governance model of police cooperation in Europe: the twist between networks and bureaucracies. In F. Lemieux (Ed.), *International Police Cooperation* (pp. 42-61). Cullumpton, Devon: Willan.
- Oslo Tingrett, saksnummer 10-021978MED-OTIR/03. (2010).
- Eurojust. (2005, nov. 2005). The European Unions Judicial Cooperation Unit. Retrieved 11.05.2011, from <http://www.eurojust.europa.eu/>
- Europol. (u.å.). International relations - Cooperation agreements Retrieved 09.05.2011, from <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=agreements>
- Felsen, D., & Kalaitzidis, A. (2005). A Historical Overview og Transnational Crime. In P. Reichel (Ed.), *Handbook of transnational crime and justice* (pp. XVI, 512 s.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Fjelland, R. (1999). *Innføring i vitenskapsteori*. Oslo: Universitetsforl.
- FN. (2003). United Nations Covention Against Corruption: Resolution 58/4 of 31 octobre 2003 of the General Assembly. Retrieved 11.05.2011, from http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf
- Gambetta, D. (1988). *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. New York: Basil Blackwell Ltd.

- Gerspacher, N., & Pujas, V. (2010). International police organizations: the missing link to effective cooperation. In F. Lemieux (Ed.), *International Police Cooperation* (pp. 241-259). Cullumpton, Devon: Willan.
- Giddens, A. (2001). *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur* (Vol. 18). Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Grøstad, A. (2011). Rapport til Riksadvokaten om sambandsstatsadvokatens virksomhet i 2010. Haag: Eurojust.
- Guille, L. (2010). Police and judicial cooperation in Europe: bilateral versus multilateral cooperation. In F. Lemieux (Ed.), *International Police Cooperation* (pp. 25-41). Cullumpton, Devon: Willan.
- Gundhus, H. I. (2006). "For sikkerhets skyld" (Vol. nr 1). Oslo: Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Gundhus, H. I., Hellesø-Knutsen, K., & Wathne, C. T. (2010). *Politivitenskap på egne ben?* (Vol. 2010:1). Oslo: Politihøgskolen.
- Haberfield, M., & McDonald, W. H. (2005). International Cooperation in Policing. In P. Reichel (Ed.), *Handbook of transnational crime and justice* (pp. XVI, 512 s.). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Halvorsen, L. J. (2003). Fenomenet og begrepet tillit Tilnærming og forståelse innen to teoretiske perspektiver. *Notat 19/2003*.
http://www.hivolda.no/attachments/site/group15/notat19_03.pdf
- Hargie, O. (2006). *The Handbook of Communication Skills*: Taylor & Francis.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity: an enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hellesø-Knutsen, K. (2010). Den nye politivitenskapen. Hva kan påvirke innholdet og retningen denne får? (Vol. 2010:1, pp. s. 23-52). Oslo: Politihøgskolen.
- Hornby, A. S., Cowie, A. P., & Gimson, A. C. (1974). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. London: Oxford University Press.
- Interpol. (2014a). About-INTERPOL. Retrieved 04.01.2014, from
<http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview>
- Interpol. (2014b). Interpol expertise databases. Retrieved 04.01.2014, from
[Masteravhandling Monica Skogen Nilssen og Martin Myhrvold-Hanssen 2014.docx](#)
- Jaschke, H.-G., Bjørge, T., Barrio Romero, F. d., Kwanten, C., Mawby, R., & Pagon, M. (2007). *Perspectives of police science in Europe*. Bramshill: European Police College.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Joutsen, M. (2005). International Instruments on Cooperation in Responding to Transnational Crime. In P. Reichel (Ed.), *Handbook of transnational crime and justice* (pp. 255-274). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Kleiven, M. E. (2010a). The Nordic police cooperation. In S. Bronitt, C. Harfield & S. Hufnagel (Eds.), *Cross-Border Law Enforcement - Regional law enforcement cooperation - European, Australian and Asi-perspective*. Routledge: Oxford.
- Kleiven, M. E. (2010b). The Nordic Police Cooperation. In M. E. Kleiven (Ed.), *International policing*. Oslo: Politihøgskolen.
- Klockars, C. B. (1985). *The idea of police*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications.
- Kripos. (2013). *Internasjonalt politisamarbeid*.
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Anderssen, T. M. A. R. J. f. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsson, P. (2002). *I lovens grenseland*. Oslo: Pax.

- Larsson, P. (2006). International police co-operation: a Norwegian perspective. *Journal of Financial Crime*, 13 no 4.
- Larsson, P. (2008). *Organisert kriminalitet*. Oslo: Pax.
- Larsson, P., & Gundhus, H. O. (2007). Policing i et norsk perspektiv. In H. O. Gundhus, Larsson, Paul, Myhrer, Tor-Geir (Ed.), *FORSKNINGSKONFERANSEN 2007 POLISIÆR VIRKSOMHET: HVA ER DET - HVEM GJØR DET?* (Vol. 2007:7, pp. 11-30). Oslo: Politihøgskolen.
- Lemieux, F. (2010). The nature and structure of international police cooperation: an introduction. In F. Lemieux (Ed.), *International Police Cooperation* (pp. 1-22). Cullumpton, Devon: Willan.
- Martin, J. M., & Romano, A. T. (1992). *Multinational crime: terrorism, espionage, drug & arms trafficking*. Newbury Park: Sage.
- Mawby, R. I. (1999). Variations on a Theme: the Development of Professional Police in the British Isles and North America. In R. I. Mawby (Ed.), *Policing across the world: issues for the twenty-first century* (pp. 28-58). London: UCL Press.
- McDowell, D. (1998). *Strategic intelligence: a handbook for practitioners, managers and users*. Cooma, N.S.W.: Intelligence Study Centre.
- Mueller, G. O. W. (2001). Transnational Crime: Definitions and Concepts. In P. Williams & D. Vlassis (Eds.), *Combating transnational crime: concepts, activities and responses* (pp. 390 s.). London: Frank Cass.
- Nadelmann, E. A. (1993). *Cops across borders: the internationalization of U.S. criminal law enforcement*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Nordlund, S. (2013). Alkoholpolitikk, normer og drikkevaner i ulike land i Europa. *Forebygging.no*.
- NRK. (2010). Interpol koblet inn i Kolbotn-drap. *webavisen*. Retrieved from <http://www.webavisen.no/artikkel/6245136/interpol-koblet-inn-i-kolbotn-drap.htm>
- Politidirektoratet. (2007). *Evaluering av PTN-samarbeidet: (politi- og toll i Norden)* (Vol. 6/2007). [Oslo]: Politiet, Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2008). *Politiet mot 2020: bemannings- og kompetansebehov i politiet* (Vol. 2008/07). [Oslo]: Politiet, Politidirektoratet.
- Politiet. (2011, 06.04.2011). Nordisk samarbeid. Retrieved 10.05.2011, from https://http://www.politi.no/om_politiet/internasjonalt_samarbeid/nordisk_samarbeid/
- Politihøgskolen. (2009). *Studieplan for Masterstudium i Politivitenskap*. Oslo: Politihøgskolen.
- Politi-loven. (2013). *Lov av 4 august 1995 nr. 53 om politiet : sist endret ved lov av 22. juni 2012 nr. 52*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografik og kassstudier* (Vol. 2). Oslo: Universitetsforlaget.
- Mandat for det nordiske politi- og toldsamarbeidet (2009).
- Den Nordiske Fellesinstruksen for PTN (2012).
- Refvik, V. (1997). *Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet: delinnstilling II : utredning fra Metodeutvalget oppnevnt av Justis- og politidepartementet 2. august 1994 : avgitt 4 mars 1997* (Vol. NOU 1997: 15). Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Informasjonsforvaltning.
- Reiner, R. (2010). *The politics of the police*. Oxford: Oxford University Press.
- Riksadvokaten. (2012). MÅL OG PRIORITERINGER FOR STRAFFESAKSBEHANDLINGEN I 2012 - POLITIET OG STATSADVOKATENE (Vol. 1/2012). Oslo.

- Roth, M. (2005). Comparing overview of policing, courts, and corrections. In P. Reichel (Ed.), *Handbook of transnational crime and justice* (pp. 235-254). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker - Gjensidig hjelp i straffesaker og utlevering av lovbrytere - Rundskriv G 19/ 2001 -1 august 2001 (2001).
- Skolnick, J. (2005). A sketch of the policeman's working personality. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings* (pp. 264-279). Cullompton: Willan Publ.
- Sletten, I. S. (2004). Nordens språk med røtter og føtter.
http://www.norden.org/no/publikationer/publikasjoner/2004-009/at_download/publicationfile
- Smith, S., Baylis, J., & Owens, P. (2010). *The Globalization of world politics: an introduction to international relations*. Oxford: Oxford University Press.
- St. melding nr. 7. (2010-2011). *Kampen mot organisert kriminalitet: en felles innsats*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- St. melding nr. 18. (1999-2000). *Om Norges deltakelse i internasjonalt politisamarbeid*. Oslo: Justis og Politidepartementet Retrieved from
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/19992000/stmeld-nr-18-1999-2000-.html?id=192683>.
- St. prp. nr. 98. (2000-2001). *Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Kongerike Norge og Den europeiske politienhet (Europol) om samarbeid og bekjempelse av alvorlige former for kriminalitet*. Oslo: Stortinget Retrieved from
<http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/dok/regpubl/stprp/20002001/stprp-nr-98-2000-2001-.html?id=205209>.
- Straffeprosessloven. (1981). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)*.
- Sætre, M. (2007). *Analyser av kriminalitet: en innføring i data og metoder i samfunnsvitenskapelige og strategiske kriminalanalyser*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Sørli, V. L., & Ingvaldsen, K. (2009). Organised crime in Norway: an imported phenomenon? (pp. S. 83-118). [Oslo]: Unipub.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Thurén, T., Gjestland, D., & Gjerpe, K. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Transparency International. (2010). Global Corruption Barometer Report 2010. Retrieved 11.05.2011, from
http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb/2010/results
- Tv2.no. (2010). Fire tiltalt etter "mafiaparagraf" - skulle rane gulleverandør. Retrieved from
<http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/krim/fire-tiltalt-etter-mafiaparagraf-skulle-rane-gulleverandoer-3180561.html>
- Utenriksdepartementet. (1998-1999). *Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Rådet for Den europeiske union og Republikken Island og Kongeriket Norge om de sistnevnte statenes tilknytning til gjennomføringen, anvendelsen og videreutviklingen av Schengen-regelverket - St. prp. nr 50.*: Retrieved from
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/19981999/stprp-nr-50-1998-99-.html?id=202374>.
- Westley, W. (2005). Responsibilities of the police. In T. Newburn (Ed.), *Policing Key Readings* (pp. 137-140). Willan: Cullompton.
- Winsnes, T. (2011). *Kunnskapsstyrt politiarbeid: kulturelle og strukturelle barrierer i bekjempelsen av organisert kriminalitet*. [Oslo]: Politihøgskolen.

- Zagaris, B. (2002). US Practice in Cross-border Operations Against Transnational Crime. In B. Ruyver, Vermeulen, G., Vander Beken, T. (Ed.), *Combating Transnational Organised Crime* (pp. 155-187). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.
- Aas, G. (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter: en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo*. (nr. 23), Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Aas, K. F. (2007). *Globalization & crime*. London: Sage Publications.
- Aas, K. F. (2010). Crime, Fear and Social Exclusion in the Global Village. In M. E. Kleiven (Ed.), *International Policing*. Oslo: Politihøgskolen.